

Bartın Üniversitesi Yayınları No: 34
İİBF Yayınları No: 6

**XIX. ASIRDA
BARTIN KAZASININ
SOSYAL VE İKTİSÂDÎ YAPISI**

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARSLAN

Bartın-2019

Bartın Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 16/10/2019 tarih ve 2019/18 nolu kararı ile basılmıştır.

© Copyright

Bu eserin tüm yayın hakları Bartın Üniversitesi Rektörlüğü'ne aittir. Rektörlüğün yazılı izni olmadan kitabın tümünün ya da bir kısmının elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bu kitapta yer alan bilgilerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarına aittir.

Kapak tasarımı: Şahin Dursun

Sayfa tasarımı: Yaşar Öz

Kapak fotoğrafı: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, HRT.0589

Kütüphane Bilgi Kartı:

XIX. Asırda Bartın Kazasının Sosyal ve İktisâdî Yapısı / Ramazan Arslan. – Bartın : Bartın Üniversitesi, 2019.

xv, 179 s.

ISBN: 978-605-9895-18-7

1. Bartın-Tarih 2. Bartın-Ekonomi-Tarih 3. Bartın-Tarım-Tarih 4. Ekonomi-Bartın-Tarih

HC493.B37

Projenin adı: Tanzîmât Döneminde Bir Anadolu Şehri Bartın

Proje hakkında kısa bilgi: Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) nezdinde yapılan 2013.1.77 nolu bu Çalışma “XIX. Asırda Bartın Kazasının Sosyal Ve İktisâdî Yapısı” başlığını taşımaktadır. Proje çalışmaları 06.09.2013 tarihinde başlamış ve ek süreler dâhil 06.09.2015 tarihinde tamamlanmıştır. Projeye kaynaklık eden temel veriler Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nden elde edilen belge, defter ve katalogların taranmasından elde edilmiştir.

Proje numarası: 2013.1.77

Destekleyen kurum: Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP).

Proje Yürütücüsü: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Arslan

Annem ve babamın aziz hatıralarına

R.A.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar	X
ÖNSÖZ	XII
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
TARİHİ GELİŞİMİ VE DEMOGRAFİK YAPISI	7
1.1. ŞEHRİN TARİHİ YAPISI	8
1.1.1. Osmanlı'ya Gelinceye Kadar	8
1.1.2. Osmanlı Dönemi.....	8
1.1.3. Cumhuriyet Dönemi	9
1.2. DEMOGRAFİK YAPI.....	10
1.2.1. ŞEHİR MERKEZİ.....	13
1.2.2. KÖYLER.....	18
İKİNCİ BÖLÜM.....	28
EKONOMİK YAPI.....	28
2.1. ŞEHİR MERKEZİ'NİN EKONOMİK YAPISI.....	29
2.1.1. GELİR KAYNAKLARI.....	29
2.1.1.1. Genel Ekonomik Yapı	30
2.1.1.2. Gelir Kaynaklarının Dağılımı	32
2.1.1.3. Gelir Dağılımı.....	33
2.1.2. TOPRAK DAĞILIMI	35
2.1.2.1. Ziraî Toprak Miktarı.....	35

2.1.2.2.	Tarım İşletmelerinin Büyüklüğü	37
2.1.3.	ÜRETİME AYRILAN TOPRAKLARIN TAHLİLİ.....	39
2.1.3.1.	Hububat ve Diğer Tarla Ürünlerine Ayrılan Topraklar: Mezru Tarla	39
2.1.4.	HAYVANCILIK.....	41
2.1.5.	İŞ GÜCÜ DAĞILIMI	44
2.1.5.1.	Hane Reislerinin Meslekî Dağılımı	44
2.1.5.2.	Faal İş Gücü Gelirinin Dağılımı	46
2.1.5.3.	Şehirde Mevcut İş Kolları ve Meslek Geliri.....	47
2.1.5.3.1.	Tüccar.....	48
2.1.5.3.2.	Hizmetli/Ücretli.....	48
2.1.5.3.3.	Esnaf.....	49
2.1.5.3.3.1.	Gemicilik İş Kolu	50
2.1.5.3.3.2.	Kerestecilik.....	51
2.1.5.3.3.3.	Diğer.....	54
2.1.5.4.	Meslek Gelirlerinin İş Kolları İtibariyle Dağılımı.....	54
2.2.	KÖY YERLEŞİM BİRİMLERİNİN EKONOMİK YAPISI..	56
2.2.1.	GELİR KAYNAKLARI.....	56
2.2.1.1.	Genel Bilgiler	56
2.2.1.2.	Yerleşim Birimi Sayısı	57
2.2.1.3.	Kaynaklar Dengesi	58
2.2.1.4.	Gelir Kaynaklarının Köylere Göre Dağılımı	60
2.2.1.5.	Hane Ölçeğinde Gelir Dağılımı.....	64
2.2.2.	TOPRAK DAĞILIMI	68
2.2.2.1.	Genel Yapı.....	68
2.2.2.2.	Toprakların Köylere Göre Genel Dağılımı ve Hane Başına Düşen Toprak Miktarı	69

2.2.2.3.	Üretime Ayrılan Toprakların Genel Dağılımı	73
2.2.2.4.	Ekili Toprakların Köylere Göre Dağılımı.....	74
2.2.2.5.	Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik.....	78
2.2.2.6.	Ziraî Üretimin Köylere Göre Verimliliği	79
2.2.2.7.	Ziraî İşletmelerin Büyüklüğü	83
2.2.3.	ÜRETİME AYRILAN TOPRAKLARIN TAHLİLİ.....	84
2.2.3.1.	Bostan.....	84
2.2.3.1.1.	Hane Başına Düşen Bostan Miktarı	88
2.2.3.1.2.	Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik.....	91
2.2.3.2.	Bağcılık	92
2.2.3.3.	Hububat ve Diğer Tarla Ürünleri.....	92
2.2.3.3.1.	Hane Başına Düşen Ortalama Toprak Miktarı	96
2.2.3.3.2.	Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik.....	96
2.2.4.	NADASA BIRAKILAN TOPRAKLAR.....	100
2.2.5.	HAYVANCILIK	100
2.2.5.1.	Genel Yapı.....	101
2.2.5.2.	Hane Ölçeğinde Koşum ve Yük Hayvanı.....	106
2.2.5.3.	Bir Öküze Düşen Toprak Miktarı.....	110
2.2.5.4.	Arıcılık	114
2.2.6.	İŞ GÜCÜ DAĞILIMI	118
2.2.6.1.	Hane Reislerinin Meslekî dağılımı	119
2.3.	VERGİ DAĞILIMI	123
2.3.1.	ŞEHİR MERKEZİ.....	123
2.3.1.1.	Genel Bilgiler	123
2.3.1.2.	Vergü-yi Mahsusa	124
2.3.1.3.	Öşür	127

2.3.1.3.1.	Tarihi G elişimi	127
2.3.1.3.2.	Öşür Vergi Yüknün Dağılımlı	129
2.3.1.4.	Vergü-yi Mahsusa ve Öşürün Toplam Hasıla İçindeki yeri	130
2.3.1.5.	Vergi Yüknü İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşür	131
2.3.1.6.	Cizye Vergisi.....	132
2.3.2.	KÖYLER.....	136
2.3.2.1.	Vergü-yi Mahsusa	136
2.3.2.2.	Öşür	139
2.3.2.3.	Vergilerin Toplam Hâsıla İçindeki Yeri	143
2.3.2.4.	Vergi Yüknü İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşür	148
2.4.	GENEL YAPIYA İLİŞKİN SONUÇLAR	154
2.4.1.	Demografik Yapı.....	154
2.4.2.	Ekonomik yapı	156
2.4.2.1.	Gelir Kaynakları	156
2.4.2.2.	Genel Ziraî Yapı.....	157
2.4.2.3.	Hayvancılık	159
2.4.2.4.	Vergi Yüknü ve Vergi Dağılımlı	159
	BİTİRİRKEN	161
	ARŞİV BELGELERİ	166

TABLOLAR

Tablo 1: Bartın Kazası Merkez Nüfusu (1256/1840)	15
Tablo 2: Bartın kaza nüfusunun divan nüfusuna göre dağılımı (1253/1837) .	16
Tablo 3: Bartın kazasında divanlara göre nüfus dağılımı (1253/1838)	19
Tablo 4: Gelir kaynakları dağılımı (Kuruş), 1261/1845	32
Tablo 5: Hane başına gelir dağılımı, 1261/1845	34
Tablo 6: Ziraî toprak dağılımı, 1261/1845	36
Tablo 7: Tarım işletmelerinin büyüklüğü (Dönüm) , 1261/1845	38
Tablo 8: Tarla ürünlerine ayrılan topraklar ve sağlanan hasıla, 1261/1845...	41
Tablo 9: Toplam hayvan adedi ve sağlanan hâsıla, 1261/1845	43
Tablo 10: Hane reislerinin meslekî dağılımı, 1261/1845	45
Tablo 11: Faal işgücü gelirlerinin dağılımı (Kuruş) , 1261/1845	47
Tablo 12: Hizmetli/ücretlii, 1261/1845	49
Tablo 13: Gemici işkolu, 1261/1845	51
Tablo 14: Kerestecilik işkolu , 1261/1845.....	53
Tablo 15: Diğer işkolları , 1261/1845	54
Tablo 16: Meslek gelirlerinin iş kolları itibariyle dağılımı , 1261/1845.....	55
Tablo 17: Gelir kaynaklarının dağılımı, 1261/1845	59
Tablo 18: Gelir kaynaklarının köylere göre dağılımı , 1261/1845	61
Tablo 19: Köylerin toplam geliri ve hane başına düşen gelir (Kuruş) , 1261/1845	65
Tablo 20: Toprak dağılımı , 1261/1845.....	70
Tablo 21: Ziraî üretim yapılan toprakların dağılımı , 1261/1845	75
Tablo 22: Ziraî ürünlerin dönüm başı verimliliği , 1261/1845	79
Tablo 23: Ziraî ürünlerin köylere göre verimliliği (Kuruş)	80
Tablo 24: Ziraî işletmelerin büyüklüğü , 1261/1845	84
Tablo 25: Köylere göre Bostan'ın miktarı, geliri ve toplam gelir , 1261/1845	85
Tablo 26: Hane başına düşen bostanlık miktarı, dönüm ve hane başına düşen gelir dağılımı , 1261/1845	88
Tablo 27: Hububat ve diğer tarla ürünlerine ayrılan toprak miktarı, üretim ve toplam gelir dağılımı , 1261/1845.....	93
Tablo 28: Hububat alanlarının hane başına büyüklüğü, dönüm başı verimliliği ve hane başı gelir dağılımı , 1261/1845	97
Tablo 29: Köylerde türlerine göre toplam hayvan dağılımı, 1261/1845.....	102
Tablo 30: Küçük ve büyük baş hayvan dağılımı , 1261/1845	103

Tablo 31: Hane başına koşum ve yük hayvanı , 1261/1845	107
Tablo 32: Bir öküze düşen toprak miktarı , 1261/1845	111
Tablo 33: Arıcılık yapılan köyler, kovan sayısı ve yıllık hasılatı, 1261/1845	115
Tablo 34: Hane reislerinin meslekî dağılımı, 1261/1845	120
Tablo 35: Vergü-yi mahsusa'nın dağılımı, 1261/1845	126
Tablo 36: Öşür vergisinin dağılımı, 1261/1845.....	129
Tablo 37: Toplam hasıla içinde vergü-yi mahsusa ve öşürün oranları, 1261/1845	130
Tablo 38: Vergi yükünün oranları, 1261/1845	132
Tablo 39: Cizye Mükellefi GayriMüslimlerin Cizye Dağılımları	135
Tablo 40: Vergü-yi mahsusa'nın dağılımı, 1261/1845	137
Tablo 41: Toplam öşür ve hane başına dağılımı, 1261/1845.....	141
Tablo 42: Vergü-yi mahsusa, öşür ve net hasıla oranları, 1261/1845.....	145
Tablo 43: Toplam vergi içinde vergü-yi mahsus ve öşür oranı, 1261/1845	149
Tablo 44: Toplam vergi içinde vergü-yi mahsusa ve öşürün oranları	152
Tablo 45: Toplam vergi içinde vergü-yi mahsusa ve öşürün oranı	152
Tablo 46: Gelir kaynakları (Kuruş) , 1261/1845	157
Tablo 47: Toplam toprakların ürün ve miktar açısından dağılımı (Dönüm) , 1261/1845	158
Tablo 48: İşletmelerin büyüklüğü, 1261/1845.....	158
Tablo 49: Vergü-yi mahsusanın dağılımı, 1261/1845	159

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin genel yapısına ilişkin sağlıklı sonuçların ortaya çıkarılmasında devletin taşradaki idarî birimlerinin sosyal ve ekonomik yapılarının incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda idarî birimler üzerine yapılacak mikro düzeydeki çalışmalar, devletin geniş coğrafyasını içine alan sosyo-ekonomik özellikleri hakkında önemli bilgiler ortaya koyacaktır. İmparatorluk düzeyinde yapılan çalışmalar bu konuda pek çok defterin meydana gelmesine katkı sağlamıştır. Osmanlı büyüdükçe miktarları artan yüz milyonu aşkın belge arşivlerdeki yerini almıştır. Arşiv temelli bu çalışma da iktisat tarihi alanına bir katkı sağlamak amacını taşımaktadır.

Çalışmanın temelini, Osmanlı Arşivi'nden elde ettiğimiz inceleme döneminde Bartın kazasına ait nüfus, temettuat ve diğer defter ve belgeler oluşturmaktadır. Şehrin nüfusuna ait demografik bilgiler 971 numaralı nüfus defterinden (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844), ekonomik veriler ise 31 (otuz bir) adet temettuat defterinden (BOA, ML.VRD.TMT Nr: 3032-3061) elde edilmiştir. Kazada bulunan cizye vergisi mükellefi gayriMüslimlerin ödedikleri vergiler ise (BOA, ML.VRD.CMH.d. 291, 449, 641 ve 643 numaralı) cizye defterlerinden alınmıştır. Temettuat Defterleri, ilgili dönemde ele alınan yerleşim biriminde bulunan insanların iştegal ettikleri çalışma alanları, iş kolları, bölgenin sosyal ve ekonomik durumu ve gelişmişlik derecesi hakkında bilgi vermesi bakımından önemli veriler elde etmemizi sağlamaktadır.

Arşiv belgelerinden binlerce verinin işlenmesiyle ortaya çıkan bu çalışmanın en önemli hedefi, Osmanlı Dönemi'nde bir Anadolu şehri olan Bartın'ın inceleme dönemindeki iktisadi hayatını belgeler diliyle, canlı ayrıntılarıyla yeniden kurmak, dönemin fotoğrafını çekmektir.

Çalışmanın başından son halini alıncaya kadar maddî-manevi emeği geçen herkese, özellikle üniversitemizin gelişmesini sağlayarak saygınlığını artırmaya gayret eden üniversitemizin saygıdeğer rektörü Prof. Dr. Orhan UZUN'a ve onun şahsında çalışma ekibine, fakültemizin dekanı Prof. Dr. Şaban ESEN'e, iktisat bölüm Başkanımız Dr. Öğr. Üyesi Said CEYHAN'a, emeklerinden dolayı Doç. Dr. Yaşar ÖZ'e, BAP Koordinatörlüğü personeline, Yayın Komisyonu'nun değerli üyelerine, Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı'na, Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Koordinatörlüğü çalışanlarına teşekkür ederim. Ayrıca Osmanlı Arşivi'nde emekleri geçen değerli personele, Osmanlıca metinlerin transkripsiyonunda yardımcı olan Cezayir Yazar'a ve bu uzun yolda hep yanımda olan, arşiv belgelerinden binlerce veriyi bilgisayar ortamına aktarmada yardımcı olan sevgili eşim ve çocuklarıma en kalbî duygularıyla teşekkür ederim.

Ramazan ARSLAN
Ekim 2019

KISALTMALAR

A.}MKT.UM	BOA Umum Vilayet Evrakı
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DH.MKT	BOA Mektubi Kalemî
H.	Hicri
HRT.h	BOA Haritalar
İA	İslam Ansiklopedisi
İ. MMS	BOA Meclisi Mahsus
İSAM	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
KK.d	BOA Kâmil Kepeci Tasnifi Defterleri
ML.VRD.TMT	BOA Temettuât Defterleri
MVL	BOA Meclisi Vala
NFS.d	BOA Nüfus Defterleri
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
Y..MTV	BOA Mütenevvi Maruzat

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan iktisadî tarihinin fotoğrafı çekildiğinde bu süreçte pek çok değişim ve dönüşümlerin yaşandığı görülür¹. Klasik dönemin sonlarından 19. Yüzyıl başlarına kadar geçen sürede merkezî devletin ekonomi üzerindeki denetimi daha sınırlı kalmıştır. 19. Yüzyılın başlarından Birinci Dünya Savaşı'na kadarki sürece ise dünya ekonomisine açılma süreci damgasını vurmuştur (Pamuk, 2011, s. 27).

19. yüzyılda merkezî yönetimin daha çok güçlenme çabası içinde olduğu görülmektedir. 17. ve 18. Yüzyıllarda kısmen de olsa kaybolan ülke kaynakları üzerindeki denetim gücü bu yüzyılda tekrar kazanılmaya çalışılmıştır. Tanzimat yönetimi, elde ettiği bu gücü kullanarak ülkenin gelişmesini sağlama gayretlerine girişmiştir. (Güran, 2014, s. 367)

Bütün bu gayretler, ticaretin gelişmesi için kurumsal ve yapısal düzenlemelerin yapılmasını kaçınılmaz kılıyordu. Batıda özellikle ticaret konusunda görülen gelişmelerin bir sonucu

¹ Pamuk (2011) çalışmasında bu konuyu "Bir Dönemleme" başlığı altında ele almış ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan Osmanlı İktisadî tarihini dönemselsel olarak incelemiş ve her dönemin özelliklerini ortaya koymuştur.

olarak Osmanlı İmparatorluğu aslında 19. Yüzyılda küreselleşen dünya ile bütünleşme sürecine giriyordu. Nitekim Tanzimat’la birlikte 1839’da Ticaret Nezareti kurulmuş, böylece 18.yüzyılın ortalarına doğru kadılar tarafından Lonca ustalarına bırakılan ve bir teamül haline gelen ticarî davalar bu tarihten sonra kurulan ticaret mahkemelerine bırakılmış oldu (Toprak, 2012, ss. 126-127).

19. Yüzyıla damgasını vuran diğer önemli bir gelişme de 1838 yılında imzalanan İngiliz-Osmanlı Ticaret Sözleşmesi’dir Bu sözleşmeyle Osmanlı İmparatorluğu’nun kapitalist dünya piyasası ile bütünleşmesinde yeni bir dönem başladı. Böylece diğer anlaşmalar sonucu Osmanlı ekonomisi Avrupa’daki sanayi birikimi için açık Pazar haline geldi (Tezel, 1986, s. 64). Batının kapitalist ekonomik sistemin dünya ekonomisindeki yerini almasıyla Osmanlı’nın rekabet gücünden yoksun, yerli ve geleneksel sanayisi bundan önemli bir darbe aldı (Öztürk, 1996, s. 20).

Söz konusu sözleşmeyle Osmanlı ticaret rejimi “dünyadaki en serbest rejimlerden biri” haline geldi (Quataert, 2004, s. 945). Bu ticarî gelişmelerle birlikte Osmanlı, Birinci Dünya Savaşı’na kadar küreselleşme sürecinde sermayesini büyük devletlerin ekonomilerin tekeline bırakmış oldu (Kazgan, 2013, s. 11).

Ticaret, sanayi ve tarımı geliştirmek amacıyla 24 Mayıs 1839’da Ticaret Nezareti ve akabinde Ticaret Mahkemesi

kuruldu. Nitekim Tanzimat'la ilgili literatürde daha çok bilinen Gülhane Hatt-ı Hümayun 17 Temmuz 1839'da yayımlandı.

Yüzyılın önemli değişim ve dönüşümleri özellikle Tanzimat Dönemi'nde gerçekleştirildi. Sözlükte “düzenlemek, sıraya koymak, ıslah etmek” anlamlarına gelen Tanzimat, literatürde “mülki idareyi ıslah ve yeniden organize etme” manasında kullanılır. Düzenlemelerin yapıldığı dönemi nitelendirmek amacıyla “Tanzimat Dönemi” olarak bilinir.

Tanzimat Dönemi'nin 1839'da başladığı kabul edilir. Dönemin bittiği tarih ile ilgili pek çok görüş ileri sürülmekle birlikte 1878'de Meclis-i Meb'ûsân'ın kapatılmasıyla sona erdiği yönünde yaygın bir fikir oluşmuştur. Tanzimat'ın uygulandığı yerlerde malî işlerle ilgilenmek üzere 1840'da Maliye Nezâreti yeniden kurulmuş, malî alanda yapılan pek çok yenilikleri 1844'te yapılan genel nüfus sayımı izlemiştir (Akyıldız, 2011, ss. 1-9).

Genel nüfus sayımı öncesinde pek çok sayım örneklerine rastlanırsa da Osmanlıda Modern anlamda ilk nüfus sayımınının 1831 yılında yapıldığı kabul edilmektedir (Karpat, 2003, s. 45).

İlk genel nüfus sayımını akabinde 1840 ile 1845 yıllarında iki temettuat sayımı yapılmıştır. Bu sayımlar sonucunda oluşan defterler Temettuat Defterleri² olarak bilinir. Bu defterlerin

²Temettuat çalışmalarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Said Öztürk, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, TALİD, C. 1, S. 1, 2003, ss. 287–304; Mübahat Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü

büyük çoğunluğu taşrada merkeze gönderilen nüshaları içermektedir.

Temettuat defterinde, defterin ait olduğu eyalet, sancak, köy ve mahalle bilgileri defterin hemen baş kısmında belirtilmiştir. Vergi mükelleflerinin hane numarası, isim ve şöreti, gayriMüslim ise cizye dilimi, vergi mükelleflerinin mesleği ve geçmiş sene ödediği vergi miktarı yazılmıştır. Daha sonra şahsın isminin altına mal varlığı, 1844/1260 yılı gerçek geliriyle 1845/1261 yılı tahmini geliri kaydedilmiştir. Defterlere ayrıca vergi mükelleflerinin arazi, bu arazilerin ekili olup olmadığı, ekili ise ekilen ürünler tek tek belirtilmiştir. Bunun yanında mükellefin hayvan varlığı, hizmet gelirleri, nakit varlığı gösterilmiştir. Sayım kayıtları bu şekilde tamamlandıktan sonra ilgili köy ve mahallenin toplam temettü ile vergi miktarı ortaya çıkmıştır⁴ (Güneş, 2014, ss. 235-237). Bu bağlamda temettuat defterleri, ilgili döneme ait sosyo-ekonomik yapıyı ortaya koyması açısından son derece önemli arşiv kaynaklarıdır.

Tanzimat Dönemi Osmanlı tarımı konusunda da bilgi vermek yerinde olacaktır. Bu dönemde Osmanlı tarımının hâkim özelliklerine bakıldığında, nüfus-toprak bağlamında, emek faktörünün kıt, buna karşılık toprak faktörünün ise nispi olarak

Defterleri”, Belleten, C. 59, S. 224, ss. 395–418; Tevfik Güran, 19. Yüzyılda Osmanlı Tarımı, Eren Yayıncılık, İstanbul 1998.

⁴ Bir haneye ait temettuat kaydı örneği ile transkripsiyonu Ek 3’te, temettuat kayıt örnekleri ise Ek 4’te verilmiştir.

bol olduğu görülür. Zaman içinde tarım ürünlerine olan dış talepteki artışın ihracatı geliştirmesiyle ilave topraklar üretime katılmış ve işlenen toprak miktarında artış kaydedilmiştir.

19. Yüzyıl Osmanlı tarımında daha çok küçük üretici sınıfı öne çıkmıştır. Dönemin ekonomik yapısına geçimlik ekonomi tarzı damgasını vurmuştur. Bunun nedenleri arasında işletmelerin küçük ve düşük kapasitede çalışmaları, pazar imkânlarının sınırlı olması sayılabilir.

19. Yüzyıl Osmanlı tarımına ilişkin yapılan genellemeler doğru ancak tarımsal yapının tüm özelliklerini yansıtmaktan uzak olacaktır. Bu bakımdan ekonominin mikro düzeyde ayrıntılarıyla belirlenmesi, ancak yerinde yapılan alan çalışmalarıyla mümkün olabilecektir.

Bu amaçla 19. Yüzyılda Bartın kazasının merkez ve kırsal alanını içine alan sosyo-ekonomik eksenli bu çalışma, hem Anadolu köyü hem de kasabasının özelliklerini yansıtmaları ve mahallî planda tarımsal yapının özelliklerini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Bilindiği gibi köy yerleşim birimleri, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olarak görüldüğü yerler iken; kentler daha çok yoğun bir nüfusa sahip olmakla birlikte ticarî ve sınaî iş kollarındaki meslekî farklılaşmanın bulunduğu yerleşim yerleridir. Kasaba ölçekli yerleşim alanları ise, köy-kent özelliklerini bünyelerinde taşıyan orta büyüklükte yerleşim birimleridir.

Bu çalışmanın temel kaynaklarını, sayıları milyonlara ulaşan Osmanlı Arşivi'ndeki belge ve defterlerden⁵ Bartın kazasına ait inceleme dönemine ilişkin belge ve defterler oluşturmaktadır⁶. Çalışmada 19.yüzyılda bir Osmanlı şehri olan Bartın kazasının sosyal ve iktisadî yapısı köy, kent ikilisi bağlamında ele alınarak kaynaklar nispetinde ortaya konulmuştur.

⁵ Osmanlı Devleti döneminden günümüze ulaşan ve sadece Osmanlı Arşivi'nde miktarı 150 milyonu bulan belge ve defter serisi bulunmaktadır (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2000, s. xxxv).

⁶ İnceleme dönemine ilişkin şehrin nüfusuna ait demografik bilgiler H.29-12-1256/M.21 Şubat 1841 tarihli 741 numaralı nüfus defterinden (BOA, NFS.d,No:971, 1256/1841), ekonomik veriler ise 31 (otuz bir) adet temettuat defterinden (BOA, ML.VRD.TMT Nr: 3032-3061) elde edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ GELİŞİMİ VE DEMOGRAFİK YAPISI⁸

⁸ Bu kısım, proje kapsamında “Tanzimat Dönemi’nde Bartın Kazasının Demografik Yapısı” başlığı ile makale olarak yayınlanmıştır (Arslan, 2016).

1.1. ŞEHRİN TARİHİ YAPISI

1.1.1. Osmanlı'ya Gelinceye Kadar

Bartın günümüzde Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Bartın'ın ilk sahiplerinin M.Ö. 14.yy.da Gaskalar ve M.Ö. 13.yy.da Hititler olduğu kabul edilmektedir. Birçok güç dengesiinden sonra Bartın ve çevresi M.Ö. 27 yılında Pontus krallığının egemenliğine girmiştir (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 7).

Bartın çevresi milâttan önce 279'da Pontus Krallığına, 70 yıllarında Roma idaresine geçti. Milâttan sonra 395'te Bizans sınırları içinde yer aldı. 1204'te Trabzon Rum İmparatorluğu topraklarına katılmış ise de 1261'de tekrar Bizans'ın eline geçmiş ve Fatih'in 1461'de Amasra⁹'yü fethiyle kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır. (Tuncel, 1992, s. 88)

1.1.2. Osmanlı Dönemi

Bilinen eski adı Parthenios olan Bartın, "Bartın Çayı"nın Karadeniz'e ulaştığı kesimin 11 km. kadar güneydoğusunda kurulmuştur. Bartın, adını bu çaydan almıştır. Bartın, Türklerin

⁹ Amasra günümüzde Bartın iline bağlı bir ilçe konumundadır.

eline geçtikten sonra önem kazanmaya başlamış ve ilk dönemlerde çok yakınındaki tarihi merkez konumunda bulunan Amasra'nın gölgesinde kalmıştır.

Bartın, Osmanlı idarî teşkilatında Anadolu eyaletinin Bolu sancağı içinde yer almış ve çevre halkının alışveriş yaptığı bir Pazar yeri olarak gelişmiştir. XVII. Yüzyılda Evliya Çelebi, Bartın çayı ağzındaki kalyonlardan ve gemilerle İstanbul'a kereste gönderildiğini yazar. XVII. Yüzyıl sonlarında Bolu sancağının lağvedilmesiyle Bartın voyvodalıkla idare olunmaya başlamış, 1811'de Bolu mutasarrıflığının kurulmasıyla tekrar Bolu'ya bağlanmıştır (Tuncel, 1992, s. 88) . 1867'lerde Bartın kazasında kaymakamlık, 1876 yılında belediye teşkilâtının kurulduğu bilinmektedir. Bartın kaza olarak 1870'lerde Bolu sancağına dolayısıyla Kastamonu vilâyetine bağlı kalmıştır (Yakupoglu, 2010, s. 14).

1.1.3. Cumhuriyet Dönemi

Bartın, 1920 yılında Zonguldak mutasarrıflığına bağlanmış, Zonguldak'ın 1924'te il olmasıyla bu ile bağlı bir ilçenin merkezi konumuna getirilmiş ve 28.08.1991 tarih ve 3760 sayılı yasayla il statüsüne kavuşmuştur. Bartın günümüzde Merkez, Amasra, Ulus, Kurucaşile¹⁰ olmak üzere 4 ilçesi; Arıt,

¹⁰ Amasra, Osmanlı döneminde ilçe iken Cumhuriyetle birlikte bucak statüsüne düşürülmüş, 1987'de yeniden ilçe statüsüne getirilmiştir. Ulus, 1944 yılında, Kurucaşile ise 1957 yılında ilçe olmuştur.

Kozcağız, Kumluca, Abdipaşa ve Hasankadı beldeleriyle birlikte 9 Belediye, 262 köyü Bulunmaktadır (T.C. Bartın Valiliği , 2008).

1.2. DEMOGRAFİK YAPI

Nüfus hareketleri, toplumların dönüşümünde etkin rol oynamıştır. Dünya tarihine bakıldığında demografik olayların toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi etkileri açık bir şekilde görülebilir. Osmanlı nüfus istatistikleri, önemli idari ve askeri ihtiyaçlar üzerine geliştirilmiştir. Türkiye’de nüfus ve arazi araştırmalarını başlatan ve Osmanlı tarihinin sosyo-ekonomik gerçeklere göre anlaşılmasına yol açan araştırmacı Ömer Lütfi Barkan’dır (Karpat, 2003, s. 49).

Sayımlar, arazi tetkikleri ve kalıcı bir nüfus kayıt sistemi 19.yüzyıl idaresi açısından son derece önem kazanmıştır. 19.yüzyılda ve 20.yüzyıl başlarında yapılan sayımlar Osmanlı nüfusu konusundaki belli başlı bilgi kaynaklarıdır. Modern anlamda ilk nüfus sayımının 1831 yılında yapıldığı kabul edilmektedir. 1831 sayımında yalnızca erkekler sayılmıştır (Karpat, 2003, ss. 40, 44-45,58).

Osmanlı idari teşkilatında Viranşehir Sancağına bağlı olan Bartın’da 1831 nüfus sayımında 7.135 erkek nüfus tespit edilmiştir. Aynı tarihte Amasra’nın nüfusu 6.411, Ulus’un nüfusu 3.110 olarak sayılmıştır. Dolayısıyla belirtilen tarihlerde Bartın’ın nüfusu 16.656 olarak geçmektedir. 1831 nüfus

sayımında Viranşehir sancağının toplam nüfusu 60.727 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu sayım sonucuna göre Bartın'ın sancak nüfusu içindeki oranı %27,43'tür (Karpat, 2003, s. 152).

Demografik çalışmalarında başvurulacak kaynaklardan biri de Vilayet Salnameleridir. Bartın inceleme döneminde Kastamonu Vilayeti içinde yer aldığı için bu çalışmada Kastamonu Vilayet Salnamelerine de başvurulmuştur ¹¹ . 1287/1870 tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne göre Bartın kazasının toplam nüfusu 19.132'dir. Bunun 19.107'si İslâm, 8'i Rum ve 17'si Ermeni nüfusa aittir. Bartın kazasının toplam hanesi ise 5681'dir. Hanelerin 5672'si İslâm, 3'ü Rum ve 6'sı ise Ermenilere aittir (TDV, İSAM, Kastamonu Vilayet Salnamesi, 1287/1870, s. 131).

1289/1872 tarihli Kastamonu Vilayet Sâlnâmesi'nde Bartın, Bolu Sancağına bağlı bir kaza olarak geçmekteydi. Bartın'da 8977 Müslüman, 3 Rum ve 6 Ermeni hanesi vardı. 9 mahallesi ve 122 köyü olan kazada 31.182 Müslüman, 8 Rum ve 17 Ermeni yaşamaktaydı (TDV, İSAM, Kastamonu Vilayet Salnamesi, 1289/1872, s. 148)

¹¹ Osmanlı Salnamelerine Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) aralığıyla ulaşılmıştır. Kaynak gösterimde TDV,İSAM olarak kullanılacaktır. Araştırma Merkezi Osmanlı Salnâmeleri Veri Tabanında Kastamonu Vilayet Salnameleri adına D02451 olarak kayıtlı 1286/1869 - 1321/1903 tarihlerini kapsayan toplam 41(kırkbir) adet sayı bulunmaktadır. Bu çalışmada daha çok Osmanlı Arşivi belge ve defterleri esas alındığı için Vilayet Salnameleri'ne daha az müracaat edilmiştir. Dolayısıyla çalışmada 1287/1870, 1289/1872 ve 1306/1889 tarihli Kastamonu Vilayet Sâlnâmeleri kullanılmıştır.

1306/1889 tarihli Kastamonu Vilayet Sâlnâmesi'ne göre Bartın kazasının toplam nüfusu 45.495 idi. Bunun 44.846 Müslüman ve 649 GayriMüslim nüfustan oluşmaktaydı. Müslüman nüfusun 23.457'si erkek ve 21.389'u kadın nüfustan meydana geliyordu (İSAM, Osmanlı Salnameleri, Kastamonu Vilayet Salnamesi, 1306/1889, s. 399) . 1310/1892 tarihli Sâlnâme'de ise Bartın kazasında 8.041 hanede 49.619 Müslüman ve 97 hanede 575 GayriMüslim yaşadığı görülmektedir (Hizmetli, 2014, ss. 53-54).

Kazada 571 koyun 2.742 keçi ve 2.782 tiftik olmak üzere toplam 11.247 küçükbaş hayvan bulunmaktaydı.

Bartın 1881/82-1893 tarihinde Kastamonu Vilayeti Bolu Sancağına bağlıydı. Bartın'ın nüfusu Osmanlı genel sayımında Müslüman kadın 24.284, erkek 25.535, Rum kadın 200, erkek 180, Ermeni kadın 95, erkek 100 toplam 50.394'tür (Karpaz, 2003, s. 180).

Cumhuriyet döneminin 1927 tarihli ilk nüfus sayımında 8.681 olarak tespit edilen nüfusu 1950'ye kadar fazla gelişme göstermemiş, 1940 sayımında 8.226'ya düşmüş ve 1950'de tekrar 8.789'a çıkmıştır. 1940 yılında nüfus azalmasının nedeni, 1937'de yapımına başlanılan Ankara-Zonguldak demiryolunun yapılması ve Bartın'ın sahip olduğu önemli ulaşım fonksiyonunun Zonguldak'a geçmiş olmasıdır.

1950'li yıllarda şehirde kontrplak, kereste, kiremit ve çimento fabrikalarının temellerinin atılmasıyla 1960'ta nüfus 11.506'ya ulaşmıştır. Ayrıca 1967'de modern bir limana

kavuşması, 1969'da yeni kereste fabrikalarının kurulmasıyla şehir yeniden canlanmış ve 1970'te nüfusu 15.926'ya kavuşmuştur. 1990 sayımına göre şehrin nüfusu 30.142, il nüfusu 205.834, nüfus yoğunluğu ise 97 olarak gerçekleşmiştir (Tuncel, 1992, s. 89).

Bartın ilinin nüfusu¹² 2000 sayımlarına göre 184.178'dir. Nüfusun %26'si oluşturan 48.002 kişi kentsel alanda, %74'ünü oluşturan 136.176 kişi kırsal alanda yaşamaktadır. 1990 yılı sayımında nüfusu 205.834 idi. Son 10 yıllık dönemde %-11.11'lik bir azalma olmuştur. Nüfustaki bu azalma, il genelindeki nüfus değişimi hareketinin sadece kırsal alandan kentsel alanlara doğru olmadığını, ilden dışarıya göç hareketlerinin olduğunu göstermektedir. 2007 adrese bağlı kesin olmayan nüfus istatistiklerine göre il nüfus toplamı 179.835'tir. Kent nüfusu köyden gelen göçler sebebiyle 1990-2007 döneminde %40,21 artmıştır (T.C. Bartın Valiliği , 2008, ss. 10-13).

1.2.1. ŞEHİR MERKEZİ

Bartın, tarihi seyir içinde önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in Amasra'yı fethetmesi ile Osmanlı topraklarına kesin olarak katılmış ve Türk nüfusunda artış yaşanmıştır (Yakupoğlu, 2010).

¹² Bartın'da demografik yapı diğer illerden önemli derece farklılık göstermektedir. İlin kırsal nüfusunun genel nüfusa oranı %74'tür. Bu rakam Türkiye'de en yüksek orandır. Türkiye ortalaması ise %30'dur (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 284).

Tarihte yapılan nüfus sayımlarında 1575 yılına kadar haneler sayılırken 1575 yılından sonra yapılan nüfus sayımı sistemi değiştirilerek nefer olarak sayım yapılmıştır (Kütükoğlu, 2000).

Bartın şehir merkezine ait nüfus, 1253/1837 tarihli NFS.d fonunda kayıtlı 740 numaralı defterden¹³ alınmıştır. Defterin ilk sayfasında “Defter-i Bartın İslam ve Reaya” yazmaktadır. Defter tarihi ilk sayfasında belirtildiği şekliyle 1255/1840’tır. Defterin üçüncü sayfasında defterin içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Ankara Eyaleti müşiri İzzet Mehmet Paşa fermanıyla oluşturulan defter, Viranşehir Sancağına bağlı kaza ve köylerde oturan ve vefat eden umumi nüfusu vermektedir.

1256/1840 tarihinde Bartın kazasının 13 mahallesi bulunmaktadır. Mahallelerdeki hane sayısı toplamı 729, nüfusu ise 1.851’dir.

¹³ Defterin tam adı: “Bolu Eyaleti, Viranşehir Sancağı, Bartın Kazası Müslim ve GayriMüslim Müslim Nüfus Defteri”dir. Ciltsiz olan defterin ebadı: 24,5x71,5’tir. Toplam 274 sayfadan meydana gelen defterde 32-35, 69-71,82-83, 255-274 sayfalar boş bırakılmıştır. Nüfus defterlerinde hane bilgisinin hemen üzerinde hane numarası ve varsa mesleği, hane numarasının altında hane reisinin ismiyle birlikte kısaca tanıtıcı bilgiler ve kimin oğlu olduğu bilgisi yanında ilgili kişinin yaşı yer almaktadır (Ek 1 ve Ek 2).

Tablo 1: Bartın Kazası Merkez Nüfusu (1256/1840)

Mahalle Adı	Hane	Nüfus
Malancı Mahallesi	27	85
Çakaloğlu Mahallesi	21	44
Seyyidoğlu Mahallesi	33	94
Cüretlebaşı Mahallesi	74	187
Hacı mehmed Mahallesi	38	122
Karagöldüzü mahallesi	81	216
Kanlırmak Mahallesi	54	162
Köprübaşı Mahallesi	54	137
Esmer Mahallesi	35	86
Sarıkulu Mahallesi	57	137
Halatçıyamasyamas Mahallesi	57	133
Cenderler Mahallesi	72	180
Asmabaşı Mahallesi	126	268
Toplam	729	1851

Kaynak: BOA, NFS.d.741,1253/1837,ss. 1-113

Nüfusu en fazla olan mahalle Asmabaşı mahallesi olup bu mahallede 126 hane ve 268 nüfus bulunmaktadır. En az nüfusa sahip mahalle ise 21 hane ile 44 nüfuslu Çakaloğlu mahallesi gelmektedir.

1253/1837 tarihinde Bartın kazasının toplam Müslüman nüfusu kaza merkezi dahil 8.109'dur (Tablo 2).

Tablo 2: Bartın kaza nüfusunun divan nüfusuna göre dağılımı (1253/1837)

Divan Adı	Nüfus
Karaköy Divanı ¹⁴ Bartın kaza merkezi	1171
Bartın kaza merkezine bağlı Karaköy Köyü	311
Fermiddere Divanı Bartın Kaza merkezi	792
Fermiddere Divan Orduyeri Köyü	448
Ekibkar	432
Büyük Sazye ¹⁵	409
Küçük Sazye ¹⁶	680
Kiriş Divanı	330
Ariay Divanı-Arıd Divanı	195
Feslid Divanı	174
İstevrat Divanı	112
Melenes Divanı	436
Terke Divanı	236
Budak Divanı	319
Arifunda Divanı	232
Aslıkök Divanı	141
Kozkoku Divanı ¹⁷	130
Kutlubey Divanı ¹⁸	353

¹⁴ Karaköy Divanı'na ait veriler H.2-12-1261 arhli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03050 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 40 sayfadan ibaret olup, 2-3, 38-40 sayfalar boş bırakılmıştır.

¹⁵ Büyük Sezya Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03034 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 49X18 olan defter toplam 64 sayfadan ibarettir.

¹⁶ Küçük Sazya Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03049 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 40 sayfadan ibaret olup, 2-5, 39-40 sayfalar boş bırakılmıştır.

¹⁷ Kozkuh Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03035 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 49X18 olan defter toplam 24 sayfadan ibarettir.

¹⁸ Kutlubey Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03056 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz

Şiremir Divanı ¹⁹	209
Alem Ağaç Divanı ²⁰	104
Afşar Divanı ²¹	50
Çakır Divanı-Çakırlar	174
Ulugeçit Divanı	176
Sahne Divanı	99
Eski Bartın Divanı ²²	187
Dernek Divanı ²³	209
Toplam	8.109²⁴

olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadi 18X49 olan defter toplam 47 sayfadan ibaret olup, 1-3, 47.Sayfa boş bırakılmıştır.

¹⁹ Şiremir Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03041 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadi 18X49 olan defter toplam 36 sayfadan ibaret olup, 2-5, 34-36 sayfaları boş bırakılmıştır.

²⁰ Alemağaç Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03037 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadi 50X19 olan defter toplam 20 sayfadan ibaret olup, 2-3, 17-20 sayfaları boş bırakılmıştır.

²¹ Afşar Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03048 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadi 18X49 olan defter toplam 18 sayfadan ibaret olup, 15-18 sayfalar boş bırakılmış

²² Eski Bartın Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03055 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadi 18X48 olan defter toplam 24 sayfadan ibaret olup, 2-3, 22-24 sayfalar boş bırakılmış

²³ Durnuk Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03042 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadi 18X49 olan defter toplam 32 sayfadan ibaret olup, 2-5, 30-32 sayfaları boş bırakılmıştır.

²⁴ BOA, NFS.d.740,1253/1837,ss. -1-247

1.2.2. KÖYLER

Ülkemizin sosyal yapısı ve ekonomik karakteri Osmanlı Dönemi'nde en küçük birim olan köy-aile işletmelerine dayanan Osmanlı mirî toprak sistemi belirlemiştir (İnalçık, Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları İncelemeler, 1993). Osmanlıda ekonomik hayat tarıma dayanıyor ve tarımda köylü ailesinin emek gücüne bir çift kara sabana dayanmaktaydı. Emek kaynağı dışardan işçi tutulmaksızın ailenin kendisiydi. Tarımda insan emeğinin önemli olması nüfusu da etkilemekteydi nüfus artışı emek gücünü artırıyordu (İnalçık & Quataert, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 2000).

Bartın kazasında köyler nüfusunu Divanlardan hareketle elde etmeye çalışacağız. Çünkü Bartın kazasının 24 divandan oluştuğunu biliyoruz. Bu divanlara bağlı köylerin nüfusu bize elde etmek için başvuru olan bir diğer yöntem divan olmuştur. Divanların nüfusu bize aynı zamanda köylerin de toplam nüfusu hakkında bilgi verecektir. Divan, köy ile nahiye arasında bir idari birim olarak görülebilir (Yılmaz, 2010 (2/1)). Aynı tarihlerde 24 divan ve bu divanlara ait toplam 135 köy bulunmaktadır. Söz konusu divanlara ait 1.761 hane ve bu hanelerin toplam nüfusu 5.122'dir. Aşağıda Tablo 3'te Bartın kazasının divanları ve bu divanlara bağlı köyler görülmektedir.

Tablo 3: Bartın kazasında divanlara göre nüfus dağılımı (1253/1838)

Divanlar	Divana Bağlı Köyler	1253/1837 ²⁵		1258/1843 ²⁶		+/-
		Hane	Nüfus	Hane	Nüfus	
Akpınar	Handıra Köyü	17	46	17	46	
	Kantaracı Köyü	15	40	16	44	
	Nefsi Akpınar Köyü	21	51	22	51	
	Cebeci Köyü	5	16	4	16	
	Hacı İsa Köyü	10	24	10	24	
	Conduk Köyü	5	9	5	9	
	Uğurlar Köyü	19	52	19	52	
	Şaban Köyü	4	9	4	9	
	Halil Ağa Köyü	7	21	7	21	
	Kanbur Köyü	8	21	24	62	
	Güllük Köyü	24	62	24	62	
Toplamlar		135	351	152	396	+/+
Dernek	Akgöz Köyü	11	35	11	34	
	Kulak Köyü	6	26	9	26	
	Koca Reis Köyü	11	43	11	43	
	Dernek Merkez Köy	16	51	16	51	
	Kafir Pınarı Köyü	10	33	10	33	
	Toplamlar		54	188	57	187
Eski Bartın	Saraylı Köyü	7	19	7	19	
	Karasu Köyü	22	55	22	55	
	Kulaksız Köyü	3	14	3	14	
	Çapkunlar Köyü	4	14	4	14	
	Kabaklı Köyü	6	15	6	15	
	Toplamlar		46	139	46	139
Şiremir Divanı	Başköy Köyü	5	14	5	14	
	Alaç Köyü	6	7	5	8	
	Sipahi Köyü	3	5	3	5	
	Sinoplu Köyü	4	23	8	23	
	Sofioğlu Köyü	5	11	5	11	

²⁵ BOA, NFS.d.741,1253/1837,ss. 1-113²⁶ NFS.d. 971, 1260/1844, s. 2

	Ilıca Köyü	2	7	2	8	
	Tabak Köyü	7	17	7	17	
	Çavuş Köyü	13	31	13	31	
	Korbucağı Köyü	24	54	24	54	
	Toplamlar	69	169	72	171	+/+
Kutlubey Divanı	Debbağlar Köyü	9	19	9	19	
	Mensurlar Köyü	3	14	3	14	
	Kutlubey Merkez Köyü	5	16	5	14	
	Demirciler Köyü	19	49	18	49	
	Aşağı Köyü	8	23	8	23	
	Hacı Osman Köyü	5	18	5	18	
	Tuzcular Köyü	17	39	18	39	
	Karaköy Köyü	10	24	10	24	
	Gürgenpınarı Köyü	10	31	10	31	
	Gecen Köyü	19	62	19	62	
	Toplamlar	105	295	105	293	0/-
Çakır Divanı	Kadıoğlu Köyü	10	42	10	42	
	Hacıbekir Köyü	12	46	12	46	
	Ömer Ağa Köyü	15	52	11	60	
	Toplamlar	37	140	33	148	-/+
Kiriş Divanı	Merkez Kiriş Köyü	37	115	37	115	
	Kabaca Köyü	4	10	4	14	
	Yekaz Köyü	16	56	14	56	
	Katırcı Köyü	10	31	10	31	
	Derbendağzı Köyü	23	75	22	75	
	Yayalar Köyü	8	14	8	14	
	Toplamlar	98	301	95	305	-/+
Karaköy Divanı	Merkez Karaköy Köyü	31	99	32	99	
	Ağdacılar Köyü	15	45	15	45	
	Gaffar Köyü	16	48	17	48	
	Balanba Köyü	33	117	33	117	
	Toplamlar	95	309	97	309	+0
Fermid Divanı	Karaçay Köyü	10	29	10	21	
	Kaman Köyü	16	32	16	32	
	Kadı Köyü	17	32	17	32	
	Merkez Fermid Köyü	19	34	18	34	

	Orduyeri Köyü	91	198	91	198	
	Toplamlar	153	325	152	317	-/-
Ulugeçit Divanı	Merkez Ulugeçit Köyü	40	118	40	118	
	Conba Köyü	14	37	14	37	
	Toplamlar	54	155	54	155	0/0
Şahne Divanı	Recepoğlu Köyü	4	13	3	13	
	Merkez Şahne Köyü	19	64	19	64	
	Demirciler Köyü	7	67	7	27	
	Toplamlar	30	144	29	104	-/-
Avşar Divanı	Ahmed Beşeoğlu Köyü	4	12	5	16	
	Karaali köyü	10	30	10	30	
	Güllük Köyü	4	10	4	10	
	Toplamlar	18	52	19	56	+/+
Kozlu Divanı	Mehmet Bey Oğlu Köyü	7	23	6	23	
	İmamoğlu Köyü	11	27	10	27	
	Toplular Köyü	4	23	8	23	
	Lazoğlu Köyü	8	31	15	31	
	Toplamlar	30	104	39	104	+/0
Alemağaç Divanı	Merkez Alemağaç Köyü	5	18	5	18	
	Dervişler Köyü	7	20	8	23	
	Ormanoğlu Köyü	5	15	5	15	
	Dolaşıklar Köyü	5	16	5	16	
	Akmanlar Köyü	6	14	6	14	
	Toplamlar	28	83	29	86	+/+
Aşlıkeve Divanı	Yazıcı Köyü	8	31	8	31	
	Durmuşlar Köyü	6	15	6	15	
	Şaban Köyü	6	18	6	18	
	Kadirli Köyü	3	6	3	6	
	Ali Efendioğlu Köyü	7	14	7	14	
	Nana Köyü	5	16	5	16	
	Çeşdibe Köyü	5	29	5	29	
	Toplamlar	40	129	40	129	0/0
Büyük Sazye Divanı	Kaşbaşı Köyü	48	116	48	116	
	Okçular Köyü	24	82	28	82	

	İpçiler Köyü	29	76	29	86	
	Aşağı İpçiler Köyü	30	92	30	92	
	Kadı Köyü	12	33	12	33	
	Toplamlar	143	399	147	409	+/+
Küçük Sazye Divanı	Merkez Küçük Sazye Köyü	44	104	44	104	
	Sorta Köyü	16	45	16	45	
	Kayakoz Köyü	24	70	24	70	
	Kötüyer Köyü	11	31	11	31	
	Toplamlar	95	250	95	250	0/0
Arıkonan Divanı	Karamanlar	9	30	9	30	
	Akıncılar Köyü	15	42	15	42	
	Radular Köyü	6	14	6	15	
	Orta Köy	10	24	10	24	
	Kozyaka Köyü	20	48	20	48	
	Merkez Arıkonan Köyü	17	48	17	48	
	Toplamlar	77	206	77	207	0/+
Feslid divanı	Yukarı Feslid Köyü	24	64	24	65	
	Gürcü veya Görücü Köyü	12	33	12	33	
	Aşağı Feslid Köyü	17	57	17	57	
	Toplamlar	53	154	53	155	0/+
Estorat Divanı	Abacı Köyü	11	32	12	35	
	Nakiboğlu Köyü	9	28	9	28	
	Burakçı Köyü	7	16	7	14	
	Boğaz Köyü	7	28	7	28	
	Toplamlar	34	104	35	105	+/+
Arı Elma Divanı	Bayram Beşe Köyü	6	18	6	18	
	Memi Köyü	3	9	3	9	
	Uhud veya Ahad Köyü	6	26	6	26	
	Palancı Köyü	7	25	7	25	
	Keller Köyü	5	14	5	14	
	Dere Köyü	4	11	4	11	
	Kadı Köy	5	16	5	16	
	Kıran Köyü	26	91	26	91	
	Toplamlar	62	210	62	210	0/0

Müilent Divanı	Merkez Müilent Köyü	19	46	19	46	
	Kurt Köyü	18	48	18	48	
	Recebbeşeoğlu Köyü	13	34	13	34	
	Gökler Köyü	9	23	10	23	
	Çayır Köyü	21	54	21	54	
	Mustiler veya Musenler Köyü	5	12	5	12	
	Kıran Köyü	13	27	13	27	
	Hoşafklar Köyü	5	8	5	8	
	Emirler Köyü	6	17	6	17	
	Bani Köyü	15	42	15	42	
	Akçamescid Köyü	26	76	26	86	
	Toplamlar	150	387	151	397	+/+
Budak Divanı	Gökçemus Köyü	22	66	22	66	
	Gaffar Köyü	11	44	11	44	
	Duruncular Köyü	6	19	6	19	
	Murad Bey Köyü	14	45	14	45	
	Kömeler Köyü	21	72	21	72	
	Karılar Köyü	8	20	8	60	
	Cebeci Köyü	9	41	9	41	
	Toplamlar	91	307	91	347	0/+
Terke Divanı	Hatiboğlu Köyü	17	51	17	51	
	Yağcı veya Bağcı Köyü	14	46	14	46	
	Merkez Terke Köyü	22	75	22	75	
	Haliloğlu Köyü	11	49	13	49	
	Toplamlar	64	221	66	221	+0

Tabloda görüleceği gibi, en büyük divan Mülen divanıdır. Bu divana bağlı 11 köy bulunmaktadır. Mülen divanına bağlı köylerin toplam nüfusu 387'dir. Milan divanını 351 nüfusla Akpınar ve 325 nüfus ile Fermid divanları izlemektedir. En küçük üç divan ise sırasıyla Avşar (52), Alemağaç (83) ve Kozlu (104) divanlarıdır.

1837-1843 yılları arasında Divanlara bağlı köylerin hane ve nüfuslarında az da olsa artma ve azalma yönünde bir takım

değişmeler olmuştur. Hane ve nüfusta her ikisinde artma görülen divanlar Akpınar, Şiremir, Avşar, Alemağaç, Büyük Sazye ve Astoran divanlarıdır. Ulugeçit, Aslıkeve, Küçük Sazye ve Arıelma divanlarında ise hem hane hem de nüfusta herhangi bir değişme olmamıştır. Söz konusu diğer divanlarda ise hane veya nüfusta herhangi birinde artış veya azalış kaydedilmemiştir.

Osmanlı şehirlerinde Müslüman nüfusun yanı sıra yoğunluğu değişmekle birlikte başka inanışlara mensup topluluklar da yaşamaktadır. bunlardan biri de çalışma alanımız itibariyle Kıptî'lerdir. Bu kelime Mısırlılar ve Nil deltası sakinleri için kullanılmakta iken Hristiyanlığın Mısır'a girmesinden sonra Hristiyanlık Kıptîler'in dini olmuştur. Sonraları Kıptî ismi Mısır'daki Hristiyan halkı ifade etmeye başlamıştır (Hacıeminoğlu, 2002).

Bartın kazasında Kıptî nüfusa da rastlamak mümkün olmuştur. Viranşehir Sancağının Kıptî defterinde yapılan incelemede Bartın'da²⁷ 4 hane, 9 nüfus, Amasra'da²⁸ 7 hane, 137 nüfus ve Ulus'ta²⁹ 3 hane ve 10 kıptî olmak üzere toplam 156 kıptî nüfusuna rastlanılmıştır. Viranşehir sancağında toplam 36 hane ve bu hanelere ait nüfus 214'tür (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 2-21). Buna göre sancaktaki Kıptîlerin yaklaşık %73'ü Bartın kazasında yaşamaktadır.

Kıptî halkından başka Bartın kazasında “ehli zimmet” yani Müslümanlarla anlaşılan ve İslam hâkimiyetini kabul eden gayrimüslimlerdir (Akgündüz, 2008). Ehli zimmetin Bartın'da bilinen Rum³⁰ Milleti ise toplam 1225 kişiden oluşmaktadır

²⁷ BOA, NFS.d. 817, 1260/1844, ss. 19-20

²⁸ BOA, NFS.d. 817, 1260/1844, ss. 40-42

²⁹ BOA, NFS.d. 817, 1260/1844, s. 17

³⁰ 1860-1870 yılları arasında Osmanlı Devleti'ndeki Rum nüfusu, Avrupa ve Asya'da yaklaşık birer milyon olarak tahmin edilmektedir. Başka bir ifadeyle kabaca Osmanlı Devleti'nin toplam nüfusunun %9'unu oluşturduğu bilinmektedir (Karpas, 2003, s. 87-88).

(BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 42). Aynı tarihte Safranbolu Kıran Köyü'nde 170 Rum Milleti yaşamaktadır (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844).

Günümüzde Bartın'ın bir ilçesi konumunda olan Amasra, 1259 tarihinde Bolu eyaletine bağlı Viranşehir Sancağı'nın bir kazası idi. Amasra kazasının Kal'a (3 mahalle, 7 köy), Morikan (10 köy), Karaköy (4 köy), Çıkraz (13 köy), Kurucaşile (13 köy), Kayadibi (8 köy), Yukarı Menteşe (5 köy), Orta Göleş (8 köy), Yahya Köy (4 köy), Deyve (4 köy), İlendir (5 köy) ve Helkeme (1 köy) olmak üzere toplam 12 divanı bulunmaktadır. Toplamda 571 hane, 30 köy, 7 divan ve 1.788 nüfus bulunmaktadır. Defterin sonunda her ne kadar divan sayısı 7 deniliyor ise de defterin akışından bakıldığında divan sayısı 12 olarak görülmektedir (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844).

Aynı tarihte Bolu eyaletine bağlı Viranşehir Sancağı'na tabi bir kaza olan Bartın'a bağlı Halatçıyamas, Çakaloğlu, Seyyidoğlu, Çortulabaşı, Hacı Mehmed, Karagöldüzesi, Kanlırmak, Köprübaşı, Esmer, Sarıkuyu, Halatçıyamas, Çoturlar ve Asmabaşı olmak üzere 13 mahallesi, Eski Bartın, Şiremir, Kutlubey, Şiremir, Kutlubey, Çakır, Kiriş, Karaköy, Karmid, Ulugeçid, Şahne, İrşad, Kozgöve, Alemağaç, Aslıköve, Büyük Sazye, Küçük Sazye, Arıkona³¹, Feslid, İstorad, Arıelma³², Melent, Budak ve Terke olmak üzere 24 divan ve bu divanlara bağlı 135 köy bulunmaktadır. Hane sayısı 2.495 olup bunun 729 hanesi mahalle ve geriye kalanı köylere aittir. Toplam nüfus ise

³¹ Arıkonan Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03062 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 36 sayfadan ibaret olup, 2-3, 33-36. sayfalar boş bırakılmıştır.

³² Arıelma Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03054 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 32 sayfadan ibaret olup, 2-3, 27-32 sayfalar boş bırakılmıştır.

6.883'tür. Bu nüfusun 1.851 kadarı mahallelerde ve 5.032'i ise köylerde yaşamaktadır (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 16).

Bu rakamları aynı tarihte Bolu eyaletine bağlı Viranşehir Sancağı'na tabi diğer kazalarla karşılaştırabiliriz. Bendekli kazası 2.621 hane (kasaba:453) ve köy: 2168), toplam nüfus ise 7.527 (kasaba: 1.165, köyler:6362) (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 23); Çarşamba kazası 25 divan, 139 köy, 1.324 hane, toplam nüfus 3.767 (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 29); Eflani kazası 1.019 hane, 33 köy ve 24 divan (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844); Safranbolu kazası köy:45, hane: 2304 (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 53) ve nihayet Viranşehir kazası hane: 1.514, 45 divan, 132 köy (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 64) bulunmaktadır.

1.260 tarihinde Bartın kazası Bolu eyaletine tabi Viranşehir sancağına bağlı bir kaza statüsündedir. Bartın kazasında bu tarihte 8 mahalle, 24 divan ve 135 köy bulunmaktadır (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844). Yine aynı tarihte Bartın gibi ayrı bir kaza olan Amasra'da ise 3 mahalle, 176 köy ve 20 divan söz konusudur (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844).

Nüfus verilerinin elde edildiği bir diğer defter ise hiç şüphesiz Kamil Kepeci nüfus defteridir Bu defterde en başta hane numarası, hemen altında hane reisini tanıttıcı bilgiler (Orta boylu, ak sakallı, Osman oğlu Mehmet vb.), en sonda ise kişinin doğum tarihi yer almaktadır.

Kamil Kepeci nüfus defterine göre Bartın 1264/1848 tarihinde Viranşehir Sancağına bağlı bir kazadır. Bartın kazasında 8 mahalle, 135 köy, 24 divan ve köylere tabi 5 mahalle bulunmaktadır (K.K.d No:6526, 1264). 1260/1844 tarihli Miralay

Ali Bey tahririnde 2.561 Müslim nefer, Ermeni³³ Milletinden ise 20 reaya nefer bulunmaktadır (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844). 1275 tarihinde Nazmi Efendi tarafından yapılan sayımda 142 Müslim, 1 kıpti Müslim, 1 rum olmak üzere toplam 147 Ermeni ve yabancı Ermeni bulunmaktadır.

Aynı tarihte 2.455 Müslim hanesi, 4 kıpti Müslim hanesi, 6 Kıpti Ermeni hanesi, 7 milleti Rum hanesi ve 6 milleti Ermeni hanesi olmak üzere oturan toplam 2.478 nefer bulunmaktadır (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 167). Gayri Müslim olarak Rum milleti 80 (yerli 16 ve yabancı 64), Ermeni milleti 24 (yerli nefer 17 ve yabancı nefer 7), Kıptiyan milleti 19 dur (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 167). Reayayı milleti Ermeni asker olarak yerli bulunmamaktadır. Yabancı nefer 1, tabip yerli nefer 9, yabancı nefer 5'tir. Köylerde yerli nefer 11, yabancı nefer 5, cebelliyan yerli nefer 10 kişidir (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, s. 171).

Miralay Ali Bey tarafından yapılan 1260 /1844 tarihli tahrirde Amasra kazasında 2.421 hane Müslim, 7 hane Kıpti Müslim, Ulus kazasında 178 köy, 19 divan, 1099 Müslüman hanesi ve 3 Müslüman Kıpti nüfusun bulunduğu kaydedilmiştir. (BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844, ss. 195-199).

³³ Osmanlı Devleti'nde Ermeniler kendi isimleriyle anılan millet statüsünde idiler. Hükümet nezdinde Osmanlı devletindeki en güvenilir Hristiyan topluluk olarak görülüyorlardı. İmparatorluğun her yerinde Ermenilere rastlanılmakla birlikte daha çok Erzurum, Sivas, Van, Elazığ, Diyarbakır ve Bitlis vilayetlerinde bulunuyorlardı. (Karpas, 2003, s. 91-92).

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK YAPI

2.1. ŞEHİR MERKEZİ'NİN EKONOMİK YAPISI

Bartın, şehir merkezinin ekonomik yapısı; gelir kaynakları, toprak dağılımı, üretime ayrılan topraklar, hayvancılık ve işgücü dağılımı ana başlıkları altında incelenecektir. Konuya ilişkin detaylar ise alt başlıklarda verilmiştir.

2.1.1. GELİR KAYNAKLARI

Bartın ilindeki gelir kaynakları konusuna girmeden Osmanlı devletindeki gelir kaynakları hakkında bilgi vermek yararlı görülecektir. Osmanlı Devleti'nin gelir kaynakları: çiftçi olan halkın topraktan elde ettiği ürünlerin bir bölümünü aldığı vergi sistemi, Osmanlı'nın en önemli vergi kaynağı olarak değerlendirdiği ziraî işletmeler ve son olarak da ticarî ve sınaî işletme vergileri oluşturmaktadır. Ayrıca devlet hazinesine gelir sağlayan memleketin tabii zenginlikleri olan yerüstü ve yer altı zenginlikleri oluşturmaktadır (Akdağ, 1999, s. 187).

Bartın ekonomisini canlandıran ve gelir sağlayan unsurlarına bakılacak olursa, ormanı bol olan Bartın için orman mahsullerinin üretimi ve taşınması geçmişten bugüne kadar Bartın ekonomisinde önemli yer teşkil ettiği görülmektedir. Bartın'da kesilen kereste ve odunların ihraç edildiği biliniyor. Bartın ekonomisi için önemli olan kerestecilik³⁴ sektörünün

³⁴ Günümüzde Bartın'da birisi merkez diğeri Ulus ilçesinde olmak üzere 2 adet Orman İşletme Müdürlüğü bulunmaktadır. İlin toplam ormanlık alanı 121.336.6 ha olup genel %57.9'luk kısmını kapsamaktadır. Bu bağlamda Bartın'ın orman alanı bakımından zengin bir yer olduğu söylenilebilir. Ormanlardaki yıllık üretim miktarı 500.000 metre küptür. Ormanlık alanların büyük çoğunluğunu geniş yapraklı ağaçlar oluşturmaktadır (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 289-292).

fabrikalaşması ve yani metotlarla tanışması 19. yy. son çeyreğinde gerçekleştiği söylenebilir.

Bartın içinde bulunan ve gelir sağlayan bir diğer unsur madenciliktir. Maden kömürü daha çok Amasra'da gelişmiştir. İlk maden ocaklarının 1870'lerin ortalarından itibaren işletilmeye açıldığı³⁵ ve Bartın civarındaki ormanlardan maden ocakları için kalaslar tedarik edildiği (BOA, Y..MTV., 230/5, 1320/1902, s. 1-2) bilinmektedir.

Bartın'da önemli bir ticaret faaliyeti de yumurtacılıktır. Özellikle 1800'lü yıllarda Bartın'ın yumurta üretiminin şehir ticaretine konu olacak kadar fazla olduğu, yumurta üreticilerinin de artmasıyla bollaşan yumurtaların Avrupa'ya ihracatının da yapıldığı kaydedilmektedir (Ballı, 2015, s. 525).

2.1.1.1. Genel Ekonomik Yapı

Şehir kelimesi Farsça olup, nüfusunun çoğunun ticaret, sanayi ve yönetim gibi işlerle uğraştığı büyük yerleşim yerlerini ifade etmekte ve “dinî işlere bakan bir müftüsü ve bir kadısı olan yer” olarak tarif edilmektedir. Şehirler, ekonomik ve kültürel birikimin yoğunlaştığı önemli yerleşim birimleri olarak toplumsal hayatın merkezini oluşturur (Küçükaşçı, 2010, s. 441). Şehirlerin oluşması ve gelişmesinde coğrafi faktörlerin de önemli etkisi olabilir. Bu faktörler söz konusu bölgede yaşayan insanların hayatları etkiler.

Bartın, sahip olduğu uygun coğrafi konumu itibariyle birtakım avantajlara sahiptir. Şehrin içinden geçen Bartın Çayı

³⁵ Bartın Amasra nahiyesinde Tekke önü olarak bilinen yerde ortaya çıkan kömür madeni imtiyaz hakkı 1306/1888 tarihinde Rıza Paşa'ya ihale edilmiştir. (BOA, İ..MMS., 105/4466, 1306/1888, s. 1-13)

sayesinde deniz taşımacılığına imkân vermesi Bartın'ı Türkiye'nin önemli nehir limanı haline getirmiştir. Ayrıca Karadeniz kıyı dağlarından geçen iki ayrı yol ile (Devrek-Mengen ve Safranbolu –Karabük üzerinden) Gerede'de Ankara-İstanbul karayoluna bağlanır. Bartın ayrıca Zonguldak-Ereğli-Akçakoca-Şile üzerinden İstanbul'a, Kurucaşile- Cide, İnebolu-Sinop-Samsun-Trabzon üzerinden Sarp sınır kapısına irtibat halindedir. Bartın'ın yerinde Ortaçağ'da da Parthenia adı verilen bir şehrin olduğu bilinir. Uzun süre Amasra'nın gölgesinde kalan bu küçük şehir, tarihin çeşitli devirlerinde farklı hükümdarlıklarda kalmıştır.

Bartın şehir olarak daha çok Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra gelişme göstermiştir. Uluslu İbrahim Hamdi'nin 1737'de kaleme aldığı "Atlas" adlı eserinde bu şehirde gemi yapımından söz etmektedir. XVIII. Yüzyılda Bartın gelirinin önemli bir bölümü pazarcılıktan sağlanıyordu. Bartın'da ilk kereste fabrikaları 1884-1890 yılları arasında kuruldu. Ancak bu gelişmeye o dönemde ortaya çıkan yangın ve sel felaketleri engel olmuştur.

20. Yüzyılın başlarında Bartın önemli ticaret merkezi ve gemi inşa yeri olarak görülür. 1867 yılında Bartın'ın kaza merkezi olması ve 1876'da şehirde belediye teşkilâtının kurulması Bartın'ın gelişmesini hızlandırmıştır. 1870 yılında Bartın doğrudan doğruya ülke dışına da yumurta satmaya başlamıştır. 1906'larda başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine yapılan yumurta ihracatı 1940 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra İstanbul'un yumurta ihtiyacını karşılamak için Bartın limanından İstanbul'a yumurta gönderilmesine devam edilmiştir. 1914 yılına kadar sadece yelkenli gemilerin inşa edildiği Bartın şehrinde bu tarihte ilk defa motorlu gemi teknesi inşa edilmiştir. Bartın'ın 1967'de modern

bir limana kavuşmasıyla ticaret yeniden canlanmıştır (Tuncel, 1992).

2.1.1.2. Gelir Kaynaklarının Dağılımı

Osmanlı Devleti, toplamış olduğu vergilerle askerlere, bürokratlara, tüccarlara ve diğer kesimlere ödeme yapmaktaydı (Pamuk, Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları, 2007). Osmanlıda tarım kesiminden başlıca iki çeşit vergi alınmaktaydı. Bu vergiler Müslümanlardan alınan öşriye ve gayri Müslimlerden alınan haraciyedir (Kazıcı, 2005).

Bartın kazasının ekonomik yapısını ortaya koyan iki temel faktör vardır. Bunlardan biri tarımsal üretim diğeri ise meslek geliridir. Gelir kaynaklarının dağılımı tablo 4'te da verilmiştir.

Tablo 4: Gelir kaynakları dağılımı (Kuruş), 1261/1845

Mahalle İsmi	Ziraî Gelir	Hayvancılık Geliri	Meslek Geliri	Meslek Dışı Gelir	Diğer	Toplam
Kanlırmak	2.593	140	37.920	8.200	240	49.093
Havı Mehmet	2.493	310	30.890	5.640		39.333
Gemici	998	110	1.600	26		2.734
Karaköy Divanı	3.564	145	15.619	250		19.578
Karaköy Divanı Ağdacı Köyü	5.221	165	4.380			9.766
TOPLAM	14.869	870	90.409	14.116	240	120.504
%	12,34	0,72	75,03	11,71	0,20	100

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT Nr. 3050- 3062

Tablodan da görülebileceği gibi, şehir halkının temel geçim kaynağını oluşturan ziraî üretim ve meslek gelirlerinin toplam hâsıla içindeki payı %87,36'dır. Hayvancılık ve diğer gelir kaynaklarının toplam hâsıla içindeki payları ise düşük kalmıştır. Önemli bir gelir kaynağı olarak görülen kerestecilik, bazı durumlarda meslek geliri iken bazen de ek bir gelir kaynağı

olarak karşımıza çıktığı için bu gelir kaynağını meslek geliri içinde kabul etmek durumunda kaldık.

2.1.1.3. Gelir Dağılımı

Bir ekonomide belirli bir dönemde elde edilen gelir, bireyin ya da toplumun refah seviyesini gösteren önemli göstergelerden biridir. Bir kişinin elde edebileceği gelir aynı zamanda o kişinin sahip olduğu sermaye birikimi hakkında da bilgi verir. Sermaye birikiminin az veya çokluğu farklı gelir düzeylerini beraberinde getirir.

Osmanlıda gelir dağılımında adaleti devletin belirlediği sosyal ve ekonomik politika belirlemekteydi. Devletin dışında özel veya toplumsal nitelikteki bazı kanallar ve kuruluşlar da geliri yeniden dağıtıcı bir fonksiyon olarak görülmekteydi (Kozak, 1985).

19.Yüzyıl Bartın şehir ekonomisinde gelir dağılımının mahalleler bazında elde edilen sonuçları değerlendirildiğinde tarım kesiminin ön planda olduğu görülmektedir. Hane başına gelir dağılımı tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Hane başına gelir dağılımı, 1261/1845

Mahalle /Divan	Hane Sayısı	Toplam Gelir (Guruş)	Hane Başına Gelir (Guruş)	Şehir Ortalamasına Göre
Kanlırmak Mah.	61	51.460	844	-
Hacı Mehmet Mah. ³⁶	39	50.444	1.293	-
Karaköy Divanı ³⁷	33	60.931	1.846	+
Cebeciler Divanı	12	14.140	1.178	-
Burak Divanı ³⁸	25	21.317	853	-
Şahne Divanı ³⁹	49	188.821	3.853	+
Karlı Mah.	8	8.793	1.099	-
Gemicî Köyü	2	3.501	1.751	+
Köprübaşı Mah.	55	43391	798	-
TOPLAM	284	442.798	1.559	

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3058, 3059, 3060, 3061.

Hane başına düşen geliri şehrin ortalama geliri açısından değerlendirerek bu ortalamanın altında ve üstünde gelire sahip hane halkının sayıları değerlendirildiğinde şehirde toplam 200 vergi nüfusunun 145'i (%70) ortalama gelirden düşük, 84'ü (%37) ortalama gelirden yüksek gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

³⁶ BOA, ML.VRD.TMT No:03058

³⁷ BOA, ML.VRD.TMT No:03050

³⁸ Burak Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03059 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 44 sayfadan ibaret olup, 2-3, 41-44. sayfalar boş bırakılmıştır.

³⁹ Şahne Divanı'na ait veriler H.29-12-1261 tarihli ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03061 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 20 sayfadan ibaret olup, 2-3, 18-20. sayfalar boş bırakılmıştır.

2.1.2. TOPRAK DAĞILIMI

2.1.2.1. Ziraî Toprak Miktarı

Ziraî toprak tarımın temeli köylü ailesi yani emek birimi olan evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuş köylü aile ünitesinin, bir diğer deyişle yerleşiklerin ekip diktikleri topraklardır (İnalçık, Devlet-i'aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-ı Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim , 2009). Geçmişte ziraî arazinin mülkiyeti devlete aitti ve köylü yarıcı ya da kiracı şeklinde toprağı eker ve ektiğı toraklar için devlete vergi öderdi (Akdağ, Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1243-1453), 1999). Osmanlı İmparatorluğu tarih boyunca toprak bakımından zengin ve tarım ekonomisi hâkim olarak kalmıştır (Quataert, Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922, 2002).

Bartın kazasında zirai toprak dağılımı mahalleler bazında ele alınmıştır. Her mahallede hane sayısı, mahallede kaç dönüm bostan bulunduğu, kaç dönümde tarla ekiminin yapıldığı ve hane başına ne kadarlık dönüm ekili alan düştüğünü belgelerden hareketle elde edebiliriz. Elde edilen veriler tablo haline getirilerek tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Ziraî toprak dağılımı, 1261/1845

Mahalleler/Divanlar	Hane Sayısı	Bostan Dönüm	Mezru Tarla Dönüm	Toplam Ekili Alan	Hane Başına Ekili Alan Dönüm
Kanlırmak Mah.	61	18	20	38	0,62
Hacı Mehmet Mah.	39	1	95	96	2,46
Karaköy Divanı	33	2	43	45	1,36
Cebeciler Divanı	12	10	169	179	14,92
Burak Divanı	25	21	338	359	14,36
Şahne Divanı	49	181	2398	2579	52,63
Karlı Mah.	8	8	131	139	17,38
Gemici Köyü	2	2	43	45	22,50
Köprübaşı Mah.	55	21	5	26	0,47
TOPLAM	284	264	3242	3506	12,35

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3057-3061.

Zirai üretim, bostan ve ekili tarladan yapılmaktadır. Zirai üretimin yapıldığı toplam ekili alan 3.506 dönümdür. Bunun 264 dönümü bostan ve 3.242 dönümü ise ekilen tarladan meydana gelmektedir. Bölgede zirai üretime ayrılan alanların tamamında üretim yapılmakta olup, ekili olmayan boş arazi bulunmamaktadır. Hane başına düşen ekili alan ortalaması 12,35 dönümdür. Bu ortalamanın en yüksek olduğu yerleşim birimi 52,63 dönüm ile Şahne divanıdır. Kanlırmak mahallesinde hane başına ekili alan miktarı en az olup 0,62 dönümdür. Ziraî tarımın geçimlik tarzı olduğu görülmektedir. Hane halkı kendilerine yetecek miktarda bostan ve ekili alanda ziraî üretim yapmakta, dolayısıyla ziraî üretimin ticarileşmesi söz konusu

olmamaktadır⁴⁰. Mikro düzeyde görülen bu durum genel itibariyle Osmanlı tarımsal üretim yapısını da yansıtmaktadır.

2.1.2.2. Tarım İşletmelerinin Büyüklüğü

Tarım ekonomisi içinde üretim kapasitesini belirleyen faktörlerden biri de işletme büyüklüğüdür denilebilir. Sermaye bakımından yeterli olan işletmeler olarak tasvir edilebilir ve üretime yardımcı ve destek oldukları bilinmektedir. Bunun yanında sermaye olarak yetersiz olan işletmeler küçük işletmelerdir ve metotlarını uygulaması oldukça zordur (Güran, 19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar, 1998).

Osmanlı tarım istatistiklerinde işletmeler büyüklüklerine göre üçe ayrılmaktadır. Yüz ölçümü 10 dönümden az olan işletmeler küçük, 10-50 dönüm arası olanlar orta, 50 dönümden fazla olanlar ise büyük işletmeler olarak nitelendirilmektedir (Hüseyin, 2008, s. 267).

Bartın kazasında tarım işletmelerinin büyüklüğü, mahalle ve divanlarına göre ele alınmış ve elde edilen verilerden hareketle tarım işletmelerinin büyüklüğü ortaya konulmaya çalışılmıştır. İşletmelerin yapılarına genel olarak bakıldığında 10-50 dönüm aralığında bostan sadece Karaköy Divanı'nda olduğu

⁴⁰ Küçükcalay (2006) çalışmasında 1844-45 tarihli temettuat sayımlarından hareketle Osmanlı ziraî üreticilerinin gelir, vergi ve mülkiyet yapıları ile ziraî ürünlerin ticarileşebilme imkânı arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Hüdavendigâr Eyaleti Bilecik Kaymakamlığı Eskişehir Kazası'na bağlı Alpu Köyü örneğini kullanmıştır. Çalışmada örnek köyde halen aile içi üretim biçiminin egemen olduğunu tespit etmiştir. (Küçükcalay & Efe, 2006, s. 250).

görülmektedir. Tarım işletmelerinin tamamı 1-10 dönüm aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7: Tarım işletmelerinin büyüklüğü (Dönüm) , 1261/1845

Mahalle/Divan	BOSTAN			EKİLİ ALAN		
	1-10	10-50	50'den Yukarı	1-10	10-50	50'den Yukarı
Kanlırmak Mah.	18			14		
Hacı Mehmet Mah.	1				1	
Karaköy Divanı	70	1		43		
Cebeciler Divanı	10				38	
Burak Divanı	21			1	21	
Şahne Divanı	103			71	110	7
Karlı Mah.	8				8	
Gemici Köyü	2				2	
Köprübaşı Mah.	21			1		
TOPLAM	254	1		130	180	7
%	99,6078	0,392		41	57	2

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3057-3061.

Tablodan görüldüğü üzere küçük tarım işletmeleri daha yoğun olarak dikkat çekmektedir. Osmanlı döneminde “imalat-ı

sağire” olarak tanımlanan toprak üniteleri şehir merkezinde Bostan için ayrılan alanlarda %99.61, tarım arazisi olarak ayrılan topraklarda ise %41 olarak görülmektedir. Orta ölçekli işletmeler daha çok tarım arazisinin yapıldığı ekili alanlarda %57 düzeyinde göze çarpmaktadır. Osmanlı istatistiklerinde “imalat-ı cesime” olarak nitelendirilen işletmeler sadece tarım arazisi için ayrılan alanlarda bulunmaktadır.

2.1.3. ÜRETİME AYRILAN TOPRAKLARIN TAHLİLİ

2.1.3.1. Hububat⁴¹ ve Diğer Tarla Ürünlerine Ayrılan Topraklar: Mezru Tarla

Osmanlılarda arazilerin, tarlaların daha önceki dönemlere kıyasla sonraki dönemlerinde çeşitliliğin arttığı bilinmektedir. Mezru yani ekilebilen tarlalar mülkiyetleri hazineye ait olmak üzere ariyet yolu ile verilerek bağ, bahçe bostan yapılıp, yetiştirdikleri mahsullerden vergi alınır (Uslu, 1985).

Osmanlı Devleti aynı zamanda bir tarım ülkesi olduğu için gelirlerinin önemli bir kaynağı tarımdan alınan vergilerden oluşmaktaydı. Dönemsel olarak vergi yükünün değişiklik

⁴¹ Günümüzde Bartın’da ekonomik bakımdan yetiştirilen ana ürünler buğday, mısır, arpa ve yulaftır. İlin hemen hemen her köyünde sebzeçilik yaygın olarak yapılmaktadır. En fazla yetiştirilen sebzeler domates, biber, hıyar, patlıcan, ıspanak, fasulye, kabak, soğan, lahana ve bakladır. Toplam 1.614 ha alanda açıkta sebze tarımı yapılmaktadır. Bartın’da 43.530 dekar alanda kapama meyvecilik üretimi yapılmaktadır. Bu alanın 23.956 dekarı fındık alanıdır (T.C. Bartın Valiliği , 2008, ss. 248-250).

göstermesi, bazı durumlarda bu yükün oldukça ağır basması yüzünden köylülerin bu vergilerin ağırlığından kaçarak şehirlere göç ettikleri olmuştur. Genel olarak bakıldığında Osmanlı topraklarının çoğu ekime elverişli topraklardı (Quataert, 19. Yüzyıla Genel Bakış Islahatlar Devri 1812-1914, 2004).

Bartın şehrinde tarım için ayrılan toprak miktarının da azımsamayacak kadar çok olduğu görülmektedir. İlin toplam yüzölçümü 214.300 ha alanında tarım yapılmaktadır. 98.578 ha'lık alan orman, 15.000 ha'lık çayır-mera ve 26.314 ha'lık alan ise yerleşim ve diğer alanlardır. Çayır-mera alanlarının oranı düşüktür. Ormanlardaki yıllık toplam üretim miktarı 500.000 m³'tür (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 247, 292).

Bartın kazasında tarım için ayrılan toprak miktarı ve elde edilen hasılaya bakıldığında toplam 4.486 dönümlük alanda tarım ürünleri üretiminin yapıldığı görülmektedir. Tarım ürünlerine ayrılan topraklar divan ve mahalle bazında elde edilen verilerle tablo 8 oluşturulmuş ve toplam geliri hesaplanmıştır. Buna göre toplamda 4486 dönüm ekili alanda tarım üretimi yapılmıştır. Bu üretim sonucu kazada toplam 105.489 kuruşluk bir gelir elde edilmiştir.

Tablo 8: Tarla ürünlerine ayrılan topraklar ve sağlanan hasıla, 1261/1845

Mahalle/Divan	Ekili Alan (Dönüm)	Toplam Gelir (Kuruş)
Kanlırmak Mah.	38	808
Hacı Mehmet Mah.	96	2.252
Karaköy Divanı	930	29.164
Cebeciler Divanı	204	3.406
Burak Divanı	384	5.102
Şahne Divanı	2649	60.996
Karlı Mah.	139	2.412
Gemici Köyü	20	584
Köprübaşı Mah.	26	765
TOPLAM	4486	105.489

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3058- 3061.

Tabloda en fazla ekili alan 2.649 dönüm ile Şahne Divanı'nda görülmektedir. Bunu 930 dönüm ile Karaköy Divanı ve 384 dönüm ile Burak Divanı izlemektedir. Şahne divanında 60.996 kuruş, Karaköy Divanı'nda 29.164 ve Burak Divanı'nda ise 5.102 kuruşluk bir gelir elde edilmiştir. Ekili alanı en az görülen yerler ise 20 dönüm ile Gemici Köyü başta gelmektedir. Bu köyü 26 dönüm ile Köprübaşı mahallesi ve 38 dönüm ile Kanlırmak mahallesi izlemektedir.

2.1.4. HAYVANCILIK

Hayvan yetiştiriciliği en önemli zirai faaliyetlerden biridir. Tarım işletmeleri; yük taşımada, gübre kullanımında, çiftçilerin peynir, yağ, süt, et, deri ihtiyaçlarını gidermede ve bu

ürünleri piyasada satmada hayvan yetiştiriciliği yapmışlardı⁴². Tarımın temel ekonomiye dayandığı dönemlerde hayvanların varlığı büyük bir servet gibi görülmekteydi. Hayvancılık daha çok göçebe toplumlar için önemli bir geçim kaynağı olmuştur (Güran, Osmanlı Tarımı, 1998, s. 100).

Bartın kazasında hayvan yetiştiriciliğinin ayrı bir önemi vardır. Kazada daha çok büyükbaş hayvancılığın ön planda olduğu görülmektedir. Buna karşılık küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ise daha azdır. Hemen örneklendirmek gerekirse (Tablo 9) küçük baş hayvan sayısı toplamda 36 kadar iken büyük baş hayvan sayısı 391'dir. Bu da on katından daha fazla bir rakam demektir. Aynı şekilde gelir bakımından bir kıyaslama yapılacak olursa küçükbaş grubundan gelir geiren oplam sayı 16 iken bu rakam büyükbaş hayvan grubunda 195'tir. Gelir bakımından da toplamda 12 kat bir fazlalık söz konusudur. Bunun sonucu olarak Bartın kazasında özellikle büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin daha önemli olduğu gelir getiren grubun da bu grup olduğu ortaya çıkmaktadır. İnceleme döneminde Bartın kazasında hayvancılık yetiştiriciliği ile ilgili veriler belgelerden sağlanarak tablo haline getirilmiş ve ayrıntılı bilgiler tablo 9'da sunulmuştur.

⁴² Günümüzde Bartın'ında hayvancılık ya da hayvansal üretim genelde küçük ölçekteki ve pazardan daha çok kendi ihtiyacı için yapılmaktadır (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 251).

Tablo 9: Toplam hayvan adedi ve sağlanan hâsıla, 1261/1845

Mahalle/Divan	Toplam Küçük Baş Hayvan (Adet)	Gelir Getiren Küçük Baş Hayvan (Adet)	Toplam Hasılat (Kuruş)	Toplam Büyük Baş Hayvan (Adet)	Gelir Getiren Büyük Baş Hayvan (Adet)	Toplam Hasılat (Kuruş)
Kanlırmak Mah.				65	3	30
Hacı Mehmet Mah.	20	4	34	72	16	253
Karaköy Divanı	2			33	20	600
Cebeciler Divanı				3	30	
Burak Divanı				20	13	240
Şahne Divanı				168	97	2309
Karlı Mah.	2			4	4	40
Gemici Köyü				7	2	50
Köprübaşı Mah.	12	12	24	19	10	158
TOPLAM	36	16	58	391	195	3680

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3057-3061.

Tabloda görüleceği gibi küçük ve büyükbaş hayvan sayısı toplam 427'dir. Bunun 16'sı küçükbaş, 391'i ise büyükbaş hayvana aittir. Kazada hayvan yetiştiriciliğinde toplam 3680 kuruş gelir sağlanmıştır. Bu gelirin büyük bir kısmı yine büyük baş hayvancılıktan elde edilmiştir. Şehirde büyük baş hayvan sayısı daha fazladır. Günümüzde küçükbaş hayvancılığı özendirmek amacıyla projeler yapılmaktadır⁴³.

⁴³ Bartın'da SYDV finansmanı ile uygulanan koyuncululuğu geliştirme projesi sayesinde azalmaya yüz tutan küçükbaş hayvan varlığı bir önceki yıllara göre yaklaşık %35 artmıştır (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 252).

2.1.5. İŞ GÜCÜ DAĞILIMI

Meslekler, toplum hayatının şekillenmesinde önemli bir paya sahip olmakla beraber aynı zamanda fertlerin faaliyet alanlarını da belirler. İbn-i Haldun meslekleri öncelik sırasına göre üç başlıkta ele alır. Terzilik, marangozluk gibi zarurî olan meslekler, ilim, sanat ve siyaset gibi üst düzey ihtiyaçlarını karşılayan meslekler ve askerlik mesleği (Erol, 2012, s. 52).

İlgili dönemde Bartın kazasında hane reislerinin meslekî dağılımına bakıldığında bu dağılımın başlıca üç grupta toplandığı görülür. Bunlar esnaf ve tüccar gruplarıdır.

2.1.5.1. Hane Reislerinin Meslekî Dağılımı

İlgili dönemde Bartın kazasında hane reislerinin meslekî dağılımına bakıldığında bu dağılımın başlıca üç grupta toplandığı görülür. Bunlar esnaf, tüccar ve ücretli gruplarıdır. Her üç grup arasında esnaf grubunun oldukça fazla olduğu saptanmıştır (Tablo 10).

Tablo 10: Hane reislerinin meslekî dağılımı, 1261/1845

Mahalleler/Divanlar	Hane Sayısı	Esnaf	Tüccar	Ücretli
Kanlırmak Mah.	61	187		39
Hacı Mehmet Mah.	39	151		23
Karaköy Divanı	33	365		21
Cebeciler Divanı	12	57		
Burak Divanı	25	113		7
Şahne Divanı	49	982		61
Karlı Mah.	8	48		
Gemici Köyü	2	30		
Köprübaşı Mah.	55	67	5	9
TOPLAM	284	2000	5	160

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3058-3061.

Tabloda görüldüğü gibi şehirde toplam 2.000 esnaf, 5 tüccar ve 160 ücretli bulunmaktadır. Esnaflık mesleği Şahne divanında daha çok ön olana çıkmaktadır. Bunu Karaköy divanı ve Kanlı ırmak mahallesi izlemiştir. Esnaf mesleğinin en az yapıldığı yerleşim yeri ise Gemici Köyü olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak köyün hane sayısı bakımından değerlendirildiğinde bu rakam normal karşılanabilir.

2.1.5.2. Faal İş Gücü Gelirinin Dağılımı

Bir ülkedeki iş gücü aynı zamanda o ülkenin faal nüfusunu gösterir. Faal nüfus, “bir ülkede çalışma yaşları arasında bulunup, çalışmaya engel bir sakatlığı olmayan ve çalışma arzu ve isteğinde bulunan nüfus” olarak tanımlanır. Çalışma yaşı ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte ülkemizde 14 ile 65 yaşları arasındadır. Her ne kadar faal nüf işgücü olarak da biliniyor ise de işgücü kavramı daha geniş kapsamlıdır. İşgücünden işsizlerle geçici olarak çalışanların çıkarılmasıyla faal nüfus elde edilir (Seyidoğlu, 2002, s. 186).

Bartın kazasında işgücü gelirleri yerleşim birimlerine göre düzenlenerek Tablo 11’de verilmiştir. Genel olarak bakıldığında kazada meslek geliri olmayan hane bulunmamaktadır. Kazada toplam 284 hanede 279 kişinin meslek geliri bulunmaktadır. Meslek geliri toplamı ise 223.138 kuruştur. Meslek geliri ortalaması 6.402 kuruştur. Toplam yerleşim birimlerinden dört tanesi bu ortalamanın altındadır. Diğerleri ortalamanın üzerinde oldukları görülmektedir.

Mahalleler itibariyle en yüksek meslek geliri ortalaması Şahne Divanında bulunmaktadır. Bu oranın yüksek çıkması aynı divana bağlı köy sayısının fazla olmasındandır. Mahalle bazında ele aldığımızda en yüksek ortalama Köprübaşı mahallesinde ortaya çıkmaktadır. En düşük ortalama ise Kanlırmak mahallesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 11: Faal işgücü gelirlerinin dağılımı (Kuruş) , 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Meslek Geliri Olanlar	Meslek Geliri Toplamı	Meslek Geliri Ortalama	Toplam Hasılat
Kanlırmak Mah.	61	61	4.720	77,38	4.720
Hacı Mehmet Mah.	39	39	27.470	704,36	27.470
Karaköy Divanı	33	33	30.301	918,21	30.301
Cebeciler Divanı	12	12	3.841	320,08	3.841
Burak Divanı	25	22	9.521	432,77	9.521
Şahne Divanı	49	47	70.686	1.503,96	70.686
Karlı Mah.	8	8	2.645	330,63	2.645
Gemici Köyü	2	2	1.600	800,00	1.600
Köprübaşı Mah.	55	55	72.354	1.315,53	72.354
TOPLAM	284	279	223.138	6.402,91	223.138

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3058-3061.

2.1.5.3. Şehirde Mevcut İş Kolları ve Meslek Geliri

İş kolu, iktisadi faaliyetlerin sınıflandırılması sonucunda birbirine benzeyen ya da aynı nitelikte olan çalışma dallarından her birine verilen ad olarak tanımlanabilir. (Seyidoğlu, 2002, s. 306) Şehirde mevcut iş kollarını tüccar, hizmetli/ücretli ve esnaf olmak üzere üç grupta ele aldık. Esnaf grubu içinde farklı meslek dallarını detaylı bir şekilde inceledik.

2.1.5.3.1. Tüccar

Şehrin genelinde esnaf grubu bulunmaktadır. Tüccar meslek grupları arasında tacir olarak geçmektedir. Şehirde tacir sadece Köprübaşı mahallesinde bulunmaktadır.

2.1.5.3.2. Hizmetli/Ücretli

Hizmetli grubunda her hangi bir esnaf grubu içinde yer almayan geçimini ücret ve maaş ile kazanan kişiler yer almaktadır. Bu grubun ortalama meslek geliri 2.262,083 kuruştur. Hemen hemen her mahallede bu meslek grubuna rastlanılmaktadır. Sayı itibariyle en fazla 10 kişi ile Kanlırmak mahallesi, en düşük Burak divanında bulunmaktadır. Ortalama gelir açısından bakıldığında en yüksek 638,33 kuruş ile Köprübaşı Mahallesi, en düşük 250 kuruş ile Burak divanıdır.

Tablo 12: Hizmetli/ücretli, 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Meslek Geliri Olanlar	Meslek Geliri Toplamı	Ortalama Meslek Geliri
Kanlırmak Mah.	61	10	3550	355
Hacı Mehmet Mah.	39	8	3870	483,75
Karaköy Divanı	33	6	1530	255
Cebeciler Divanı	12			
Burak Divanı	25	1	250	250
Şahne Divanı	49	5	1400	280
Karlı Mah.	8			
Gemicî Köyü	2			
Köprübaşı Mah.	55	6	3830	638,33
TOPLAM	284	36	14430	2262,083

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3058-3061.

2.1.5.3.3. Esnaf

Osmanlı Esnafı, şehirlerde mal ve hizmet üretiminde herhangi bir iş kolunda uzmanlaşmış olanların oluşturduğu mesleki örgütler olarak bilinmektedir. Osmanlı Döneminde ticari ve iktisadi hayatın en önemli kesitini esnafılar oluşturmaktadır (Özcan, 2003).

Her esnaf topluluğunun özel kuralları vardı ve ustalar aralarında ortak karar vererek kadiya sunarlardı ve aralarında ustalık kalfalık ilişkisi söz konusuydu. Esnaf örgütünün sadece mesleki kuruluş niteliği yoktu fakat sosyal yardımlaşma ve dayanışma gibi yoğun ilişkiler içindeydi (Genç, 2007).

Bartın kazasındaki meslekler konusunu işlerken ticari ve sınai meslek erbabını esnaf grubu içinde ele aldık. Bu meslek erbabı kategorisinde; gemici, yemenici, terzi, debbağ, dikici, çerçi, marangoz, arabacı, attar, berber, cerrah, eskici ve keresteci meslek iş kolları sayılabilir.

2.1.5.3.3.1. Gemicilik İş Kolu

Gemicilik işkolu, gemi ve tekne yapımcılığı olarak tarihi 300-400 yıl gibi çok eskilere dayanmaktadır. Osmanlı döneminde “kadirga” ve “kalyon” ihtiyacı Kurucaşile ilçesi, Tekkeönü ve Kapısu köylerinden karşılanıyordu. Bartın’da günümüzde önemli potansiyellere sahip olan bir diğer önemli üretim dalı da Ahşap Tekne Yapımcılığıdır. Bartın yöresi bu konuda geçmişten günümüze başarılı teknelerin yanında kendi yöresel tekne tiplerini de üretmiştir (T.C. Bartın Valiliği , 2008).

Bartın kazasında meslek geliri olanların sayısı 36’dır. Meslek geliri toplamı ise 25.892 kuruştur. Ortalama meslek geliri 2.529 kuruştur. Meslek geliri olan hanelerin tamamında meslek gelirleri bu ortalamanın üzerinde seyretmektedir (Tablo 13).

Tablo 13: Gemiciler İshkolu, 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Meslek Geliri Olanlar	Meslek Geliri Toplamı (Kuruş)	Ortalama Meslek Geliri (Kuruş)
Kanlı İrmak Mah.	61	15	10.920	728
Hacı Mehmet Mah.	39	7	4.950	707
Karaköy Divanı	33			
Cebeciler Divanı	12			
Burak Divanı	25			
Şahne Divanı	49	1	350	350
Karlı Mah.	8			
Gemiciler Köyü	2			
Köprübaşı Mah.	55	13	9.672	744
TOPLAM/ORT.	284	36	25.892	2.529

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3058-3061.

Yerleşim yerleri içinde gemicilik iş kolunda faaliyet gösteren en fazla kişi Kanlı İrmak mahallesinde bulunmaktadır. Bu sektörde çalışan toplam 36 kişiden 15'i Kanlı İrmak mahallesinde oturmaktadır. Bu da Kanlı İrmak mahallesinin %42'si gemicilikle uğraştığını göstermektedir. Bunu % 36 ile Köprübaşı Mahallesi takip etmiştir. Gemicilikle en az uğraşan yer ise Şahne divanıdır. Burada sadece 1 kişi bulunmaktadır.

2.1.5.3.3.2. Kerestecilik

Bartın, Batı Karadeniz Bölgesi'nde zengin orman alanlarına sahip illerimizden biridir. Orman Genel Müdürlüğü, Orman Amenajman Haritası Veri tabanına göre Bartın ilinde 98.578 ha orman alanı ve 13.229.029 metreküp dikili orman

serveti bulunmaktadır. Mevcut orman alanlarının büyük kısmı koru ormanlarından oluşmaktadır (Sarı, 2007, s. 23).

Bartın'da kerestecilik Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra özellikle gemi yapımı, ip halat gibi imalatlarla öne çıkmıştır. Bartın kereste ticaretinde imparatorluğun en önemli merkezlerindendi (Hizmetli, 2014). Amasra, Daday çevresi ve Safranbolu'nun tamamı ticaret bakımından Bartın'a bağlıdır. Bartın'ın Filyos, Kızılkum, Mugada, Tarlaağzı, Boğaz, Amasra, Çakraz, Göşkün, Kapısuyu iskelelerinden kereste nakli yapıldığı bilinmektedir (Aşçıoğlu, 2006).

Çalışma döneminde Bartın kazasında kerestecilik şehirde görülen önemli geçim kaynaklardan biridir. Kazada 284 haneden 116 kişinin meslek geliri bu keresteciliktir. Meslek geliri toplamı 103.699 kuruştur. Ortalama meslek geliri 15.896 kuruş olarak hesaplanmıştır. Buna göre Karaköy Divanı ile Şahne Divanı bu ortalamanın üzerinde meslek gelirine sahip olduğu görülüyor.

Tablo 14: Kerestecilik işkolu , 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Meslek Geliri Olanlar	Meslek Geliri Toplamı	Ortalama Meslek Geliri
Kanlırmak Mah.	61	2	8.600	4.300
Hacı Mehmet Mah.	39	1	5.020	5.020
Karaköy Divanı	33	33	25.819	782
Cebeciler Divanı	12	7	7.670	1.096
Burak Divanı	25	21	10.350	493
Şahne Divanı	49	38	28.750	757
Karlı Mah.	8	6	4.690	782
Gemici Köyü	2	2	1.600	800
Köprübaşı Mah.	55	6	11.200	1.867
TOPLAM/ORT.	284	116	103.699	15.896

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050,3055,3057,-3061.

Şehirde kerestecilik faaliyeti önemli bir iş kolu olarak görülmektedir. Mahalleler arasında kerestecilik alanında faaliyet gösteren en fazla kişi Karaköy divanında bulunmaktadır. Şehirde kerestecilikle uğraşan 116 kişiden 33'ü (%28) Karaköy divanında oturmaktadır. Kerestecilik faaliyet alanında ortalama meslek geliri 15.896 kuruştur. En yüksek düzeyde Hacı Mehmet mahallesinde 5.020 kuruş olarak gerçekleşmiştir. En düşük ortalama ise 493 kuruş ile Burak divanı olmuştur.

2.1.5.3.3. Diğer

Yukarıda belirtilen gruplar içinde olmayıp “Diğer” başlığı altında çeşitli esnaf birliklerini değerlendirdik. Bunlar yemenici, terzi, debbağ, dikici, çerçi, marangoz, arabacı, attar, berber, cerrah ve eskici gibi meslek olarak birbirinden alakasız esnaf birlikleri gibi birliklerdir⁴⁴.

Tablo 15: Diğer işkolları, 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Meslek Geliri Olanlar	Meslek Geliri Toplamı	Ortalama Meslek Geliri
Kanlırmak Mah.	61	25	23.300	932
Hacı Mehmet Mah.	39	22	17.050	775
Karaköy Divanı	33			
Cebeciler Divanı	12			
Burak Divanı	25			
Şahne Divanı	49	12	36	3
Karlı Mah.	8			
Gemici Köyü	2			
Köprübaşı Mah.	55	36	58.852	1.635
TOPLAM/ORT.	284	95	99.238	3.345

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3057-3061.

2.1.5.4. Meslek Gelirlerinin İş Kolları İtibariyle Dağılımı

Daha önceki başlıklarda mahalle ölçeğinde ve genel olarak verilen esnaf grupları burada detaylı olarak ele alınacaktır (Tablo 16). Bu şekilde verilen bir çalışma ile şehirde mevcut

⁴⁴ 1930’lu yıllarda hırdavatçılık, gemi inşaatçılığı, yemenicilik ve kunduracılık, terzilik, demircilik, nalbantlık, kalaycılık, marangozluk önde gelen iş kolları arasında idiler (Aşçıoğlu, 2006, s. 104).

esnaf birliklerinin çeşit ve sayıları itibariyle ortaya çıkarılmış olacaktır. Aynı zamanda Bartın gibi bir Osmanlı şehrinin sınaî ve ticarî durumu da belirlenmiş olacaktır.

Tablo 16: Meslek gelirlerinin iş kolları itibariyle dağılımı , 1261/1845

Meslekler	Meslek Geliri Olanlar	Toplam Meslek Geliri (Kuruş)	Maksimum Meslek Geliri (Kuruş)	Ortalama Meslek Geliri (Kuruş)	Minimum Meslek Geliri (Kuruş)
Amele	19	12.760	900	671,58	50
Arabacı	6	4.200	900	700,00	200
Attar	6	4.232	1.700	705,33	18
Berber	2	268	250	134,00	18
Cerrah	1	650	650	650,00	650
Çerçi	2	1.150	650	575,00	500
Debbağ	1	650	650	650,00	650
Eskici	2	2.200	900	1.100,00	650
Gemici	31	22.056	2.200	711,48	200
Hizmetkar	8	1.350	550	168,75	50
Kahveci	3	990	650	330,00	40
Marangoz	12	12.418	1.900	1.034,83	350
Terzi	9	7.252	1.800	805,78	450
Terzi Kalfası	2	1.600	950	800,00	650
Yemenici	6	5.450	1.750	908,33	900
Ziraat	96	280.584	1.848	2.922,75	72
Duhancı	1	400	400	400,00	400
Fırıncı	1	650	1.000	650,00	45
Halatçıyamas	3	3.550	2.000	1.183,33	1.550
Kasap	3	2.650	1.500	883,33	250
Reis	10	10.597	2.218	1.059,70	400
Yazıcı	2	1.050	1.050	525,00	1.050
Tacir	1	57	57	57,00	57
TOPLAM	227	376.764	26.473	17.626,21	9.200

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:3034, 3050, 3055, 3058-3061.

Meslek geliri olanların sayısı 227 kişidir. Şehirde toplam 376.764 kuruş meslek geliri elde edilmiştir. Ortalama meslek geliri ise 17.626,21 kuruştur. Meslek geliri maksimum 26.473 kuruş, minimum ise 9.200 kuruştur.

2.2. KÖY YERLEŞİM BİRİMLERİNİN EKONOMİK YAPISI

2.2.1. GELİR KAYNAKLARI

2.2.1.1. Genel Bilgiler

Bir ülkede gelir kaynakları, sektörler, yerleşim yerlerine, bölge, köy-şehir gibi yerleşim yerlerine göre farklılık gösterir. Bu farklılıklar, bölgeler arası gelir dağılımı eşitsizliklerinin giderilmesinde politikalar üretilmesini de beraberinde getirir.

Şehir hayatı kırsal kesime göre daha kalabalıkların yaşandığı yerlerdir. Buna göre de ihtiyaçları da farklıdır. Farklı ihtiyaçlar şehir hayatında ekonomik hayatın uzmanlaşmasını gerektirmiştir. Şehir hayatına göre daha küçük bir yerleşim birimini ifade eden kırsal kesimde ekonomik hayat, henüz uzmanlaşma kazanmamış, üretim geçimlik düzeyindedir. Dolayısıyla kırsal kesimin gelir kaynaklarını büyük ölçüde tarım ve hayvancılık gelirleri oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nde tarım sektörünün toplam hâsıla içindeki payı oldukça yüksektir.

Osmanlı döneminde önemli bir kıyı kenti olan Bartın'ın gelir kaynakları arasında tarım ve hayvancılık yanı sıra kereste ticaretinin önemli bir payı vardır.

Bu bölümde İnceleme döneminde kaza statüsünde olan Bartın'ın köylerinin sosyo-ekonomik yapısı incelenecek, ağırlıklı olarak ekonomik hayat üzerinde durulacaktır.

2.2.1.2. Yerleşim Birimi Sayısı

Bartın kazasına ait yerleşim yerlerinin tespiti bölgeye ait Temettuat Defterler'nin incelenmesiyle yapılmıştır. Temettuat Defterleri'nin incelenmesinden şehre ait 10 divan tespit edilmiş, bu divanlara ait köyler ortaya konulmuştur. Bu divanlar, Afşar Divanı, Akpınar Divanı⁴⁵, Alimağaç Divanı, Asturat Divanı⁴⁶, Dernek Divanı, Kiriş Divanı⁴⁷, Kırmid Divanı⁴⁸, Kozsemüre

⁴⁵ Akpınar Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03046 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 44 sayfadan ibaret olup, ilk sayfası boş bırakılmıştır.

⁴⁶ Asturat Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03039 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 49X18 olan defter toplam 24 sayfadan ibaret olup, 2-3, 21-24 sayfaları boş bırakılmıştır.

⁴⁷ Kiriş Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03044 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X50 olan defter toplam 46 sayfadan ibaret olup, 2-3, 44-46 sayfaları boş bırakılmıştır.

⁴⁸ Kırmid Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 03038 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 50X19 olan defter toplam 60 sayfadan ibaret olup, 2-3, 52-60 sayfaları boş bırakılmıştır.

Divanı, Küçük Saziye Divanı, Melnes/Melines Divanı⁴⁹, Şiremir Divanı'dır.

Bartın kazasına ait köy yerleşim yerlerine göre verilerin işlenişi, temettuat defterindeki yazılış şekline göre olmuştur. Bazı yerlerde divan, köy şeklinde kayıtlar gözüktürken (Kozsemüre Divanı Mehmet Bey Köyü), bazen bu kayıtlar sadece mahalle bazında (Asmabaşı Mahallesi gibi) gözükmektedir. Defterin ilerleyen kısımlarında kayıtlar mahalle ve köy şekline dönüşmektedir. Karagöl Düzü Mahallesi Karagöl Düzü Köyü gibi. Biz çalışmamızda defter kayıtlarını esas alarak incelememizi sürdürdük.

Kırsal kesime ait bu bölümde 9 mahalle, 10 divan ve bu divanlara ait 88 köy yerleşim yeri incelenmiştir. Yerleşim yerlerine ait veriler derlenerek tablo haline getirilmiş, böylece konunun daha net bir şekilde anlaşılması sağlanmıştır. Yerleşim yerlerinin tamamında Müslüman nüfus olduğu tespit edilmiş, gayr-i Müslim nüfusa rastlanılmamıştır.

2.2.1.3. Kaynaklar Dengesi

Kırsal kesimin gelir kaynaklarının dağılımında farklılıklar olduğu görülmektedir. Ziraî gelirlerin payı oldukça yüksek çıkmıştır. Toplam hasıla içinde % 48,86 oranında tarımsal

⁴⁹ Melnes veya Melines Divanı'na ait veriler ML.VRD.TMT.d. kodlu ve 02824 numaralı Temettuat defteri'nden alınmıştır. Defter, ciltsiz ve ebrusuz olup sayfa numarası usulüne göre numaralandırılmıştır. Ebadı 18X49 olan defter toplam 68 sayfadan ibaret olup, 1-2, 60. sayfalar boş bırakılmıştır.

ürünler⁵⁰ den gelir elde edilmiştir. Bu da bölgede tarımsal faaliyetlerin önemli olduğunu göstermektedir.

Tablo 17: Gelir kaynaklarının dağılımı, 1261/1845

Gelir Kaynakları	Toplam Gelir (Kuruş)	%
Hububat/Tarla Ürünleri	592.542	48,86
Meslek	9.550	0,79
Ücretli	33.310	2,75
Bağ	23.087	1,90
Hayvancılık	9.838	0,81
Arıcılık	3.596	0,30
Sebze-Meyve	14.609	1,20
Kerestecilik	374.533	30,88
Kömür Ticareti	26.760	2,21
Odun ve Kereste	42.870	3,53
Diğer	82.161	6,77
TOPLAM	1.212.856	100,00

Tarımsal ürünlerden sonra gelir kaynakları içinde en büyük pay kereste ticaretine aittir. Kereste ticaretinden elde edilen gelir %30,88'dir. Odun ve kereste ticaretini de bu orana kattığımızda %34,41'e çıkmaktadır ki keresteciliğin bölgede gelir kaynakları içinde önemli bir yer aldığını gösterir.

Bölgede toplamda 1.212.856 kuruşluk bir gelir elde edilmiştir. Gelir kaynakları içinde en yüksek pay tarım ürünleri,

⁵⁰ Bartın'da üretilen tarımsal ürünler çoğunlukla aile içerisinde tüketilmekle birlikte kooperatif, yerel pazarlar, marketler, anlaşmalı turistik tesislere ve il dışından gelen tüccarlara satılmaktadır. Üretilen meyve ve sebzelerin pazarlanması, il merkezinde geleneksel olarak haftada iki kez kurulan halk pazarı ile ilçe ve beldelerde kurulan düzenli mahalli pazarlarda gerçekleştirilmektedir (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 255).

en düşük oran ise %0,30 ile arıcılık olmuştur. Kırsal kesimde hayvancılık gelirinin artmış olması beklenirken aslında oldukça düşük bir oranda (%0,81) gerçekleşmiştir. Bunun anlamı aslında köylerde oturan insanların hayvancılıktan ziyade kerestecilik yapmak suretiyle daha çok gelir elde etmeye çalışmışlardır. Bölgenin geniş bir ormanlık alanına sahip olması burada keresteciliğin de gelişmiş olduğunu göstermektedir.

2.2.1.4. Gelir Kaynaklarının Köylere Göre Dağılımı

Köylülerin ekonomi için hem yatırım, hem de üretim yapmakla mükellef olduğunu bilmekteyiz. Tefeciler dışında başka kredi olanakları da bulunmadığı için tasarruflarını harcama yoluna gittiklerini söyleyebiliriz. Bu sebeplerden dolayı gelir adaletsizliğinin açık bir örneği olarak köylülerin en yoksul kesim olarak kaldığını söyleyebiliriz (Kıray, 2015).

Gelir kaynaklarının dağılımı, genel olarak ziraî, hayvancılık ve meslek geliri olarak dağılmaktadır. Bu dağılımın dışında kalan gelirler ise diğer adın altında bir başlık olarak sıralandı.

Tablo 18: Gelir kaynaklarının köylere göre dağılımı , 1261/1845

Köy	Ziraî Gelir	%	Hayvancılık	%	Meslek Geliri	%	Diğer Gelir	%	Toplam
Abdiç	1.282	0,41	20	0,17	2.116	0,33	49	0,07	3.467,00
Abdihay Oğlu	1.836	0,59	134	1,16	4.410	0,68	613	0,86	6.993
Ağracı	4.518	1,45	145	1,26	3.480	0,54	360	0,51	8.503
ahmet Beşe Oğlu	6.384	2,05	370	3,21	8.430	1,30	2.086	2,93	17.270
Akçaköy	2.295	0,74	70	0,61	3.530	0,54	278	0,39	6.173
Akçamescit	8.965	2,88	627	5,44	21.170	3,26	1.978	2,78	32.740
Akmanlar	2.214	0,71	120	1,04	2.980	0,46	152	0,21	5.466
Amed	1.732	0,56	60	0,52	3.910	372,38	378	0,53	6.080
Aşağı Kıyı	1.416	0,46	495	4,29	6.250	0,96	463	0,65	8.624
Balalaz	1.971	0,63	50	0,43	3.180	0,49	405	0,57	5.606
Balıtop	10.575	3,40	120	1,04	12.550	1,94	1.403	1,97	24.648
Başköy	1.818	0,5845	40	0,35	1.800	0,28	54	0,08	3.712
Bahar köy	4.235	1,36	80	0,69	11.215	1,73	691	0,97	16.221
Boğazköy	1.773	0,57	70	0,61	5.290	0,82	833	1,17	7.966
Börekçi	1.332	0,43	110	0,95	3.250	6,89	343	0,48	5.035
Cebeci	2.762	0,89	10	0,09	1.050	0,16	343	0,48	4.165
Çaklı	3.015	0,97	147	1,27	4.050	0,62	295	0,41	7.507
Çapkınlar	1.611	0,52	32	0,28	2.030	0,31	162	0,23	3.835
Çavuş	3.135	1,01	127	1,10	3.000	0,46	464	0,65	6.726
Çontuklar	1.503	0,48	10	0,09	1.300	0,20	153	0,21	2.966
Debbağlar	6.399	2,06	226	1,96	12.140	1,87	537	0,75	19.302
Dede	818	0,26299	20	0,17	1.950	0,30	198	0,28	2.986
Defterciler	5.489	1,76	40	0,35	7.900	1,22	359	0,50	13.788
Demirciler	5.302	1,70	444	3,85	11.300	1,74	417	0,59	17.463
Derbent	7.406	2,38	90	0,78	13.890	2,14	1.188	1,67	22.574
Dervişler	1.593	0,51	10	0,09	2.587	0,40	252	0,35	4.442
Dolaşılar	1.665	0,54	155	1,34	1.900	0,29	209	0,29	3.929
Emiroğlu	2.017	0,65	150	1,30	3.930	0,61	252	0,35	6.349
Esmer	441	0,14	186	1,61	9.400	1,45	890	1,25	10.917
Güller	1.112	0,36	10	0,09	1.950	4,14	171	0,24	3.243
Küllük	6.453	2,07	135	1,17	3.702	0,57	657	0,92	10.947

Gürġan	4.608	1,48	360	3,12	8.250	1,27	600	0,84	13.818
Hace	982	0,32	30	0,26	2.730	0,42	108	0,15	3.850
Hacı İsa	2.636	0,85	85	0,74	3.100	0,48	189	0,27	6.010
Hacı Osman	2.398	0,77	125	1,08	5.050	0,78	103	0,14	7.676
Halil Aġa	3.195	1,03	10	0,09	850	0,13	252	0,35	4.307
Hasan	4.347	1,40	42	0,36	8.490	1,31	549	0,77	13.428
Hendi Zade	3.402	1,09	114	0,99	3.600	0,56	477	0,67	7.593
Hoşafçılar	545	0,18		0,00	1.250	0,19	216	0,30	2.011
İmam Köyü	3.437	1,11	30	0,26	1.320	0,20	171	0,24	4.958
Kaba koz	5.202	1,67	120	1,04	9.670	1,49	849	1,19	15.841
Kadıköy	4.398	1,41	140	1,21	12.270	1,89	716	1,01	17.524
Kamankaplı	4.918	1,58	150	1,30	11.550	1,78	645	0,91	17.263
Kamburlar	1.839	0,59	20	0,17	1.200	0,19	542	0,76	3.601
Kantarçı	6.858	2,20	200	1,73	4.100	0,63	162	0,23	11.320
Karaçay	1.709	0,55	154	1,34	6.804	1,05	533	0,75	9.200
Karaçayır	4.315	1,39	72	0,62	9.800	1,51	882	1,24	15.069
Karagedikler	2.118	0,68	20	0,17	4.650	0,72	504	0,71	7.292
Karagöldüzü	475	0,15	350	3,03	36.560	5,64	2.140	3,00	39.525
Karakızan	3.407	1,10	105	0,91	9.051	1,40	812	1,14	13.375
Karaköy	11.965	3,85	405	3,51	15.660	2,42	2.138	3,00	30.168
Karambonlar	2.125	0,68	30	0,26	3.700	0,57	342	0,48	6.197
Karapınarlı	3.789	1,22	105	0,91	9.050	1,40	857	1,20	13.801
Karasu	5.165	1,66	350	3,03	9.150	1,41	599	0,84	15.264
Katızıcı	3.472	1,12		0,00	7.160	1,10	432	0,61	11.064
Keçan	4.455	1,43	386	3,35	9.500	1,47	890	1,25	15.231
Kenvir	1.755	0,56	50	0,43	4.950	0,76	198	0,28	6.953
Kıran	8.766	2,82	50	0,43	17.260	2,66	1.790	2,51	27.866
Kırmid	3.838	1,23	95	0,82	12.350	1,90	590	0,83	16.873
Kulaksız	1.026	0,33	32	0,28	1.610	0,25	90	0,13	2.758
Kurtköy	3.267	1,05	95	0,82	7.307	1,13	1.245	1,75	11.914
Kuvrubıçağı	8.108	2,61	240	2,08	11.350	1,75	2.901	4,07	22.599
Küçük Saziye	13.140	4,22	236	2,05	30.520	4,71	1.900	2,67	45.796
Küllük	1.980	0,64	40	0,35	1.300	0,20	181	0,25	3.501
Lazoğlu	5.107	1,64	112	0,97	7.980	1,23	400	0,56	13.599

Makaracıoğlu	1.377	0,44	10	0,09	900	0,14	189	0,27	2.476
Mansurlar	1.935	0,62	98	0,85	2.700	0,42	188	0,26	4.921
Mehmet Bey Köyü	2.644	0,85	102	0,88	3.880	0,60	378	0,53	7.004
Mekçiler	4.262	1,37	20	0,17	9.580	1,48	1.018	1,43	14.880
Merkez Alimağaç Köyü	2.808	0,90	241	2,09	3.600	0,56	375	0,53	7.024
Merkez Kiriş Köyü	9.012	2,90	313	2,71	19.440	3,00	2.182	3,06	30.947
Nesfi Akpınar	5.526	1,78	60	0,52	4.200	0,65	544	0,76	10.330
Nefsi Arnelma	1.376	0,44		0,00	2.050	0,32	225	0,32	3.651
Nefsi Kutlubey	2.097	0,67	99	0,86	5.350	0,83	153	0,21	7.699
Orduyeri Köyü	6.238	2,01	476	4,13	46.882	7,23	9.653	13,55	63.249
Osmanoğlu Köyü	1.638	0,53	20	0,17	2.050	0,32	282	0,40	3.990
Recep Beşeoğlu	3.681	1,18	54	0,47	8.151	1,26	711	1,00	12.597
Saraylı	2.199	0,71	190	1,65	3.150	0,49	270	0,38	5.809
Sarıkuyu	2.531	0,81	750	6,50	47.140	7,27	10.154	14,26	60.575
Sipahi	1.638	0,53	10	0,09	2.000	0,31	286	0,40	3.934
Sinoplu	3.820	1,23	50	0,43	2.550	0,39	478	0,67	6.898
Sofi	1.169	0,38		0,00	1.930	0,30	297	0,42	3.396
Şevban	738	0,24	20	0,17	1.200	0,19	282	0,40	2.240
Takyid	1.575	0,51	30	0,26	4.050	0,62	448	0,63	6.103
Tefaseng	3.556	1,14	129	1,12	4.265	0,66	1.272	1,79	9.222
Topal	2.587	0,83	95	0,82	2.100	0,32	206	0,29	4.988
Uğurlar	4.923	1,58	40	0,35	3.350	0,52		0,00	8.313
Yılandı	1.893	0,61	70	0,61	3.120	0,48		0,00	5.083
TOPLAM	311.037	29,84	11.533	1,11	648.420	62,22	71.227	6,83	1.042.217

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Tablodan görüleceği gibi, gelir kaynakları toplam 1.042.217 kuruştur. Bunun 311.'si ziraî, 11.533'ü hayvancılık, 648.420'si meslek gelirine aittir. Bu gelir kaynakları dışında kalan gelir kaynakları diğer başlığı altında sıralandı. Diğer gelir kaynakları toplamı ise 71.227 kuruştur.

Köy yerleşim birimlerinin bir kısmında gelir kaynağı tamamen ziraî üretime bağlı iken bir kısmında meslek geliri ve hayvancılık görülmektedir. Köy ölçeğinde toplam hasıla içinde ziraî üretim gelirinin en yüksek olduğu köy %3.85 ile Karaköy'üdür. En az tarım geliri ise %0.15 ile Karagöldüzü köyünde gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan herhangi bir meslekten elde edilen gelir 47.140 kuruş ile en yüksek düzeyde Sarıkuyu köyünde en düşük düzeyde ise 850 kuruş ile Halil Ağa köyünde gerçekleşmiştir. Her köyün hemen hemen meslek geliri bulunmaktadır. Meslek geliri bulunmayan köy görülmemektedir.

Toplam hasıla içinde hayvancılık gelirine gelince, toplam hasıla içinde % 1.11 gibi düşük bir orana sahiptir. Köyler içinde hayvancılık geliri en yüksek düzeyde % 6.50 oranında Sarıkuyu köyünde gerçekleşmiştir. Şevban Cebeci, Makaracıoğlu ve Halil Ağa köylerinde hayvancılık geliri gerçekleşmemiştir.

2.2.1.5. Hane Ölçeğinde Gelir Dağılımı

Fert başına hasıla bir ülkede refah düzeyi hakkında bilgi veren en önemli göstergelerden biridir. Bu gelir, bir ülkenin ekonomik yapısıyla doğrudan ilgilidir. Fer başına gelirdeki dalgalanmalar, ülkenin ekonomik kalkınma hamlesinin seyrini gösterir. Bu çalışmada kullandığımız kaynaklar vergi mükelleflerinin gelirlerini verdiğiinden burada kişilerin vergi hanesi esas alınmıştır.

Tablo 19: Köylerin toplam geliri ve hane başına düşen gelir (Kuruş), 1261/1845

Köy	Hane Sayısı	Toplam Gelir	Hane Başına Gelir	Köyler Ortalamasına Göre
Abdiç	4	1.484	371	-
Abdihay Oğlu	11	2.749	250	-
Ağracı	15	5.388	359	-
ahmet Beşe Oğlu	10	8.156	816	+
Akçaköy	3	2.727	909	+
Akçamescit	26	12.013	462	+
Akmanlar	6	2.526	421	+
Amed	7	2.239	320	-
Aşağı Kıyı	7	3.286	469	+
Balalaz	8	2.565	321	-
Balıtop	33	11.793	357	-
Başköy	4	1.912	478	+
Bahar köy	21	5.209	248	-
Boğazköy	9	2.759	307	-
Börekçi	7	1.819	260	-
Cebeci	7	3.227	461	+
Çaklı	6	3.623	604	+
Çapkınlar	4	1.829	457	+
Çavuş	13	4.297	331	-
Çontuklar	4	1.576	394	-
Debbağlar	10	7.361	736	+
Dede	4	1.060	265	-
Defterciler	19	5.801	305	-
Demirciler	16	6.351	397	+
Derbent	25	9.181	367	-
Dervişler	6	2.026	338	-
Dolaşılar	5	2.029	406	+
Emiroğlu	6	2.423	404	+
Esmer	28	14.828	530	+
Güller	6	1.493	249	-

Küllük	21	7.421	353	-
Gürgan	10	5.602	560	+
Hace	5	1.120	224	-
Hacı İsa	9	3.321	369	-
Hacı Osman	6	2.701	450	+
Halil Ağa	8	3.570	446	+
Hasan	15	4.806	320	-
Hendi Zade	16	4.364	273	-
Hoşafçılar	5	958	192	-
İmam Köyü	4	2.685	671	+
Kaba koz	20	6.211	311	-
Kadıköy	14	6.163	440	+
Kamankaplı	15	5.788	386	+
Kamburlar	8	2.230	279	-
Kantarcı	14	7.450	532	+
Karaçay	12	2.333	194	-
Karaçayır	21	5.520	263	-
Karagedikler	8	2.790	349	-
Karagöldüzü	80	25.120	314	-
Karakızan	13	4.089	315	-
karaköy	30	14.629	488	+
Karambonlar	6	2.601	434	+
Karapınarlı	17	5.076	299	-
Karasu	22	7.291	331	-
Katızıcı	13	3.947	304	-
Keçan	16	5.793	362	-
Kenvir	9	2.003	223	-
Kıran	27	10.550	391	+
Kırmid	20	5.212	261	-
Kulaksız	5	1.334	267	-
Kurtköy	15	4.826	322	-
Kuvrubıçağı	25	9.172	367	-
Küçük Saziye	50	15.628	313	-
Küllük	3	2.201	734	+

Lazoğlu	14	6.115	437	+
Makaracıoğlu	2	1.624	812	+
Mansurlar	4	2.232	558	+
Mehmet Bey Köyü	8	2.789	349	-
Mekçiler	20	5.951	298	-
Merkez Alimağaç Köyü	7	3.493	499	+
Merkez Kiriş Köyü	43	12.759	297	-
Nesfi Akpınar	17	6.121	360	-
Nefsi Arnelma	6	1.614	269	-
Nefsi Kutlubey	5	2.409	482	+
Orduyeri Köyü	89	21.581	242	-
Osmanoğlu Köyü	5	1.940	388	+
Recep Beşeoğlu	12	4.544	379	+
Saraylı	5	3.108	622	+
Sarıkuyu	72	42.365	588	+
Sipahi	4	2.079	520	+
Sinoplu	7	4.498	643	+
Sofi	5	1.439	288	-
şevban	4	1.152	288	-
Takyid	9	2.074	230	-
Tefaseng	14	5.382	384	+
Topal	6	2.927	488	+
Uğurlar	15	5.694	380	+
Yılançı	6	3.550	592	+
TOPLAM	1.271	475.675	374	

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Bartın köylerinde ortalama gelir şehir merkezinden daha yüksek seviyede gerçekleşmiştir. şehirde ortalama 442.798 kuruş iken köylerde bu ortalama 475.675 kuruş olarak gerçekleşmiştir.

Toplam 88 köy yerleşim birimi içinde 40'ı bu ortalamanın üzerinde 48'i ise altında ortalama gelir kaydetmiştir.

Hane başına düşen en yüksek gelir 909 kuruş ile Akçaköy'de gerçekleşmiştir. En düşük düzey ise 192 kuruş ile Hoşafçılar köyüne aittir.

Şehirde ortalama gelirin köy yerleşim yerlerinin ortalama gelirinin altında gerçekleşmesi, şehirde tarımsal üretimin köylere göre daha düşük seviyede gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla tarım sektörünün önemli bir gelir kaynağı oluşturduğu söylenebilir. Şehir ve köylerdeki ziraî ve meslek gelirlerinin dağılımı da bunu göstermektedir.

2.2.2. TOPRAK DAĞILIMI

2.2.2.1. Genel Yapı

Köy yerleşim merkezlerinde ziraî amaçlı kaydedilen toplam toprak miktarı 13.282 dönümdür. Bu toprakların %100'ünü ekili alanlar oluşturmaktadır. Ekili olmayan ya da nadasa bırakılan toprak bütün köyler ölçeğinde sadece 43 dönümdür. Bu topraklar, dilenci, yetim, amele ve eskici olarak bilinen kişilere aittir. Bu miktarın dışında köylerde toprakların tamamı ekili alandan oluşturmaktadır. Köy merkezlerinde 1.245 dönüm bostan bulunmaktadır. Hane başına bostan ekili alan ortalama 1,11

dönümdür. Köylerde toplam 3.023 üzüm ağacı bulunmaktadır. Hane başına ortalama 4,5 adet üzüm ağacı düşmektedir.

Vergi hanesi başına düşen toprak miktarı 10 dönümdür. Bu rakam aynı zamanda ekili alanda hane başına düşen toprak miktarıdır. Bilecik köy merkezleri için yapılan bir çalışmada (Öztürk, 1996, s. 121) benzer rakamlar elde edilmiştir. Bilecik köyleri için ekili alanlarda hane başına düşen toprak miktarı 10,71 dönüm olarak ortaya çıkmıştır. Şehir merkezi bölümünde incelediğimiz gibi, Bartın şehir merkezinde toplam ekili alan 3.242 dönümdür. Hane başına düşen ekili alan miktarı ise 11,4 dönümdür. Bu da demektir ki, ekilen tarla alanı bakımından karşılaştırıldığında, şehir merkezindeki ekili alan miktarının köy merkezlerine kıyasla miktar olarak daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.2.2.2. Toprakların Köylere Göre Genel Dağılımı ve Hane Başına Düşen Toprak Miktarı

Toprak dağılımının genel yapısı başlığında da değinildiği gibi, burada köylerin sahip oldukları toprak miktarı ve hane başına düşen ekili toprak miktarı üzerinde durulacaktır.

Bartın şehir merkezi ve köylerde ziraî toprak miktarı ekili alan itibariyle toplam 18.033 dönümdür. Bunun 3.506 dönümü (%19,44) şehirde, 14.527 (13.282 dönüm ekili+1245 dönüm bostan) dönümü (%80,56) köylerde bulunmaktadır. Bu oranlar

Bilecik şehir ve köy merkezleri için sırasıyla %15,04 ve % 84,96'dır.

Bostan ve ekili olmayan toprak miktarı çok az olduğu için tablo düzenini bozmamak adına her ikisi de tabloya eklenmemiştir. Köyler toplamında 43 dönümlük nadasa bırakılan toprak hariç ekili olmayan toprak bulunmamaktadır.

Aşağıdaki tabloda bütün köylerin toplam toprak miktarı, ekili toprak miktarı, hane başına düşen toprak miktarı ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 20: Toprak dağılımı , 1261/1845

Köy	Hane Sayısı	Toplam Ekili Toprak (Dönüm)	Hane Başına Ekili Toprak (Dönüm)	Toplam Toprak (Dönüm)	Ekili Toprak %
Abdiç	4	90	23	90	100
Abdihay Oğlu	11	84	8	84	100
Ağracı	15	105	7	105	100
ahmet Beşe Oğlu	10	490	49	490	100
Akçaköy	3	47	16	47	100
Akçamescit	26	378	15	378	100
Akmanlar	6	135	23	135	100
Amed	7	66	9	66	100
Aşağı Kıyı	7	121	17	121	100
Balalaz	8	64	8	64	100
Balıtop	33	226	7	226	100
Başköy	4	105	26	105	100
Bahar köy	21	265	13	265	100
Boğazköy	9	82	9	82	100
Börekçi	7	62	9	62	100

Cebeci	7	58	8	58	100
Çaklı	6	50	8	50	100
Çapkınlar	4	24	6	24	100
Çavuş	13	327	25	327	100
Çontuklar	4	23	6	23	100
Debbağlar	10	319	32	319	100
Dede	4	40	10	40	100
Defterciler	19	255	13	255	100
Demirciler	16	254	16	254	100
Derbent	25	235	9	235	100
Dervişler	6	81	14	81	100
Dolaşılar	5	77	15	77	100
Emiroğlu	6	83	14	83	100
Esmer	28	20	1	20	100
Güller	6	46	8	46	100
Küllük	21	219	10	219	100
Gürgan	10	188	19	188	100
Hace	5	56	11	56	100
Hacı İsa	9	67	7	67	100
Hacı Osman	6	97	16	97	100
Halil Ağa	8	83	10	83	100
Hasan	15	157	10	157	100
Hendi Zade	16	96	6	96	100
Hoşafçılar	5	14	3	14	100
İmam Köyü	4	133	33	133	100
Kaba koz	20	226	11	226	100
Kadıköy	14	138	10	138	100
Kamankaplı	15	110	7	110	100
Kamburlar	8	59	7	59	100
Kantarcı	14	115	8	115	100
Karaçay	12	32	3	32	100
Karaçayır	21	226	11	226	100
Karagedikler	8	110	14	110	100
Karagöldüzü	80	59	1	59	100

Karakızan	13	177	14	177	100
Karaköy	30	470	16	470	100
Karambonlar	6	117	20	117	100
Karapınarlı	17	178	10	178	100
Karasu	22	120	5	120	100
Katızıcı	13	152	12	152	100
Keçan	16	231	14	231	100
Kenvir	9	62	7	62	100
Kıran	27	291	11	291	100
Kırmid	20	103	5	103	100
Kulaksız	5	27	5	27	100
Kurtköy	15	198	13	198	100
Kuvrubıçağı	25	770	31	770	100
Küçük Saziye	50	523	10	523	100
Küllük	3	100	33	100	100
Lazoğlu	14	252	18	252	100
Makaracıoğlu	2	75	38	75	100
Mansurlar	4	87	22	87	100
Mehmet Bey Köyü	8	139	17	139	100
Mekçiler	20	229	11	229	100
Merkez Alimağaç Köyü	7	122	17	122	100
Merkez Kiriş Köyü	43	448	10	448	100
Nesfi Akpınar	17	93	5	93	100
Nefsi Arnelma	6	49	8	49	100
Nefsi Kutlubey	5	87	17	87	100
Orduyeri Köyü	89	174	2	174	100
Osmanoğlu Köyü	5	128	26	128	100
Recep Beşeoğlu	12	178	15	178	100
Saraylı	5	74	15	74	100
Sarıkuyu	72	152	2	152	100
Sipahi	4	100	25	100	100
Sinoplu	7	256	37	256	100

Sofi	5	138	28	138	100
Şevban	4	35	9	35	100
Takyid	9	80	9	80	100
Tefaseng	14	131	9	131	100
Topal	6	117	20	117	100
Uğurlar	15	144	10	144	100
Yılancı	6	78	13	78	100
TOPLAM	1.271	13.282	10	13.282	100

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Toprak dağılımında en yüksek pay Kuvrubıçağı köyüne aittir. Bu köyün toplam toprak miktarı 770 dönümdür. En az toprağa sahip köy ise 14 dönüm ile Hoşafçılar köyüdür. Hane başına düşen toprak miktarı açısından değerlendirildiğinde en yüksek paya 49 dönüm toprak ile Ahmet Beşe Oğlu köyü sahiptir. Bu pay Bilecik köyleri için 35,33 olup (Öztürk, 1996, s. 122) Bartın'ın rakamından daha azdır. En az hane başına toprak ise 1'er dönüm ile Esmer ve Karagöldüzü köylerine aittir.

2.2.2.3. Üretime Ayrılan Toprakların Genel Dağılımı

Anadolu, 20. Yüzyılın ortalarına kadar, işgücü ve sermayenin kıt, toprağın bol olduğu bir bölgedir. Bu durum, tarımda küçük köylü mülkiyetini ve üretimini desteklemiştir (Pamuk, Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları, 2007, s. 177). Bartın'da ekili alanlarda yapılan ziraî üretim açısından toprakların dağılımına bakıldığında en yüksek oranda toprağın

hububat ve diğler tarla ürünlerinin üretimine ayrıldığı görülmektedir. Bu tür ürün üretimi için ayrılan toprak miktarı toplam ekili alanların %91,43'üne karşılık gelmektedir. Bostan için ayrılan toprak miktarının toplam toprak miktarı içindeki oranı ise %8,57'dir. Köylerde sebze-meyve için 22 dönümlük bir toprak ayrılmıştır.

2.2.2.4. Ekili Toprakların Köylere Göre Dağılımı

Ziraî üretimin ürün ve köylere göre toprak dağılımında farklı durum ortaya çıkmaktadır. Bazı köylerde belirli bir ürün çeşidinde üretim için hiç toprak ayrılmaz iken bazı üretim dalı için ayrılan topraklar yaklaşık tüm toprakları kapsayacak şekilde gözükmektedir.

Bu değerlendirme bağlamında bakıldığında meyve ağacı ve üzüm ağacı hemen hemen her köyde bulunmamaktadır. Meyve ağacı, sadece Derbent, Kadıköy, Karakızan, Lazoğlu, Merkez Kiriş ve Uğurlu köylerinde bulunurken, üzüm ağacı ise yalnızca Boğazköy ve Tefaseng köyünde olduğu görülmektedir. Meyve ağacı için 22 dönüm toprak ayrılmış iken üzüm ağacı için ayrılan toprak miktarı sadece 5 dönümdür. Meyve ve üzüm ağacı için toprak ayrılmayan köylerde ekili alanın tamamı hububat ve diğler tarla ürünlerine ayrılmıştır.

Tablo 21: Ziraat üretim yapılan toprakların dağılımı , 1261/1845

Köy	Hane Sayısı	Meyve Ağacı (Dönüm)	%	Üzüm Ağacı (Dönüm)	%	Mezru Tarla (Dönüm)	%	Bostan (Dönüm)	%	Toplam	%
Abdiç	4		0,00		0,00	90	97,83	2	2,17	92	100
Abdihay Oğlu	11		0,00		0,00	84	92,31	7	7,69	91	100
Ağracı	15		0,00		0,00	105	82,03	23	17,97	128	100
Ahmet Beşe Oğlu	10		0,00		0,00	490	97,22	14	2,78	504	100
Akçaköy	3		0,00		0,00	47	94,00	3	6,00	50	100
Akçamescit	26		0,00		0,00	378	90,21	41	9,79	419	100
Akmanlar	6		0,00		0,00	135	95,74	6	4,26	141	100
Amed	7		0,00		0,00	66	90,41	7	9,59	73	100
Aşağı Kıyı	7		0,00		0,00	121	94,53	7	5,47	128	100
Balalaz	8		0,00		0,00	64	90,14	7	9,86	71	100
Balıtop	33		0,00		0,00	226	75,59	73	24,41	299	100
Başköy	4		0,00		0,00	105	97,22	3	2,78	108	100
Bahar köy	21		0,00		0,00	265	93,97	17	6,03	282	100
Boğazköy	9		0,00	2	2,15	82	88,17	9	9,68	93	100
Börekçi	7		0,00		0,00	62	91,18	6	8,82	68	100
Cebeci	7		0,00		0,00	58	90,63	6	9,38	64	100
Çaklı	6		0,00		0,00	50	89,29	6	10,71	56	100
Çapkınlar	4		0,00		0,00	24	85,71	4	14,29	28	100
Çavuş	13		0,00		0,00	327	98,20	6	1,80	333	100
Çontuklar	4		0,00		0,00	23	85,19	4	14,81	27	100
Debbağlar	10		0,00		0,00	319	95,80	14	4,20	333	100
Dede	4		0,00		0,00	40	90,91	4	9,09	44	100
Defterciler	19		0,00		0,00	255	95,15	13	4,85	268	100
Demirciler	16		0,00		0,00	254	94,78	14	5,22	268	100
Derbent	25	6	2,31		0,00	235	90,38	19	7,31	260	100
Dervişler	6		0,00		0,00	81	94,19	5	5,81	86	100
Dolaşilar	5		0,00		0,00	77	95,06	4	4,94	81	100
Emiroğlu	6		0,00		0,00	83	88,30	11	11,70	94	100
Esmer	28		0,00		0,00	20	74,07	7	25,93	27	100
Güller	6		0,00		0,00	46	92,00	4	8,00	50	100
Küllük	21		0,00		0,00	219	92,02	19	7,98	238	100

Gürgan	10		0,00		0,00	188	94,95	10	5,05	198	100
Hace	5		0,00		0,00	56	91,80	5	8,20	61	100
Hacı İsa	9		0,00		0,00	67	89,33	8	10,67	75	100
Hacı Osman	6		0,00		0,00	97	95,10	5	4,90	102	100
Halil Ağa	8		0,00		0,00	83	92,22	7	7,78	90	100
Hasan	15		0,00		0,00	157	91,81	14	8,19	171	100
Hendi Zade	16		0,00		0,00	96	88,89	12	11,11	108	100
Hoşafçılar	5		0,00		0,00	14	77,78	4	22,22	18	100
İmam Köyü	4		0,00		0,00	133	96,38	5	3,62	138	100
Kaba koz	20		0,00		0,00	226	93,00	17	7,00	243	100
Kadıköy	14	1	0,64		0,00	138	88,46	17	10,90	156	100
Kamankaplı	15		0,00		0,00	110	88,00	15	12,00	125	100
Kamburlar	8		0,00		0,00	59	90,77	6	9,23	65	100
Kantarcı	14		0,00		0,00	115	89,84	13	10,16	128	100
Karaçay	12		0,00		0,00	32	78,05	9	21,95	41	100
Karaçayır	21		0,00		0,00	226	94,17	14	5,83	240	100
Karagedikler	8		0,00		0,00	110	94,83	6	5,17	116	100
Karagöldüzü	80		0,00		0,00	59	62,77	35	37,23	94	100
Karakızan	13	4	2,11		0,00	177	93,16	9	4,74	190	100
karaköy	30		0,00		0,00	470	90,73	48	9,27	518	100
Karambonlar	6		0,00		0,00	117	95,90	5	4,10	122	100
Karapınarlı	17		0,00		0,00	178	88,56	23	11,44	201	100
Karasu	22		0,00		0,00	120	87,59	17	12,41	137	100
Katızıcı	13		0,00		0,00	152	92,68	12	7,32	164	100
Keçan	16		0,00		0,00	231	93,90	15	6,10	246	100
Kenvir	9		0,00		0,00	62	87,32	9	12,68	71	100
Kıran	27		0,00		0,00	291	92,09	25	7,91	316	100
Kırmid	20		0,00		0,00	103	87,29	15	12,71	118	100
Kulaksız	5		0,00		0,00	27	87,10	4	12,90	31	100
Kurtköy	15		0,00		0,00	198	96,12	8	3,88	206	100
Kuvrubıçağı	25		0,00		0,00	770	97,22	22	2,78	792	100
Küçük Saziye	50		0,00		0,00	523	91,75	47	8,25	570	100
Küllük	3		0,00		0,00	100	97,09	3	2,91	103	100
Lazoğlu	14	5	1,87		0,00	252	94,03	11	4,10	268	100

Makaracıoğlu	2		0,00		0,00	75	97,40	2	2,60	77	100
Mansurlar	4		0,00		0,00	87	95,60	4	4,40	91	100
Mehmet Bey Köyü	8		0,00		0,00	139	93,92	9	6,08	148	100
Mekçiler	20		0,00		0,00	229	97,03	7	2,97	236	100
Merkez Alimağaç Köyü	7		0,00		0,00	122	94,57	7	5,43	129	100
Merkez Kiriş Köyü	43	5	1,02		0,00	448	91,62	36	7,36	489	100
Nesfi Akpınar	17		0,00		0,00	93	85,32	16	14,68	109	100
Nefsi Arnelma	6		0,00		0,00	49	89,09	6	10,91	55	100
Nefsi Kutlubey	5		0,00		0,00	87	94,57	5	5,43	92	100
Orduyeri Köyü	89		0,00		0,00	174	70,73	72	29,27	246	100
Osmanoğlu Köyü	5		0,00		0,00	128	96,24	5	3,76	133	100
Recep Beşeoğlu	12		0,00		0,00	178	94,18	11	5,82	189	100
Saraylı	5		0,00		0,00	74	94,87	4	5,13	78	100
Sarıkuyu	72		0,00		0,00	152	88,89	19	11,11	171	100
Sipahi	4		0,00		0,00	100	96,15	4	3,85	104	100
Sinoplu	7		0,00		0,00	256	97,71	6	2,29	262	100
Sofî	5		0,00		0,00	138	96,50	5	3,50	143	100
Şevban	4		0,00		0,00	35	89,74	4	10,26	39	100
Takyid	9		0,00		0,00	80	89,89	9	10,11	89	100
Tefaseng	14		0,00	3	1,91	131	83,44	23	14,65	157	100
Topal	6		0,00		0,00	117	95,90	5	4,10	122	100
Uğurlar	15	1	0,64		0,00	144	91,72	12	7,64	157	100
Yılançı	6		0,00		0,00	78	92,86	6	7,14	84	100
TOPLAM	1.271	22	0,15	5	0,03	13.282	92,07	1.117	7,74	14.426	100

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Hububat ve diğer tarla ürünleri için en fazla miktarda toprak Kuvrubıçağı köyü'nde ayrılmış olup, toplam miktar 770 dönümdür. Kuvrubıçağı Köyü'nü takiben Küçük Saziye Köyü'nde 523 dönüm toprak bu üretim alanı için ayrılmıştır. En az miktarda toprak ise 14 dönüm ile Hoşafçılar Köyü'ne aittir.

Sebze ve meyve yetiştirmek için bütün köylerde belirli bir toprak parçası tahsis edildiği görülmektedir. En yüksek oranda Karagöldüzü Köyü'nde olup toplam ekili alanların %37,23' bu alana ayrılmıştır.

2.2.2.5. Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik

Zirai retim alanlarında ürün çeşidine göre toprak dağılımlarında en fazla miktarda toprak, hububat ve tarla ürünlerine ayrıldığı halde dönüm başına verimlilik açısından verimliliğin pek de i açıcı olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte düşük de olsa en yüksek verimlilik hububat ve diğer tarla ürünlerinden elde edilmiştir. Verimlilik açısından ikinci sırada bostan gelmektedir. Sebze meyve ise verimlilik olarak en düşük sırada gelmektedir. Hemen kaydetmeliyiz ki 202 olarak bulunan toplam hasıla 27 dönüme karşılık gelmektedir. Ancak defterlerin kayıtlarında dönümden başka bir de meyve ağacı ve üzüm ağacı olarak adet belirtilmiştir. Bu noktadan hareketle eğer sebze ve meyve ağaçlarını adet olarak ele alacak olursak karşımıza 3.055 adet üzüm ve meyve ağacı çıkmaktadır. Bu rakamın karşılığı elde edilen hâsıla ise 22.557 kuruştur.

Tablo 22: Ziraat ürünlerin dönüm başı verimliliği , 1261/1845

	Toplam Hasıla	Dönüm	Hasıla/Dönüm (Kuruş)
Sebze-Meyve	202	27	7,48
Bostan	24.601	1.226	20,07
Hububat vd.	323.403	14.075	22,98

2.2.2.6. Ziraat Üretimin Köylere Göre Verimliliği

Tarımsal ürün için ayrılan topraklarda elde edilen ürünlerin verimliliği ürün çeşidine ve coğrafi özelliklerine göre farklılık gösterebilir. Üretim aşamalarında tarımsal faaliyetler, uygulamalar ve gübre kullanımı da verimliliği artıran etkenlerdir.

Burada günümüze bir bakış açısı kazandırması bakımından hangi köy yerleşim biriminde hangi üründen daha yüksek verimlilik elde edildiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kırsal kesimde hububat ve tarla ürünlerinde 311.012 kuruşluk bir verim elde edilmiştir. En yüksek verim Küçük Saziye Köyü'nde ortaya çıkmıştır. Küçük Saziye Köyü'nde tarla ürünlerinden sağlanan dönüm başı hasıla 13.140 kuruştur.

Bostan, elma ağacı, sebze ve meyvede en yüksek verim Orduyeri Köyünde gerçekleşmiştir. Dönüm başına elde edilen hasıla bu köyde 2.107 kuruştur. Sebze meyve verim, en düşük

Abdiç köyü'nde sağlanmıştır. Bu köyde dönüm başına elde edilen hasıla 27 kuruştur.

Bağcılık alanında en yüksek verim Kurtköy'ünde sağlanmıştır. Bu köyde dönüm başına hasıla 792 kuruş olarak gerçekleşmiştir. Bağcılık yapılan köyler arasında en düşük verim ise 4 kuruş olarak Defterciler ve Hacı Osman Köylerinde gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi bazı köylerde bağcılık yapılmamaktadır.

Tablo 23: Ziraî ürünlerin köylere göre verimliliği (Kuruş)

Köy/Mahalle	Bostan,Elma Ağacı,Sebze Meyve	Bağ (Üzüm Ağacı)	Hububat vd.
Abdiç	27		1.282
Abdihay Oğlu	144	54	1.836
Ağracı	360		4.518
ahmet Beşe Oğlu	362		6.186
Akçaköy	72		2.295
Akçamescit	704	522	8.965
Akmanlar	71		2.214
Amed	126	27	1.732
Aşağı Kıyı	157		1.416
Balalaz	153		1.971
Balıtop	1.026	27	10.575
Başköy	54		1.818
Bahar köy	333	91	4.235
Boğazköy	375	44	1.773
Börekçi	105	22	1.332
Cebeci	90		2.762
Çaklı	72	27	3.015

Çapkınlar	72		1.611
Çavuş	126		3.135
Çontuklar	63		1.503
Debbağlar	179	18	6.399
Dede	54		818
Defterciler	139	4	5.489
Demirciler	165		5.302
Derbent	387	54	7.406
Dervişler	63		1.593
Dolaşılar	54		1.665
Emiroğlu	162		2.017
Esmer	225	45	441
Güller	72	45	1.112
Küllük	297		6.453
Gürgan	112		4.608
Hace	99	9	982
Hacı İsa	108		2.636
Hacı Osman	49	4	2.298
Halil Ağa	99		3.195
Hasan	270		4.347
Hendi Zade	174		3.402
Hoşafçılar	72	36	545
İmam Köyü	81		3.437
Kaba koz	306		5.202
Kadıköy	319		4.398
Kamankaplı	315		4.918
Kamburlar	90		1.639
Kantarcı	162		6.858
Karaçay	279		1.709
Karaçayır	288	468	4.315
Karagedikler	162	306	2.118
Karagöldüzü	626		475
Karakızan	198	342	3.407
karaköy	873		11.965

Karambonlar	117	225	2.125
Karapınarlı	324	242	3.789
Karasu	306	18	5.165
Katızıcı	234	108	3.472
Keçan	306		4.455
Kenvir	198		1.755
Kıran	423	27	8.766
Kırmid	288		3.811
Kulaksız	72		1.026
Kurtköy	253	792	3.267
Kuvrubıçağı	630		8.108
Küçük Saziye	1.233	18	13.140
Küllük	58		1.980
Lazoğlu	220		5.107
Makaracıoğlu	45		1.377
Mansurlar	40	54	1.935
Mehmet Bey Köyü	167		2.644
Mekçiler	334	603	4.762
Merkez Alimağaç Köyü	92		2.808
Merkez Kiriş Köyü	729	666	9.012
Nefsi Akpınar	193	18	5.526
Nefsi Arnelma	99	54	1.376
Nefsi Kutlubey	45		2.097
Orduyeri Köyü	2.107		6.238
Osmanoğlu Köyü	57		1.638
Recep Beşeoğlu	324	333	3.681
Saraylı	108		2.199
Sarıkuyu	606	99	2.481
Sipahi	72		1.688
Sinoplu	99		3.820
Sofi	126		1.169
Şevban	90		738
Takyid	154	45	1.575

Tefaseng	333	234	3.556
Topal	85		2.587
Uğurlar	216		4.923
Yılançı	126		1.893
TOPLAM/ORT.	21.880	5.681	311.012

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.2.2.7. Ziraî İşletmelerin Büyüklüğü

Tarım işletmeleri şehir ile karşılaştırıldığında, şehirde bostan için ayrılan tarım işletmelerinin %99,6'sı 1-10 dönüm aralığındadır. Köylerde tarım işletmelerinin %100'ü 1-10 dönüm aralığında ve şehir ile aynı oranda gerçekleşmiştir. Bütün köylerde bostanlık, bağ ve mezru tarla üçlüsü içinde küçük işletmelerin oranı %62'dir. Bu oran şehir için gerçekleşen orana yakındır.

Burada dikkati çeken kırsal alan genelinde hububat ekimi için ayrıldığını varsaydığımız mezru tarlaların yüzölçümü büyüklüğü önemli ölçüde yüksek görülmektedir. Kırsal kesimde tarım işletmelerinin %62'si küçük ölçekli, %37'si orta ölçekli ve %0,68'i ise büyük ölçekli işletmelerden meydana gelmektedir. Bu işletmeler, hububat olarak ayrıldığını düşündüğümüz mezru tarlalardan oluşmaktadır.

Tablo 24: Ziraat işletmelerin büyüklüğü , 1261/1845

	1-10 Dönüm	%	10-50 Dönüm	%	50 Dönümden Fazla	%
Bostan,Elma Ağacı,Sebze Meyve	596	100		0		0
Bağ	2	100		0		0
Mezru Tarla	501	43	664	56	12	1,02
TOP./ORT.	1.099	62	664	37	12	0,68

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.2.3. ÜRETİME AYRILAN TOPRAKLARIN TAHLİLİ

2.2.3.1. Bostan

Bostan yetiştiriciliği, köylerde hububat üretiminden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda bostanın köylere göre dağılımı, bostandan sağlanan toplam gelirler verilecektir.

Kırsal kesim içinde bostan, sebze, meyve yetiştirmek için ayrılan en fazla toprak Balıtop Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köyde toplam 73 dö arazide bostanlık yer ayrılmıştır. Bütün köylerde bostanlık için ayrılan arazi bulunmaktadır. En az toprağa sahip köy ise Abdıç Köyü'dür. Bu köyde bostanlık için ayrılan toprak miktarı 2 dönümdür.

Köylünün bizzat kendisinin işleyerek elde ettiği geliri üretim geliri olarak nitelendirdik. Üretim geliri olarak en yüksek miktarda gelir kaydeden köy, Orduyeri Köyü'dür. Bu köyde toplam üretim geliri 2.107 kuruştur.

Tablo 25: Köylere göre Bostan'ın miktarı, geliri ve toplam gelir , 1261/1845

Köy/Mahalle	Toplam Dönüm	Hasıla (Bostan, Elma, Sebze, Meyve)	Toplam Üretim Geliri (Kuruş)
Abdiç	2	27	27
Abdihay Oğlu	7	144	144
Ağracı	23	360	360
Ahmet Beşe Oğlu	14	362	362
Akçaköy	3	72	72
Akçamescit	41	704	704
Akmanlar	6	71	71
Amed	7	126	126
Aşağı Kıyı	7	157	157
Balalaz	7	153	153
Balıtop	73	1.026	1.026
Başköy	3	54	54
Bahar köy	17	333	333
Boğazköy	9	375	375
Börekçi	6	105	105
Cebeci	6	90	90
Çaklı	6	72	72
Çapkınlar	4	72	72
Çavuş	6	126	126
Çontuklar	4	63	63
Debbağlar	14	179	179
Dede	4	54	54
Defterciler	13	139	139
Demirciler	14	165	165
Derbent	25	387	387
Dervişler	5	63	63
Dolaşılar	4	54	54
Emiroğlu	11	162	162
Esmer	7	225	225
Güller	4	72	72

Küllük	19	297	297
Gürgen	10	112	112
Hace	5	99	99
Hacı İsa	8	108	108
Hacı Osman	5	49	49
Halil Ağa	7	99	99
Hasan	14	270	270
Hendi Zade	12	174	174
Hoşafçılar	4	72	72
İmam Köyü	5	81	81
Kaba koz	17	306	306
Kadıköy	18	319	319
Kamankaplı	15	315	315
Kamburlar	6	90	90
Kantarcı	13	162	162
Karaçay	9	279	279
Karaçayır	14	288	288
Karagedikler	6	162	162
Karagöldüzü	35	626	626
Karakızan	13	198	198
karaköy	48	873	873
Karambonlar	5	117	117
Karapınarlı	23	324	324
Karasu	17	306	306
Katızıcı	12	234	234
Keçan	15	306	306
Kenvir	9	198	198
Kıran	25	423	423
Kırmid	15	288	288
Kulaksız	4	72	72
Kurtköy	8	253	253
Kuvrubıçağı	22	630	630
Küçük Saziye	47	1.233	1.233
Küllük	3	58	58

Lazoğlu	16	220	220
Makaracıoğlu	2	45	45
Mansurlar	4	40	40
Mehmet Bey Köyü	9	167	167
Mekçiler	7	334	334
Merkez Alimağaç Köyü	7	92	92
Merkez Kiriş Köyü	41	729	729
Nesfi Akpınar	16	193	193
Nefsi Arnelma	6	99	99
Nefsi Kutlubey	5	45	45
Orduyeri Köyü	72	2.107	2.107
Osmanoğlu Köyü	5	57	57
Recep Beşeoğlu	11	324	324
Saraylı	4	108	108
Sarıkuyu	19	606	606
Sipahi	4	72	72
Sinoplu	6	99	99
Sofi	5	126	126
Şevban	4	90	90
Takyid	9	154	154
Tefaseng	23	333	333
Topal	5	85	85
Uğurlar	13	216	216
Yılançı	6	126	126
TOPLAM/ORT.	1.139	21.880	21.880

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.2.3.1.1. Hane Bağına Düşen Bostan Miktarı

Hane başına düşen bostan miktarı bakımından bütün köyler ortalaması 1 dönümdür. Bu durumda köydeki her hanenin en az ortalama bir bostanı bulunmaktadır. Köyler içinde en yüksek miktarda hane başına bostanlık en fazla 2 dönüm olarak görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi 5 köyde hane halkına ait bostanlık bulunmamaktadır. Bütün köylerin ortalama hane başına düşen bostan miktarı 1 dönüm üzerinde köy sayısı 6'dır. Geriye kalan 79 köyün ortalama bostanlık miktarı bu genel ortalamaya eşittir.

Tablo 26: Hane başına düşen bostanlık miktarı, dönüm ve hane başına düşen gelir dağılımı , 1261/1845

Köy/Mahalle	Hane Sayısı	Toplam Dönüm	Hane Başına Dönüm	Toplam Üretim Geliri (Kuruş)	Dönüm Başına Hasıla (Kuruş)	Toplam Gelir (Kuruş)	Toplam Gelir/Hane (Kuruş)
Abdiç	4	2	1	27	13,50	27	7
Abdihay Oğlu	11	7	1	144	20,57	144	13
Ağracı	15	23	2	360	15,65	360	24
Ahmet Beşe Oğlu	10	14	1	362	25,86	362	36
Akçaköy	3	3	1	72	24,00	72	24
Akçamescit	26	41	2	704	17,17	704	27
Akmanlar	6	6	1	71	11,83	71	12
Amed	7	7	1	126	18,00	126	18
Aşağı Kıyı	7	7	1	157	22,43	157	22
Balalaz	8	7	1	153	21,86	153	19
Balıtop	33	73	2	1.026	14,05	1.026	31
Başköy	4	3	1	54	18,00	54	14
Bahar köy	21	17	1	333	19,59	333	16
Boğazköy	9	9	1	375	41,67	375	42

Börekçi	7	6	1	105	17,50	105	15
Cebeci	7	6	1	90	15,00	90	13
Çaklı	6	6	1	72	12,00	72	12
Çapkınlar	4	4	1	72	18,00	72	18
Çavuş	13	6	0	126	21,00	126	10
Çontuklar	4	4	1	63	15,75	63	16
Debbağlar	10	14	1	179	12,79	179	18
Dede	4	4	1	54	13,50	54	14
Defterciler	19	13	1	139	10,69	139	7
Demirciler	16	14	1	165	11,79	165	10
Derbent	25	25	1	387	15,48	387	15
Dervişler	6	5	1	63	12,60	63	11
Dolaşılar	5	4	1	54	13,50	54	11
Emiroğlu	6	11	2	162	14,73	162	27
Esmer	28	7	0	225	32,14	225	8
Güller	6	4	1	72	18,00	72	12
Küllük	21	19	1	297	15,63	297	14
Gürgan	10	10	1	112	11,20	112	11
Hace	5	5	1	99	19,80	99	20
Hacı İsa	9	8	1	108	13,50	108	12
Hacı Osman	6	5	1	49	9,80	49	8
Halil Ağa	8	7	1	99	14,14	99	12
Hasan	15	14	1	270	19,29	270	18
Hendi Zade	16	12	1	174	14,50	174	11
Hoşafçılar	5	4	1	72	18,00	72	14
İmam Köyü	4	5	1	81	16,20	81	20
Kaba koz	20	17	1	306	18,00	306	15
Kadıköy	14	18	1	319	17,72	319	23
Kamankaplı	15	15	1	315	21,00	315	21
Kamburlar	8	6	1	90	15,00	90	11
Kantarcı	14	13	1	162	12,46	162	12
Karaçay	12	9	1	279	31,00	279	23
Karaçayır	21	14	1	288	20,57	288	14
Karagedikler	8	6	1	162	27,00	162	20

Karagöldüzü	80	35	0	626	17,89	626	8
Karakızan	13	13	1	198	15,23	198	15
karaköy	30	48	2	873	18,19	873	29
Karbonlar	6	5	1	117	23,40	117	20
Karapınarlı	17	23	1	324	14,09	324	19
Karasu	22	17	1	306	18,00	306	14
Katızıcı	13	12	1	234	19,50	234	18
Keçan	16	15	1	306	20,40	306	19
Kenvir	9	9	1	198	22,00	198	22
Kıran	27	25	1	423	16,92	423	16
Kırmid	20	15	1	288	19,20	288	14
Kulaksız	5	4	1	72	18,00	72	14
Kurtköy	15	8	1	253	31,63	253	17
Kuvrubıçağı	25	22	1	630	28,64	630	25
Küçük Saziye	50	47	1	1.233	26,23	1.233	25
Küllük	3	3	1	58	19,33	58	19
Lazoğlu	14	16	1	220	13,75	220	16
Makaracıoğlu	2	2	1	45	22,50	45	23
Mansurlar	4	4	1	40	10,00	40	10
Mehmet Bey Köyü	8	9	1	167	18,56	167	21
Mekçiler	20	7	0	334	47,71	334	17
Merkez Alımağaç Köyü	7	7	1	92	13,14	92	13
Merkez Kiriş Köyü	43	41	1	729	17,78	729	17
Nesfi Akpınar	17	16	1	193	12,06	193	11
Nefsi Arnelma	6	6	1	99	16,50	99	17
Nefsi Kutlubey	5	5	1	45	9,00	45	9
Orduyeri Köyü	89	72	1	2.107	29,26	2.107	24
Osmanoğlu Köyü	5	5	1	57	11,40	57	11
Recep Beşeoğlu	12	11	1	324	29,45	324	27
Saraylı	5	4	1	108	27,00	108	22
Sarıkuyu	72	19	0	606	31,89	606	8
Sipahi	4	4	1	72	18,00	72	18
Sinoplu	7	6	1	99	16,50	99	14
Sofi	5	5	1	126	25,20	126	25

Şevban	4	4	1	90	22,50	90	23
Takyid	9	9	1	154	17,11	154	17
Tefaseng	14	23	2	333	14,48	333	24
Topal	6	5	1	85	17,00	85	14
Uğurlar	15	13	1	216	16,62	216	14
Yılancı	6	6	1	126	21,00	126	21
TOPLAM/ORT.	1.271	1.139	1	21.880	19,21	21.880	17

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.2.3.1.2. Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik

Bostanlık alanda sağlanan dönüm başına düşen hasıla köylere göre ele alındığımızda en yüksek seviyede dönüm başına gelirin Mekçiler Köyü'nde sağlandığı görülmektedir. Bu köyde bostanlık arazide sağlanan dönüm başı gelir ortalama 47,71 kuruştur. En düşük miktar ise 9 kuruş ile Nefsi Kutlubey Köyü'nde sağlanmıştır.

Bostanlık alanda hane başına kaydedilen gelir miktarı bütün köyler genelinde ortalama 17 kuruştur. Hane başına en yüksek gelir 42 kuruş ile Boğaz Köyü sahip bulunmaktadır. Hane başına en düşük gelir ise 7 kuruş ile Defterciler Köyü'nde kaydedilmiştir.

Hane başına bütün köyler bazında bostanlık alandan sağlanan ortalama gelir miktarı 19,21 kuruş olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamın üzerinde ortalama gelir sağlayan köy

sayısı 31'dir. Diğer 59 köyde sağlanan ortalama bostanlık geliri bu rakamın altında kalmıştır.

2.2.3.2. Bağcılık

Bartın kırsal kesiminde yalnız iki köyde, Boğaz ve Tefaseng köylerinde bağcılık anlamında üzüm ağacı bulunmaktadır. Bu köylerde bağcılık için ayrılan toprak miktarı 5 dönümdür. Köylerde ziraî toprakların ürüne göre dağılımında bağcılık için ayrılan topraklar, ekili alanların içinde yok denecek kadar düşük bir orana sahiptir. Gelir kaynakları içinde üçüncü sırada gelmektedir.

2.2.3.3. Hububat ve Diğer Tarla Ürünleri

Bu üretim alanı, toplam ziraî alanlar içinde önemli bir kapasiteye sahiptir. Toplam toprakların %92,07'si bu üretim alanına ayrılmıştır. Dönüm başına sağlanan gelir açısından ilk sırada yer almaktadır.

Hububat ve diğer tarla üretimi için en fazla toprak Küçük Saziye Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köyde toplam toprak miktarı 523 dönümdür. Bütün kırsal kesimin hububat üretimine ayırdığı toprakların %3,94'ü adı geçen köye aittir. En az toprak ise 14 dönüm ile Esmer Köyü'ne aittir.

Sebze ve meyveden sağlanan gelir 162 kuruştur. Kaç dönüm ziraî alanda sebze-meyve üretimi yapıldığının açık bir

şekilde belirtildiği 6 yerleşim birimi bulunmakta, bu yerleşim birimlerinde sebze-meyve üretimi için ayrılan toprak miktarı 22 dönüm olarak gözükmektedir.

Tablo 27: Hububat ve diğer tarla ürünlerine ayrılan toprak miktarı, üretim ve toplam gelir dağılımı , 1261/1845

Köy/Mahalle	Hane Sayısı	Toplam Dönüm	Toplam Üretim Geliri (Kuruş)	Mezru Hasıla Hisse	Toplam Gelir (Kuruş)	Sebze Meyve Dönüm	Sebze vd. Hasılat
Abdiç	4	90	1.282		1.282		
Abdihay Oğlu	11	84	1.836		1.836		
Ağracı	15	105	4.518		4.518		
Ahmet Beşe Oğlu	10	490	6.186	198	6.384		
Akçaköy	3	47	2.295		2.295		
Akçamescit	26	378	8.965		8.965		
Akmanlar	6	135	2.214		2.214		
Amed	7	66	1.732		1.732		
Aşağı Kıyı	7	121	1.416		1.416		
Balalaz	8	64	1.971		1.971		
Balıtop	33	226	10.575		10.575		
Başköy	4	105	1.818		1.818		
Bahar köy	21	265	4.235		4.235		
Boğazköy	9	82	1.773		1.773		
Börekçi	7	62	1.332		1.332		
Cebeci	7	58	2.762		2.762		
Çaklı	6	50	3.015		3.015		
Çapkınlar	4	24	1.611		1.611		
Çavuş	13	327	3.135		3.135		
Çontuklar	4	23	1.503		1.503		
Debbağlar	10	319	6.399		6.399		
Dede	4	40	818		818		
Defterciler	19	255	5.489		5.489		
Demirciler	16	254	5.302		5.302		

Derbent	25	235	7.406		7.406	6	54
Dervişler	6	81	1.593		1.593		
Dolaşılar	5	77	1.665		1.665		
Emiroğlu	6	83	2.017		2.017		
Esmer	28	20	441		441		
Güller	6	46	1.212		1.212		
Küllük	21	219	6.453		6.453		
Gürgan	10	188	4.608		4.608		
Hace	5	56	982		982		
Hacı İsa	9	67	2.636		2.636		
Hacı Osman	6	97	2.398		2.398		
Halil Ağa	8	83	3.195		3.195		
Hasan	15	157	4.347		4.347		
Hendi Zade	16	96	3.402		3.402		
Hoşafçılar	5	14	545		545		
İmam Köyü	4	133	3.437		3.437		
Kaba koz	20	226	5.202		5.202		
Kadıköy	14	138	4.398		4.398	1	9
Kamankaplı	15	110	4.918		4.918		
Kamburlar	8	59	1.639	200	1.839		
Kantarcı	14	115	6.858		6.858		
Karaçay	12	32	1.709		1.709		
Karaçayır	21	226	4.315		4.315		
Karagedikler	8	110	2.118		2.118		
Karagöldüzü	80	59	475		475		
Karakızan	13	177	3.407		3.407	4	36
Karaköy	30	470	11.965		11.965		
Karambonlar	6	117	2.125		2.125		
Karapınarlı	17	178	3.789		3.789		
Karasu	22	120	5.165		5.165		
Katızıcı	13	152	3.472		3.472		
Keçan	16	231	4.455		4.455		
Kenvir	9	62	1.755		1.755		
Kıran	27	291	8.766		8.766		

Kırmid	20	103	3.811		3.811		
Kulaksız	5	27	1.026		1.026		
Kurtköy	15	198	3.267		3.267		
Kuvrubıçağı	25	770	8.108		8.108		
Küçük Saziye	50	523	13.140		13.140		
Küllük	3	100	1.980		1.980		
Lazoğlu	14	252	5.107		5.107	5	18
Makaracıoğlu	2	75	1.377		1.377		
Mansurlar	4	87	1.935		1.935		
Mehmet Bey Köyü	8	139	2.644		2.644		
Mekçiler	20	229	4.262		4.262		
Merkez Alimağaç Köyü	7	122	2.808		2.808		
Merkez Kiriş Köyü	43	448	9.012		9.012	5	36
Nesfi Akpınar	17	93	5.526		5.526		
Nefsi Arnelma	6	49	1.376		1.376		
Nefsi Kutlubey	5	87	2.097		2.097		
Orduyeri Köyü	89	174	6.238		6.238		
Osmanoğlu Köyü	5	128	1.638		1.638		
Recep Beşeoğlu	12	178	3.681		3.681		
Saraylı	5	74	2.199		2.199		
Sarıkuyu	72	152	2.481	50	2.531		
Sipahi	4	100	1.688		1.688		
Sinoplu	7	256	3.820		3.820		
Sofi	5	138	1.169		1.169		
Şevban	4	35	738		738		
Takyid	9	80	1.575		1.575		
Tefaseng	14	131	3.556		3.556		
Topal	6	117	2.587		2.587		
Uğurlar	15	144	4.923		4.923	1	
Yılandı	6	78	1.893		1.893		
TOPLAM/ORT.	1.271	13.282	310.712	448	311.160	22	153

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No: 2824, 3032, 3033, 3035, 3036-3041, 3043-3056.

2.2.3.3.1. Hane Başına Düşen Ortalama Toprak Miktarı

Bu üretim alanına ayrılan toprak miktarı bütün kırsal kesim ölçeğinde ortalama 10 dönümdür. Bu miktar Bilecik kırsal kesime göre (Öztürk, 1996, s. 144) daha yüksek bir ortalama olarak gözükmektedir. Bu miktarın üzerinde hane başına ortalama toprak düşen köy sayısı 46'dır. Hane başı en yüksek miktarda toprak 49 dönüm ile Ahmet Beşe Oğlu köyüne düşmektedir. En az toprak ise hane başına 1 dönüm ile Esmer ve Karagöldüzü köylerine düştüğü görülmektedir.

2.2.3.3.2. Dönüm Başına Düşen Yıllık Hasıla: Verimlilik

Dönüm başına sağlanan gelir miktarı bütün köyler ortalaması 23 kuruş olarak gerçekleşmiştir. En yüksek düzeyde gelir ortalaması 67 kuruş ile Çapkınlar Köyü'nden sağlanmıştır. En düşük miktar gelir ise 8 kuruş ile Karagöldüzü ile Sofi köyü'nde elde edilmiştir.

Hububat üretimi elde edilen gelirden bütün köyler ortalaması 244 kuruş, en yüksek ortalama Akça Köy'de 765, en düşük ortalama Karagöldüzü Köyü'nde 6 kuruştur.

Aşağıda tabloda hane başına düşen hububat ekim alanları, dönüm başı verimlilik oranları ve hane başına düşen hububat geliri köylere göre düzenlenerek verilmiştir.

Tablo 28: Hububat alanlarının hane başına büyüklüğü, dönüm başı verimliliği ve hane başı gelir dağılımı , 1261/1845

Köy/Mahalle	Hane Sayısı	Toplam Ekili Toprak (Dönüm)	Hane Başı Dönüm	Toplam Üretim Geliri (Kuruş)	Dönüm Başı Verim	Hane Başı Gelir
Abdiç	4	90	23	1.282	14	321
Abdihay Oğlu	11	84	8	1.836	22	167
Ağracı	15	105	7	4.518	43	301
Ahmet Beşe Oğlu	10	490	49	6.186	13	619
Akçaköy	3	47	16	2.295	49	765
Akçamescit	26	378	15	8.965	24	345
Akmanlar	6	135	23	2.214	16	369
Amed	7	66	9	1.732	26	247
Aşağı Kıyı	7	121	17	1.416	12	202
Balalaz	8	64	8	1.971	31	246
Balıtop	33	226	7	10.575	47	320
Başköy	4	105	26	1.818	17	455
Bahar köy	21	265	13	4.235	16	202
Boğazköy	9	82	9	1.773	22	197
Börekçi	7	62	9	1.332	21	190
Cebeci	7	58	8	2.762	48	395
Çaklı	6	50	8	3.015	60	503
Çapkınlar	4	24	6	1.611	67	403
Çavuş	13	327	25	3.135	10	241
Çontuklar	4	23	6	1.503	65	376
Debbağlar	10	319	32	6.399	20	640
Dede	4	40	10	818	20	205
Defterciler	19	255	13	5.489	22	289
Demirciler	16	254	16	5.302	21	331
Derbent	25	235	9	7.406	32	296
Dervişler	6	81	14	1.593	20	266
Dolaşılar	5	77	15	1.665	22	333
Emiroğlu	6	83	14	2.017	24	336
Esmer	28	20	1	441	22	16

Güller	6	46	8	1.212	26	202
Küllük	21	219	10	6.453	29	307
Gürğan	10	188	19	4.608	25	461
Hace	5	56	11	982	18	196
Hacı İsa	9	67	7	2.636	39	293
Hacı Osman	6	97	16	2.398	25	400
Halil Ağa	8	83	10	3.195	38	399
Hasan	15	157	10	4.347	28	290
Hendi Zade	16	96	6	3.402	35	213
Hoşafçılar	5	14	3	545	39	109
İmam Köyü	4	133	33	3.437	26	859
Kaba koz	20	226	11	5.202	23	260
Kadıköy	14	138	10	4.398	32	314
Kamankaplı	15	110	7	4.918	45	328
Kamburlar	8	59	7	1.639	28	205
Kantarcı	14	115	8	6.858	60	490
Karaçay	12	32	3	1.709	53	142
Karaçayır	21	226	11	4.315	19	205
Karagedikler	8	110	14	2.118	19	265
Karagöldüzü	80	59	1	475	8	6
Karakızan	13	177	14	3.407	19	262
karaköy	30	470	16	11.965	25	399
Karbonlar	6	117	20	2.125	18	354
Karapınarlı	17	178	10	3.789	21	223
Karasu	22	120	5	5.165	43	235
Katızıcı	13	152	12	3.472	23	267
Keçan	16	231	14	4.455	19	278
Kenvir	9	62	7	1.755	28	195
Kıran	27	291	11	8.766	30	325
Kırmid	20	103	5	3.811	37	191
Kulaksız	5	27	5	1.026	38	205
Kurtköy	15	198	13	3.267	17	218
Kuvrubıçağı	25	770	31	8.108	11	324
Küçük Saziye	50	523	10	13.140	25	263

Küllük	3	100	33	1.980	20	660
Lazoğlu	14	252	18	5.107	20	365
Makaracıoğlu	2	75	38	1.377	18	689
Mansurlar	4	87	22	1.935	22	484
Mehmet Bey Köyü	8	139	17	2.644	19	331
Mekçiler	20	229	11	4.262	19	213
Merkez Alimağaç Köyü	7	122	17	2.808	23	401
Merkez Kiriş Köyü	43	448	10	9.012	20	210
Nesfi Akpınar	17	93	5	5.526	59	325
Nefsi Arnelma	6	49	8	1.376	28	229
Nefsi Kutlubey	5	87	17	2.097	24	419
Orduyeri Köyü	89	174	2	6.238	36	70
Osmanoğlu Köyü	5	128	26	1.638	13	328
Recep Beşeoğlu	12	178	15	3.681	21	307
Saraylı	5	74	15	2.199	30	440
Sarıkuşu	72	152	2	2.481	16	34
Sipahi	4	100	25	1.688	17	422
Sinoplu	7	256	37	3.820	15	546
Sofi	5	138	28	1.169	8	234
Şevban	4	35	9	738	21	185
Takyid	9	80	9	1.575	20	175
Tefaseng	14	131	9	3.556	27	254
Topal	6	117	20	2.587	22	431
Uğurlar	15	144	10	4.923	34	328
Yılandı	6	78	13	1.893	24	316
TOPLAM/ORT.	1.271	13.282	10	310.712	23	244

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.2.4. NADASA BIRAKILAN TOPRAKLAR

Nadas alanlar, toplam toprakların önemli olmayacak şekilde bir kısmını oluşturmaktadır. Nadas topraklar tüm kırsal kesimde bulunmamaktadır. Sadece 6 köyde bulunan nadas alanların toplamı 42 dönümdür. Nadas alanların bulunduğu köyler ise İmam Köyü (10 dönüm), Lazoğlu Köyü (15 dönüm), Kırmid Köyü (2 dönüm), Orduyeri Köyü (5 dönüm), Merkez Kiriş Köyü (5 dönüm) ve Ağracı Köyü (5 dönüm) dür. Nadas alanlar en fazla Lazoğlu Köyü'nde bulunmaktadır. Nadas alanların toplam toprak miktarı içindeki oranı %0,32'dir. Bu oran nadas alanların toplam toprak alanları içinde önemsiz bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

2.2.5. HAYVANCILIK

Önemli ziraî faaliyetlerden biri hayvancılıktır. Tarımla uğraşanlar; yük taşımada yararlanmak, hayvanlardan elde edilen gübreden yararlanmak, hayvanların sütünden etinden yararlanmak ve elde ettiği ürünleri pazarda satışa sunmak gibi faaliyetlerde hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Osmanlıda çiftçilik ve hayvancılığın eski dönemlerden itibaren var olması uzmanlaşmayı beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Çiftçiliğe ağırlık veren yörelerin hayvan ihtiyaçlarını karşılamak için hayvancılıkta uzmanlaşmış yörelere gittiği bilinmektedir. Göçebe

topluluklarda ise tek geçim kaynağının hayvancılık olmuştur (Güran, 19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar, 1998).

2.2.5.1. Genel Yapı

Osmanlıda kara taşımacılığında at ve beygir önemli iki unsurdur. Bunlar yük taşımacılığı yanında binek hayvanı olarak da hizmet vermişlerdir (Özcan, 2003, s. 244). Hayvancılık, Bartın merkez kazaya göre kırsal kesimde gelir kaynakları içinde önemli bir yer tutmuştur. Burada mevcut hayvancılık görüldüğü kadarıyla ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. Piyasa için üretim yapıldığı ve bir meslek dalı olarak hayvancılığın yapıldığını söyleyemeyiz. Büyükbaş hayvanlarından öküz, beygir, at, katır ve merkep yük taşımacılığında ve tarla sürümünde kullanılmaktadır.

Kırsal kesimde toplam küçükbaş hayvan miktarı 390'dır. Bunun 140'inden hasılat sağlanarak 319 kuruş gelir kaydedilmiştir. En fazla miktarda küçükbaş hayvan yetiştirilen köy Merkez Alim Ağaç Köyü'dür. Bu köyde toplam 61 aded küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvanlardan sağlanan hasılat olarak en yüksek miktarda gelir yine Merkez Alim Ağaç Köyü'nde sağlanmıştır. Bütün köylerde küçükbaş hayvan yetiştirilmemektedir.

Toplam büyük baş hayvan sayısı 4.370'dir. Bunun 462'inde gelir sağlanmıştır. Kırsal kesimin tamamına yakınında büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Sadece Amed Köyü'nde hem küçük hem de büyükbaş hayvan yetiştirilmemektedir. En fazla

büyükbaş hayvan bulunan köy Sarıkuyu Köyü'dür. Bu köyde toplam 189 adet büyükbaş hayvan kaydedilmiştir. En az ise Hoşafçılar Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köyde toplam büyükbaş hayvan adedi 6'dır. Büyükbaş hayvanlardan sağlanan hasılat miktarı 8.106 kuruştur. Bu hasılatın tamamı sağmal inek ve sağmal mandadan elde edilmiştir.

Toplam hayvan miktarı içinde küçükbaş hayvanlarının oranı %8.19, büyükbaş hayvanların oranı %91.81'dir. Bundan da anlaşılıyor ki Bartın kırsal kesiminde daha çok büyükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Bunda bölgenin coğrafi konumu önemli rol oynamaktadır.

Kırsal kesimde yetiştirilen hayvanları türlerine göre ayırdığımızda aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi en yüksek oranda büyükbaş hayvan türü gelmektedir. Buna göre küçükbaş hayvanların oranı %8.45, büyük baş hayvanların oranı %91.55'tir.

Tablo 29: Köylerde türlerine göre toplam hayvan dağılımı, 1261/1845

Hayvan Türü	Adet	%
Keçi	102	1,89
Koyun	355	6,56
Sığır	3.659	56,83
Yük Hayvanı	1.879	34,73
TOPLAM	5.411	100,00

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Aşağıda tabloda küçük ve büyük baş hayvan yetiştiren köylerde hayvan sayısı ve hasılat miktarları verilmiştir.

Tablo 30: Küçük ve büyük baş hayvan dağılımı , 1261/1845

Köy/Mahalle	Küçük Baş Hayvan (Adet)	Gelir Getiren Küçük Baş Hayvan (Adet)	Toplam Hasılat (Kuruş)	Büyük Baş Hayvan (Adet)	Gelir Getiren Büyük Baş Hayvan (Adet)	Toplam Hasılat (Kuruş)
Abdiç				8	1	10
Abdihay Oğlu	8	5	10	15	3	90
Ağracı	3			36	5	150
Ahmet Beşe Oğlu	1			78	8	140
Akçaköy				24	3	70
Akçamescit	22	12	25	137	21	423
Akmanlar	2			41	8	120
Amed	2					
Aşağı Kıyı				86	22	480
Balalaz				19	2	20
Balıtıp	2			90	3	90
Başköy	1			10	1	30
Bahar köy				43	0	0
Boğazköy	1			26	4	60
Börekçi	2			25	3	50
Cebeci				26	1	10
Çaklı	2			31	3	50
Çapkınlar				15	1	10
Çavuş	3	3	17	38	2	20
Çontuklar				9	0	0
Debbağlar	5			60	9	201
Dede				15	0	0
Defterciler				45	2	20
Demirciler	1			130	24	366
Derbent	1			72	3	50
Dervişler				16	0	0

Dolaşılar				38	8	155
Emiroğlu	3	0	0	35	7	135
Esmer	16	8	16	68	11	160
Güller				13	0	0
Küllük	1			59	6	105
Gürgen	5			83	15	252
Hace				8	1	30
Hacı İsa	2			38	4	75
Hacı Osman	38	3	4	77	6	87
Halil Ağa				15	0	0
Hasan	2	1	2	22	0	0
Hendi Zade	2	2	4	50	5	90
Hoşafçılar				6	0	0
İmam Köyü				19	0	0
Kaba koz	2			44	5	90
Kadıköy	20	0	0	74	7	110
Kamankaplı	1			64	7	80
Kamburlar				19	0	0
Kantarçı	5	0	0	54	7	130
Karaçay	11	0	0	45	7	90
Karaçayır	7	6	12	37	3	60
Karagedikler				25	0	0
Karagöldüzü	40	6	13	170	18	300
Karakızan	2			40	4	55
karaköy	7			135	13	345
Karambonlar	1			25	3	30
Karapınarlı	2			32	4	90
Karasu	7			100	15	320
Katızıcı	1			37	0	0
Keçan	12	0	0	145	21	330
Kenvir	2			17	2	40
Kıran	5	0	0	74	3	40
Kırmid	2	2	5	74	7	55
Kulaksız				17	1	12

Kurtköy				44	3	30
Kuvrubıçağı	9	5	20	73	7	170
Küçük Saziye	2	0	0	140	9	134
Küllük				8	0	0
Lazoğlu	6	0	0	100	5	100
Makaracıoğlu				50	1	10
Mansurlar	12	6	18	70	3	80
Mehmet Bey Köyü	18	7	14	100	4	80
Mekçiler	14	0	0	100	0	0
Merkez Alimağaç Köyü	61	44	91	150	9	150
Merkez Kiriş Köyü	7	6	13	120	6	120
Nesfi Akpınar	1			100	2	40
Nefsi Arnelma				60	0	0
Nefsi Kutlubey	17	8	16	100	2	66
Orduyeri Köyü	4	3	6	150	26	380
Osmanoğlu Köyü	1			50	2	20
Recep Beşeoğlu	16	7	14	80	3	30
Saraylı	1			60	7	130
Sarıkuyu	23	5	10	180	44	670
Sipahi				25	1	10
Sinoplu	1			50	0	0
Sofî				30	0	0
Şevban				40	1	10
Takyid				50	0	0
Tefaseng	2	1	9	60	1	30
Topal				30	4	80
Uğurlar				40	0	0
Yılancı	10	0	0	40	3	40
TOPLAM/ORT.	457	140	319	4.954	462	8.106

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Tabloda küçükbaş hayvan sayısı en fazla Merkez Alim Ağaç Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köydeki küçükbaş hayvan sayısı toplam 62'dir. En az 1'er küçükbaş hayvan sayısı bulunan köyler ise Ahmet Beşe Oğlu, Başköy, Boğazköy, Demirciler, Derbent, Küllük, Kamankaplı, Karambonlar, Katızıcı, Nefsi Akpınar, Saraylı ve Sinoplu köyleridir.

Büyükbaş hayvan en fazla Sarıkuyu Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köydeki büyükbaş hayvan sayısı toplamı 180'dir. Büyükbaş hayvanın en az bulunduğu köyler Abdıç, Başköy, Cebeci, Çapkınlar, Hacı, Kulaksız, Makaracıoğlu, Sıpahi, Şevban ve Tefaseng köyleridir. Bu köylerde sadece 1'er büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan bulunmayan köy görülmemektedir.

2.2.5.2. Hane Ölçeğinde Koşum ve Yük Hayvanı

Makinalaşmanın olmadığı dönemlerde öküz, temel tarım aracı konumundaydı. Bartın kırsal alanda hane başına ortalama 1 öküz düşmektedir. Bu da her hanenin en az 1 öküze sahip olduğunu göstermektedir. Kırsal kesimde koşum hayvanı olarak öküz, binek hayvanı olarak ise katır, beygir, at ve merkep sayılabilir. Öküz sayısı olarak veri girişlerinden kara sığır öküzü ve manda öküzü dikkate alınmıştır. Toplam yük hayvan sayısı içinde ise tay, merkep, beygir bulunmaktadır. Topraktan sağlanan dönüm başı verimlilik bu hayvanların varlığıyla doğrudan

ilişkilidir. Aşağıdaki tabloda koşum hayvanı ile yük ve binek hayvanlarının köylere göre sayısı, hane başına düşen koşum ve yük hayvanı sayısı görülmektedir.

Tablo 31: Hane başına koşum ve yük hayvanı , 1261/1845

Köy/Mahalle	Hane Sayısı	Toplam Öküz Sayısı	Hane Başına Öküz	Toplam Yük Hayvanı Sayısı	Hane Başına Yük Hayvanı
Abdiç	4	5	1		-
Abdihay Oğlu	11	6	1		-
Ağracı	15	18	1		-
Ahmet Beşe Oğlu	10	25	3		-
Akçaköy	3	12	4		-
Akçamescit	26	36	1		-
Akmanlar	6	13	2		-
Amed	7	16	2		-
Aşağı Kıyı	7	11	2	2	0
Balalaz	8	7	1		-
Balıtop	33	62	2		-
Başköy	4	5	1		-
Bahar köy	21	19	1		-
Boğazköy	9	10	1		-
Börekçi	7	12	2		-
Cebeci	7	14	2		-
Çaklı	6	16	3		-
Çapkınlar	4	6	2		-
Çavuş	13	12	1		-
Çontuklar	4	6	2		-
Debbağlar	10	16	2		-
Dede	4	7	2		-
Defterciler	19	21	1		-
Demirciler	16	25	2	5	0

Derbent	25	43	2		-
Dervişler	6	11	2		-
Dolaşilar	5	11	2		-
Emiroğlu	6	9	2	1	0
Esmir	28	3	0	4	0
Güller	6	8	1		-
Küllük	21	34	2		-
Gürgan	10	24	2	1	0
Hace	5	2	0		-
Hacı İsa	9	21	2		-
Hacı Osman	6	17	3	1	0
Halil Ağa	8	9	1		-
Hasan	15	10	1	1	0
Hendi Zade	16	22	1		-
Hoşafçılar	5	5	1		-
İmam Köyü	4	6	2	1	0
Kaba koz	20	21	1		-
Kadıköy	14	24	2		-
Kamankaplı	15	35	2		-
Kamburlar	8	12	2		-
Kantarcı	14	20	1		-
Karaçay	12	18	2		-
Karaçayır	21	18	1		-
Karagedikler	8	13	2		-
Karagöldüzü	80	21	0		-
Karakızan	13	16	1		-
karaköy	30	73	2	1	0
Karambonlar	6	10	2	2	0
Karapınarlı	17	17	1		-
Karasu	22	44	2	1	0
Katızıcı	13	20	2		-
Keçan	16	40	3	2	0
Kenvir	9	4	0	1	0
Kıran	27	35	1		-

Kırmid	20	32	2		-
Kulaksız	5	8	2		-
Kurtköy	15	21	1		-
Kuvrubıçağı	25	28	1	1	0
Küçük Saziye	50	63	1	3	0
Küllük	3	3	1		-
Lazoğlu	14	29	2	1	0
Makaracıoğlu	2	3	2	1	1
Mansurlar	4	6	2		-
Mehmet Bey Köyü	8	22	3	1	0
Mekçiler	20	26	1		-
Merkez Alimağaç Köyü	7	18	3	1	0
Merkez Kiriş Köyü	43	55	1		-
Nesfi Akpınar	17	29	2		-
Nefsi Arıelma	6	7	1		-
Nefsi Kutlubey	5	8	2		-
Orduyeri Köyü	89	60	1	4	0
Osmanoğlu Köyü	5	5	1		-
Recep Beşeoğlu	12	25	2		-
Saraylı	5	16	3	2	0
Sarıkuyu	72	13	0	6	0
Sipahi	4	6	2		-
Sinoplu	7	10	1		-
Sofi	5	4	1		-
Şevban	4	5	1		-
Takyid	9	11	1		-
Tefaseng	14	20	1		-
Topal	6	2	0		-
Uğurlar	15	34	2		-
Yılançı	6	11	2		-
TOPLAM/ORT.	1.271	1636	1	43	0

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Yukarda tabloda görüldüğü üzere hane başına ortalama 1 oranında öküze karşılık yük hayvanı daha az düşmektedir.

Hane başına öküz oranı en yüksek düzeyde Akça Köy'ünde olup, 4'tür. Bu oran Bilecik kırsal alandan (2,24) (Öztürk, 1996, s. 162) daha yüksektir. Yani her haneye ortalama 4 öküz düşmektedir. Sayıca en fazla öküz miktarı Karaköy'de olup, toplam 73'tür. Ancak bu köyün nüfus yoğunluğu nedeniyle hane başına oran 2 olarak çıkmıştır. En az miktarda ise Topal ve Hacı köylerinde 2'şer öküz bulunmaktadır.

Yük hayvanı en fazla oranda makaracıoğlu Köyü'nde olup 1'dir. Sayıca en fazla miktarda yük hayvanı Sarıkuyu Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köyde toplam 6 adet yük hayvanı tespit edilmiştir.

2.2.5.3. Bir Öküze Düşen Toprak Miktarı

Bartın kırsalında bir öküze düşen ziraat alan bakımından köyler arasında farklılıklar vardır. Tablodan da görüldüğü üzere köy ortalamaları farklı düzeyde gerçekleşmiştir. Bütün ekili alanlar ölçeğinde bir öküze düşen toprak miktarı ortalaması 8,12 dönümdür. Bostanlık alan, sebze-meyve için ayrılan alanda ise bu ortalama 1 dönüm olup oldukça düşük bir ortalamadır. Bir öküze en fazla toprağın düştüğü köy, en az öküzü bulunan Topal Köyü'dür. Bu köyde öküz sayısı 2 olup çıkan sonuç ise diğer

köylere göre oldukça yüksektir. Tarla sürüm işlerinde diğer yük hayvanlarından da yararlanma olmalıdır. Topal Köyü'nü en yüksek rakamda Sofi Köyü takip etmektedir. Bu köyde bir öküze düşen toprak miktarı 34 dönümdür. En az toprağın düştüğü köy ise Hoşafçılar Köyü'dür. Bu köyde bir öküze ekili alanlardan ortalama 2,80 dönüm toprak düşmektedir. Diğer ekili alanlar ölçeğinde ise en fazla 3 dönüm ile Hacı Köyü'dür. Bazı köylerde bir öküze toprak miktarı düşmemektedir. Köylerin genelinde ise bir öküze sadece 1'er dönüm ekili toprak düşmektedir.

Yapılan hesaplamalarda bir çift at bir iş gününde 6-7, bir çift öküz ise 3-4 dönüm toprak sürmektedir (Bozkurt, 2011, s. 51). Buna göre, Bartın'da bir öküzün sadece tarla sürümü için kullanıldığı gün sayısı ortalama olarak yaklaşık 2 iş günü olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda, bütün ziraî ekili alanlar ile bostan, sebze-meyve için ayrılan diğer ekili alanların dönüm olarak miktarları ve bir öküze düşen toprak miktarları verilmiştir.

Tablo 32: Bir öküze düşen toprak miktarı , 1261/1845

Köy/Mahalle	Toplam Öküz Sayısı	Toplam Ekili Toprak (Dönüm)	Bir Öküze Düşen Ekili Alan (Dönüm)	Diğer Ekili Alan (Bostan. Sebze-Meyve) (Dönüm)	Bir Öküze Düşen Diğer Ekili Alan (Dönüm)
Abdiç	5	90	18,00	2	0
Abdihay Oğlu	6	84	14,00	7	1
Ağracı	18	105	5,83	23	1
Ahmet Beşe Oğlu	25	490	19,60	14	1
Akçaköy	12	47	3,92	3	0

Akçamescit	36	378	10,50	41	1
Akmanlar	13	135	10,38	6	0
Amed	16	66	4,13	7	0
Aşağı Kıyı	11	121	11,00	7	1
Balalaz	7	64	9,14	7	1
Balıtop	62	226	3,65	73	1
Başköy	5	105	21,00	3	1
Bahar köy	19	265	13,95	17	1
Boğazköy	10	82	8,20	9	1
Börekçi	12	62	5,17	6	1
Cebeci	14	58	4,14	6	0
Çaklı	16	50	3,13	6	0
Çapkınlar	6	24	4,00	4	1
Çavuş	12	327	27,25	6	1
Çontuklar	6	23	3,83	4	1
Debbağlar	16	319	19,94	14	1
Dede	7	40	5,71	4	1
Defterciler	21	255	12,14	13	1
Demirciler	25	254	10,16	14	1
Derbent	43	235	5,47	25	1
Dervişler	11	81	7,36	5	0
Dolaşılar	11	77	7,00	4	0
Emiroğlu	9	83	9,22	11	1
Esmer	3	20	6,67	7	2
Güller	8	46	5,75	4	1
Küllük	34	219	6,44	19	1
Gürgan	24	188	7,83	10	0
Hace	2	56	28,00	5	3
Hacı İsa	21	67	3,19	8	0
Hacı Osman	17	97	5,71	5	0
Halil Ağa	9	83	9,22	7	1
Hasan	10	157	15,70	14	1
Hendi Zade	22	96	4,36	12	1
Hoşafçılar	5	14	2,80	4	1

İmam Köyü	6	133	22,17	5	1
Kaba koz	21	226	10,76	17	1
Kadıköy	24	138	5,75	18	1
Kamankaplı	35	110	3,14	15	0
Kamburlar	12	59	4,92	6	1
Kantarçı	20	115	5,75	13	1
Karaçay	18	32	1,78	9	1
Karaçayır	18	226	12,56	14	1
Karagedikler	13	110	8,46	6	0
Karagöldüzü	21	59	2,81	35	2
Karakızan	16	177	11,06	13	1
Karaköy	73	470	6,44	48	1
Karambonlar	10	117	11,70	5	1
Karapınarlı	17	178	10,47	23	1
Karasu	44	120	2,73	17	0
Katızıcı	20	152	7,60	12	1
Keçan	40	231	5,78	15	0
Kenvir	4	62	15,50	9	2
Kıran	35	291	8,31	25	1
Kırmid	32	103	3,22	15	0
Kulaksız	8	27	3,38	4	1
Kurtköy	21	198	9,43	8	0
Kuvrubıçağı	28	770	27,50	22	1
Küçük Saziye	63	523	8,30	47	1
Küllük	3	100	33,33	3	1
Lazoğlu	29	252	8,69	16	1
Makaracioğlu	3	75	25,00	2	1
Mansurlar	6	87	14,50	4	1
Mehmet Bey Köyü	22	139	6,32	9	0
Mekçiler	26	229	8,81	7	0
Merkez Alimağaç Köyü	18	122	6,78	7	0
Merkez Kiriş Köyü	55	448	8,15	41	1
Nesfi Akpınar	29	93	3,21	16	1
Nefsi Arnelma	7	49	7,00	6	1

Nefsi Kutlubey	8	87	10,88	5	1
Orduyeri Köyü	60	174	2,90	72	1
Osmanoğlu Köyü	5	128	25,60	5	1
Recep Beşeoğlu	25	178	7,12	11	0
Saraylı	16	74	4,63	4	0
Sarıkuyu	13	152	11,69	19	1
Sipahi	6	100	16,67	4	1
Sinoplu	10	256	25,60	6	1
Sofî	4	138	34,50	5	1
Şevban	5	35	7,00	4	1
Takyid	11	80	7,27	9	1
Tefaseng	20	131	6,55	23	1
Topal	2	117	58,50	5	3
Uğurlar	34	144	4,24	13	0
Yılançı	11	78	7,09	6	1
TOPLAM/ORT.	1636	13.282	8,12	1.139	1

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.2.5.4. Arıcılık

Arıcık mesleği, Bartın kırsalında bir geçim kaynağı olarak önemli derecede hemen hemen her köyde yapılmaktadır. Bartın'da 17 köy hariç 88 köyünde arıcılık yapılmaktadır. Arıcılık yapılan köylerde toplam 583 arı kovanı bulunmaktadır. Bu kovanlardan yıllık elde edilen gelir toplamı 3.722 kuruştur.

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi kovan başına tahsil edilen hasılat miktarları değişmektedir. Yıllık kovan başına düşen hasılat ortalama olarak 6,38 kuruştur. Yani bir arı kovanında yıllık ortalama 6,38 kuruş gelir elde edilmektedir. Arı kovanı

başına düşen yıllık hasılat en fazla Çavuş Köyü'nde elde edilmiştir. Bu köyde 2 arı kovanı bulunmakta ve bu kovanlardan 60 kuruş hasılat elde edildiği görülmektedir. Ancak bu değer bize çok abartılı gelmiştir. Çünkü bu köy hariç tüm köylerde ortalama değerler birbirine çok yakın olup 6 kuruş olarak çıkmıştır. En fazla Balıtop ve Kabaköz Köylerinde 10'ar kuruş kaydedilmiştir.

Arı kovanı en fazla Karasu Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köyde toplam 70 arı kovanından 450 kuruş gelir elde edilmiştir. Kovan adedi Çavuş, Karakızan, ve Mansurlar köylerinde en az miktarda bulunmaktadır. Bu köylerde sadece 1'er arı kovan bulunduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda arıcılık yapılan köyler ile bu köylerde arı kovanlarından yılda elde edilen hasılat miktarları ve arı kovanı başına düşen yıllık ortalama hasılat miktarları görülmektedir.

Tablo 33: Arıcılık yapılan köyler, kovan sayısı ve yıllık hasılatı, 1261/1845

Köy/Mahalle	Kovan Adedi	Yıllık Hasılat (Kuruş)	Kovan Başına Ortalama Yıllık Hasılat (Kuruş)
Abdıç	13	78	6,00
Abdihay Oğlu	6	36	6,00
Ağracı	3	29	9,67
ahmet Beşe Oğlu	5	30	6,00
Akçaköy	14	84	6,00
Akçamescit	9	86	9,56
Akmanlar			-
Amed	7	42	6,00
Aşağı Kıyı	5	50	10,00

Balalaz	10	60	6,00
Balıtop	2	20	10,00
Başköy			-
Bahar köy	3	18	6,00
Boğazköy			-
Börekçi			-
Cebeci	2	12	6,00
Çaklı	20	120	6,00
Çapkınlar	4	24	6,00
Çavuş	1	60	60,00
Çontuklar			-
Debbağlar	4	24	6,00
Dede	4	24	6,00
Defterciler	7	42	6,00
Demirciler	13	78	6,00
Derbent	24	144	6,00
Dervişler			-
Dolaşılar			-
Emiroğlu			-
Esmer			-
Güller			-
Küllük	5	30	6,00
Gürgan	9	78	8,67
Hace			-
Hacı İsa	7	42	6,00
Hacı Osman	4	24	6,00
Halil Ağa	2	12	6,00
Hasan	5	30	6,00
Hendi Zade	2	12	6,00
Hoşafçılar			-
İmam Köyü	3	30	10,00
Kaba koz	10	60	6,00
Kadıköy	2	12	6,00
Kamankaplı	16	96	6,00

Kamburlar	4	30	7,50
Kantarcı	5	30	6,00
Karaçay	4	24	6,00
Karaçayır	2	12	6,00
Karagedikler	4	24	6,00
Karagöldüzü	9	54	6,00
Karakızan	1	6	6,00
Karaköy	4	32	8,00
Karambonlar	1	6	6,00
Karapınarlı	3	27	9,00
Karasu	70	450	6,43
Katızıcı	2	12	6,00
Keçan	7	42	6,00
Kenvir			-
Kıran	13	78	6,00
Kırmid	2	12	6,00
Kulaksız	4	36	9,00
Kurtköy	5	30	6,00
Kuvrubıçağı	5	30	6,00
Küçük Saziye	49	294	6,00
Küllük			-
Lazoğlu	10	60	6,00
Makaracıoğlu	4	24	6,00
Mansurlar	1	6	6,00
Mehmet Bey Köyü	4	24	6,00
Mekçiler	4	24	6,00
Merkez Alimağaç Köyü	8	70	8,75
Merkez Kiriş Köyü	29	134	4,62
Nesfi Akpınar	13	78	6,00
Nefsi Arıelma	2	12	6,00
Nefsi Kutlubey	10	60	6,00
Orduyeri Köyü	2	12	6,00
Osmanoğlu Köyü			-
Recep Beşeoğlu	15	90	6,00

Saraylı	32	202	6,31
Sarıkuşu	5	30	6,00
Sipahi	4	24	6,00
Sinoplu	7	42	6,00
Sofi			-
Şevban	2	12	6,00
Takyid	2	12	6,00
Tefaseng	2	18	9,00
Topal	2	12	6,00
Uğurlar	10	60	6,00
Yılançı			-
TOPLAM	583	3.722	6,38

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.2.6. İŞ GÜCÜ DAĞILIMI

Köy gibi yerleşim birimlerinde, şehirlerde olduğu gibi mesleki bir yoğunluk görülmemektedir. Temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık ile bu ikisinin alt versiyonlarından meydana gelmektedir. Bununla birlikte tarım ile birlikte tarım dışı faaliyetlerinde birlikte yürütüldüğü olmuştur.

Bartın ilinde yer şekilleri dolayısıyla tarım alanlarının küçük ve parçalı olması makineli tarımı olanaksızlaştırmaktadır. Buna rağmen Bartın ilinde işgücünün tarım sektöründe yoğunlaşması ve ildeki tekstil işletmelerinin ihracata yönelik üretim yapması sonucu yeni istihdam alanları oluşturulmuştur. Madencilik sektörünün özel teşebbüsün eline geçmesiyle birlikte işsizlik oranlarında artış görülmüştür. İlin iklim ve toprak yapısı

organik tarıma da uygun olduğu yerlere rastlanmıştır. Önemli potansiyeli olan turizm ise Bartın'da kalifiyeli elemanların eksikliği nedeniyle gelişmemiştir (Takım, 2011).

2.2.6.1. Hane Reislerinin Meslekî Dağılımı

Hane reislerinin meslekleri itibariyle dağılımında çiftçilik yapanlara ayrıca bir başlık altında değinilmemiştir. Çünkü defter kayıtlarında hane reislerinin meslekleri “erbab-ı ziraat olduğu” şeklinde açıkça belirtilmektedir. Meslek geliri olmayanların meslekleri ise belirtilmemiştir. Bu tür hane reislerinin ziraat toprakları olduğu düşünüldüğünde bunların da çiftçilik yaptıklarını söyleyebiliriz.

Bütün hane reislerinin içinde 173 esnaf, 2 tüccar, 109 ücretli, 19 kamu görevlisi bulunmaktadır. Tabloda adı geçen mesleklerin dışında kalan ve “diğer” olarak belirtilen kategoride yer alanların sayısı ise 78'dir. Esnaf grubunda yer alanların uğraşı alanları ise farklılık göstermektedir. Bunlar genel olarak aşçı, attar, berber ⁵¹ , çakhanakçı, çilingir, çubukçu, debbağ, değirmenci, demirci, kömürcü gibi meslekleri icra etmektedirler.

Tüccar, defter kayıtlarında “tacir” olarak geçmektedir. Tacir ise sadece Sarıkuyu Köyü'nde 2 kişi bulunmaktadır. Kamu görevlisi ve ücretliler ise askerî görevliler, hakim, mahkeme

⁵¹ Osmanlı toplumunda berberlerin traş etmenin yanında farklı faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Bunlar arasında kan alma, diş çekme, sünnet etme gibi faaliyetler yer almaktadır (Özcan, 2003, s. 185).

katibi, muallim, muhtar, müftü, imam, müezzin, bekçi, dellal ve amele olarak sıralamak mümkündür.

Esnaf en çok Karagöldüzü Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köydeki 69 kişi esnafçılık faaliyetlerinde bulunmaktadır. Esnaf sayısının en fazla olduğu ikinci köy Orduyeri'dir. Orduyesinde 46 esnaf bulunmaktadır. Bu köy aynı zamanda ücretlilerin de en fazla olduğu köydür. Genel olarak bakıldığında köylerin büyük kesiminde esnafın olmadığı görülmektedir. Çünkü köy gibi kırsal yerleşim alanlarında daha çok tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerdir.

Tablo 34: Hane reislerinin meslekî dağılımı, 1261/1845

Köy/Mahalle	Hane Sayısı	Esnaf	Tüccar	Ücretli	Kamu Görevlisi	Diğer
Abdiç	4					2
Abdihay Oğlu	11			5		3
Ağracı	15			3		
Ahmet Beşe Oğlu	10			2		
Akçaköy	3					
Akçamescit	26					1
Akmanlar	6					
Amed	7			1		
Aşağı Kıyı	7					1
Balalaz	8			3		
Balıtop	33					
Başköy	4			1		
Bahar köy	21			1		
Boğazköy	9			1		
Börekçi	7					2
Cebeci	7					

Çaklı	6					
Çapkınlar	4					
Çavuş	13					
Çontuklar	4			1	1	
Debbağlar	10			2		
Dede	4			1		
Defterciler	19			1		2
Demirciler	16			1	1	
Derbent	25			1		
Dervişler	6	1		1		
Dolaşılar	5				1	
Emiroğlu	6					1
Esmer	28	21		4		2
Güller	6			1		1
Küllük	21			1		
Gürgan	10					
Hace	5					
Hacı İsa	9			1		
Hacı Osman	6					
Halil Ağa	8			1		
Hasan	15					
Hendi Zade	16			2		1
Hoşafçılar	5					1
İmam Köyü	4					1
Kaba koz	20					2
Kadıköy	14					3
Kamankaplı	15					
Kamburlar	8					1
Kantarçı	14				1	
Karaçay	12	1		2		1
Karaçayır	21			3		3
Karagedikler	8			2		
Karagöldüzü	80	63		7	3	10
Karakızan	13			1		1

Karaköy	30			2		
Karambonlar	6					
Karapınarlı	17			1	1	
Karasu	22	1		4		
Katızıcı	13					
Keçan	16			1		1
Kenvir	9					1
Kıran	27			1	1	1
Kırmid	20			2		1
Kulaksız	5			1		
Kurtköy	15			3		3
Kuvrubıçağı	25			1		
Küçük Saziye	50			2		
Küllük	3					1
Lazoğlu	14			4		
Makaracioğlu	2					
Mansurlar	4					
Mehmet Bey Köyü	8					
Mekçiler	20			1		
Merkez Alimağaç Köyü	7					
Merkez Kiriş Köyü	43			6		
Nesfi Akpınar	17					1
Nefsi Arnelma	6					1
Nefsi Kutlubey	5					
Orduyeri Köyü	89	46		16	3	13
Osmanoğlu Köyü	5				1	
Recep Beşeoğlu	12					
Saraylı	5					
Sarkuyu	72	39	2	11	5	12
Sipahi	4					
Sinoplu	7				1	
Sofi	5	1				
Şevban	4					
Takyid	9			1		1

Tefaseng	14			2		1
Topal	6					1
Uğurlar	15					
Yılancı	6					1
TOPLAM/ORT.	1.271	173	2	109	19	78

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.3. VERGİ DAĞILIMI

2.3.1. ŞEHİR MERKEZİ

2.3.1.1. Genel Bilgiler

Günümüzde vergi, devletin kamu harcamalarını karşılamak üzere kişilerden karşılıksız olarak topladığı ekonomik değeri ifade eder. Osmanlı kaynaklarında “virgü” olarak geçern kelime, 1855’ten sonra bugünkü şekli ve kapsamıyla kullanılmaya başlanmıştır (Kenanoğlu, 2013, ss. 52-56).

Osmanlı Devleti, vergi konusunda farklı uygulamalar geliştirmiştir. Klasik dönem olarak bilinen Tanzimat öncesi dönemde “Tekalif-i Şer’iye” ve Tekalif-i Örfiye” ana başlıklarında çeşitli isimlerle farklı vergi tahsil biçimlerinde vergi bulunmakta idi. Tanzimatla birlikte mali sistem konusunda. çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Daha önce yürürlükte olan vergiler kaldırılarak yerine ziraî ürünlerden onda bir oranında öşür, küçükbaş hayvanlardan “adet-i ağnam” ve gayr-i Müslim tebadan cizye alma yoluna gidilmiştir. Bunun yanında pek çok türü ve tahsilat şekli olan örfi vergiler yerine de bir bütün halinde

“vergü-yi mahsusa” vergisi getirilmiştir (Öztürk, 1996, ss. 173-174).

Bu çalışmada şehir merkezi vergi dağılımı vergü-yi mahsusa, öşür ve cizye vergisi başlıkları altında incelenmiştir.

2.3.1.2. Vergü-yi Mahsusa

2.3.1.2.1. Tarihi Gelişimi

Osmanlı devletinde günümüzde kullanılan kavramlar yerine bazı özel kavramlar kullanılıyordu. Bu kavramlardan birisi de Vergü-yi Mahsusa'dır (Kazıcı, 2005, s. 60-61). Tanzimat Dönemi'nde örfi vergiler yerine getirilen Vergü-yi Mahsusa, 1256/1840 yılından itibaren yürürlüğe konulmuştur. Verginin miktarı Liva ölçeğinde belirlenip toplam miktar kazalar arasında paylaştırılıyordu. Kazanın müdür ve meclis azaları, nüfusun etnik yapısına göre imam, papaz ve kocabaşı gibi kişilerin katıldığı toplantıda kasaba ve köylere düşen paylar belirlenirdi. En sonunda köy ve mahalle düzeyinde kişilerin ödeme durumlarına göre paylaştırılırdı. Verginin uygulamasında kişilerin malî gücü esas alınmıştır. Halkın emlak, arazi ve hayvanı, ticaret yapıyorsa geliri dikkate alınmıştır. Bu amaçla 1844'te bir sayım yapılmış, bu sayım sonucunda “Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuât Defterleri” oluşmuştur.

Yapılan sayımda, herkesin isim ve şöhreti, emlak, arazi, hayvanatı, tüccar veya esnaf ise bir yıllık tahmini geliri ve kazancının ne olduğu araştırılarak yazılırdı. Verginin tahsilatı, 1261/1845 yılına kadar “ruz-ı hızır” ve “ruz-ı kasım” olarak iki taksitte yapılıyordu. Daha sonra 1864 yılında verginin tahsilatında bir düzenleme yapılarak on taksit halinde ödeme kolaylığı getirilmiştir. Vergü-yi Mahsusa, 20 yıl süreyle yürürlükte kaldıktan sonra 1860 yılında kaldırılarak yerine nisbî nitelikte arazi ve gelir vergileri getirilmiştir (Öztürk, 1996, ss. 174-176). Burada elimizde mevcut şehrin mahallelerine ve köylerine ait kayıtlardan verginin dağılımını inceleyeceğiz.

2.3.1.2.2. Vergü-yi Mahsusa Vergi Yükünün Dağılımı

Bartın şehir merkezi ile köylerde vergi dağılımındaki farklılık hane ölçeğinde de görülmektedir. Bu durum verginin konulması ve tahsili prensibine de aykırı değildir. Çünkü vergi konulurken hane reislerinin ödeme gücünün dikkate alınması gerekiyordu.

Tablo 35: Vergü-yi mahsusa'nın dağılımı, 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Toplam Vergi (Kuruş)	Hane Başına Düşen Vergi (Kuruş)
Kanlırmak Mah.	61	11.423	187,26
Hacı Mehmet Mah.	39	8.630	221,28
Cebeciler Divanı	12	2.497	208,08
Burak Divanı	25	5.076	203,04
Şahne Divanı	49	37.330	761,84
Karlı Mah.	8	1.087	135,88
Gemici Köyü	2	632	316,00
Köprübaşı Mah.	55	12.908	234,69
TOPLAM/ORT.	251	79.583	317,06

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3057

Bartın şehir merkezinde 251 vergi mükellefi bulunmaktadır. Bu mükelleflerin toplam vergisi 79.583 kuruştur. Şehirde ortalama hane başına düşen vergi yükü 317,06 kuruştur. Toplam vergi yükü en fazla Şahne Divanı'nda gerçekleşmiştir. Bu divanda toplam ödenen vergi miktarı 37.330 kuruştur. Verginin en az gerçekleştiği yer ise Gemici köy olup vergi miktarı 632 kuruştur.

Hane başına vergi en yüksek düzeyde ortalama olarak 761,84 kuruş ile Şahne Divanı'nda, en düşük düzeyde ise 135,88 kuruş ile Karlı Mahaltesinde bulunmaktadır.

2.3.1.3. Öşür

2.3.1.3.1. Tarihi Gelişimi

Sözlükte “onda bir” anlamına gelen uşr kelimesinin Türkçeleşmiş şekli öşür’dür. Çoğulu uşûr veya a’şâr olan kelime fıkıfta toprak ürünlerinden alınan zekâtı ifade eder (Erkal, 2007, s. 97). Resm-i bâğ ve bâğçe, resm-i sebzevât gibi vergi türlerini kapsayan öşür, genellikle ziraî vergiler olarak bilinir ve beşte birden onda bire kadar değişen oranlarda ortaya çıkar. Bu vergiler tahıl ve bakliyat cinsinden mal olarak alınırdı. Çeşitli adlar altında alınan bu vergiler mahsul mevsiminde adet veya alan üzerinden kanunların belirlediği miktar ve oranlarda toplanırdı (Tabakoğlu, 2007, s. 101).

Ziraî üretimden alınan temel vergiyi temsil eden Öşür (Özcan, 2003, s. 71), ibadet niteliğinde olup, arazinin zekâtı olarak değerlendirilmekte ve sadece Müslümanlardan ve mülk sahiplerinden alınmaktadır. Aşar vergisi, tarım kesiminde hububat ve hububat çeşitlerinden, bostan ürünlerinden, meyve ağaçlarından, bağ ve üzüm mamullerinden, otlaklardan ve diğer ziraî mahsulden alınmıştır. Öşür vergisi, aynî, nakdî ve maktu olmak üzere üç şekilde uygulanmıştır.

Öşür vergisi önceden merkezî devlet hazinesine girmeden toprağı işleyen reaya tarafından toprak sahibine ödenirdi. Tımar düzeninin bozulmasından sonra mirî arazinin tasarruf yetkisi mültezimlere, muhassıllara ve memurlara verildi. Tanzimat

Dönemi'nde ise aşar vergisi kelime anlamına uygun olarak onda bir oranında tahsil edilmiştir.

Aşar vergisi, Muhassıllar yoluyla tahsil edilmesinden fayda sağlamaması üzerine 1258'de tekrar iki yıl süreyle Mültezimlerce toplattırılmasına karar verilmiştir. Daha sonra çiftçilerin üretim çabasını desteklediği gerekçesiyle iki yıllık vergi toplama süresi 5 yıla çıkarılmıştır. Aşar vergisinin Mültezimler aracılığıyla toplanmasında her ne kadar zamanla bir takım usulsüzlükler⁵² görülmüş, üreticinin vergi yükü artmış, devlet vergi kaybına uğramış ise de bu yöntemle aşar idaresi 1277 yılına kadar sürmüştür.

Aşar vergisi, Cumhuriyetin devraldığı ekonomi içinde devlet kaynaklarının 1/3 gibi önemli bir payını oluşturmakta idi. Sosyo-ekonomik kalkınmanın finansmanında en etkin bir malî kaynak niteliğini taşıyan öşür, 17 Şubat 1341 (1925) tarihinde kaldırılarak yerine “mahsulat-ı arziye” vergisi konulmuştur (Öztürk, 1996, ss. 184-185).

⁵² Mültezimlerin usulsüz vergi tahsili ve bunun men'i ile ilgili arşivde pek çok belgeye rastlamak mümkündür. Usulsüz vergi tahsili (BOA, A.}MKT.UM., 1267/1850, ss. 1-3); Haksız ve usulsüz vergi tahsili edilmemesi konusunda yapılan uyarılar (BOA, A.}MKT.UM., 74/82. 1267/1850, ss. 1-2); Hristiyan halktan usulsüz vergi toplanması ve gerekli tedbirlerin alınması (BOA, Y..MTV., 77/118, 1310/1892, ss. 1-2); Kastamonu Cide kazası ahalisinden usulsüz vergi toplayan mültezim Mehmed Emin ağa'nın durumunun tahkik edilmesi ve icabına bakılması (BOA, MVL, 435-66, 12801863, ss. 1-2); Mültezimlerin usulsüzlükleri konusunda esnafın yaptığı şikayetler (BOA, DH.MKT., 1524/63, 1305/1887, ss. 1-2).

2.3.1.3.2. Öşür Vergi Yükünün Dağılımı

Bartın şehir merkezinde hane reislerinin bir yılda ürettiği ziraî ürünlerden sağlanan öşür geliri toplamı 23.115 kuruştur. Hane başına ortalama 81,39 kuruş düşmektedir. Hane başına en yüksek miktarda öşür vergisi düşen yerleşim birimi 450,33 kuruş ile Karaköy Divanı'dır. En az miktarda ise 1,56 kuruş ile Köprübaşı Mahallesidir. Aşağıda tabloda öşür vergisinin Bartın şehir merkezinde mahalle ve divanlara göre dağılımı ve hane başına isabet eden ortalama miktar verilmiştir.

Tablo 36: Öşür vergisinin dağılımı, 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Toplam Öşür (Kuruş)	Hane Başına Düşen Öşür (Kuruş)
Kanlırmak Mah.	61	167	2,74
Hacı Mehmet Mah.	39	73	1,87
Karaköy Divanı	33	14.861	450,33
Cebeciler Divanı	12	391	32,58
Burak Divanı	25	1.570	62,80
Şahne Divanı	49	5.613	114,55
Karlı Mah.	8	289	36,13
Gemici Köyü	2	65	32,50
Köprübaşı Mah.	55	86	1,56
TOPLAM/ORT.	284	23.115	81,39

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3057

2.3.1.4. Vergü-yi Mahsusa ve Öşrün Toplam Hasıla İçindeki Yeri

Bartın şehir merkezinde toplam hasıla içinde vergü-yi mahsusa ve öşür yüzdelerini bulmak için öncelikle şehirdeki mahalle ya da divanların toplam gelirlerini dikkate aldık. Sonra vergi oranlarının toplam hasıla içindeki oranlarını bulduk. Vergü-yi mahsusanın toplam hasıla içindeki payı genel şehir ortalamasına göre 17,97 çıkmıştır. Bu oran, Bilecik için yapılan hesaplamada ortaya çıkan oran (%11,12)'dan (Öztürk, 1996, s. 188) daha yüksektir. Öşür vergisinin toplam hasıla içindeki oranı ise %5,22'dir. Bu oran Bilecik için ortaya çıkan orandan daha küçüktür (Öztürk, 1996, s. 188). Vergü-yi mahsusa ve öşrün toplam hasıla içindeki payı 23,19'dur. Vergü-yi mahsusanın en yüksek değeri Karlı Mahallesinde %84,35, en düşük değer ise %68,82 ile Burak Divanı'nda bulunmaktadır.

Tablo 37: Toplam hasıla içinde vergü-yi mahsusa ve öşrün oranları, 1261/1845

Mahalle/Divan	Vergü-yi Mahsusa %	Ürün Öşrü %	Toplam Gelir %	Net Hasıla %
Kanlırmak Mah.	22,20	0,32	100	77,48
Hacı Mehmet Mah.	17,11	0,14	100	82,75
Karaköy Divanı	0,00	24,39	100	75,61
Cebeciler Divanı	17,66	2,77	100	79,58
Burak Divanı	23,81	7,37	100	68,82
Şahne Divanı	19,77	2,97	100	77,26
Karlı Mah.	12,36	3,29	100	84,35

Gemici Köyü	18,05	1,86	100	80,09
Köprübaşı Mah.	29,75	0,20	100	70,05
TOPLAM/ORT.	17,97	5,22	100	76,81

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3057

2.3.1.5. Vergi Yükü İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşür

Toplam vergi içinde vergü-yi mahsusa ve öşür vergilerinin ağırlıklı oranları ve mahallelere göre durumun mükellef açısından gider, devlet açısından ise gelir olarak kabul edilebilir.

Vergi yükü açısından Bartın şehir genelinde vergü-yi mahsusanın payı %77,51 oranındadır. Aynı şekilde öşürün oranı ise %22,49'dur. Vergü-yi mahsusa toplam vergi yükü içinde en yüksek oranda % 99,16 ile Hacı Mehmet Mahallesi'nde, en az oranda ise % 50 ile Köprübaşı mahallesinde gerçekleşmiştir. Öşür ise en yüksek Karaköy Divanı'nda % 53,52, en az ise Hacı Mehmet mahallesinde % 0,84 oranında gerçekleşmiştir.

Vergi yükünün oluşum seyrine bakıldığında her mahallede farklı ortaya çıktığı görülmektedir. Bu farklılıklar; verginin adil bir şekilde dağıtılmasının ötesinde öşürün oranının yükseldiği mahalle sakinlerinin gelir kaynaklarının tarıma kaydığı, düştüğü mahallelerde ise tarım dışı alanlara kaydığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 38: Vergi yükünün oranları, 1261/1845

Mahalle /Divan	Toplam Vergü-yi Mahsusa (Kuruş)	Toplam Öşür (Kuruş)	Toplam Vergi	Vergü-yi Mahsusa %	Ürün Öşrü %	Toplam Vergi %
Kanlırmak Mah.	11.423	167	11.590	98,56	1,44	100
Hacı Mehmet Mah.	8.630	73	8.703	99,16	0,84	100
Karaköy Divanı	12.908	14.861	27.769	46,48	53,52	100
Cebeciler Divanı	2.497	391	2.888	86,46	13,54	100
Burak Divanı	5.076	1.570	6.646	76,38	23,62	100
Şahne Divanı	37.330	5.613	42.943	86,93	13,07	100
Karlı Mah.	1.087	289	1.376	79,00	21,00	100
Gemici Köyü	632	65	697	90,67	9,33	100
Köprübaşı Mah.	86	86	172	50,00	50,00	100
TOPLAM/ORT.	79.669	23.115	102.784	77,51	22,49	100

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3057

2.3.1.6. Cizye Vergisi

Cizye, İslâm devletindeki gayri Müslim tebaanın can ve mal güvenliklerinin sağlanmasına karşılık erkeklerinden alınan baş vergisidir. İslam hukukunda cizye, gayri Müslim tebaa (zimmî) ile yapılan anlaşmalar çerçevesinde alınır (Erkal, 1993, s. 42). Osmanlı Devleti'nde bu vergiyi ifade etmek için XVI. yüzyıla kadar haraç kelimesi kullanılmış, daha sonra cizye olarak yaygınlaşmıştır. Osmanlılar İslâm Hukukuna uygun olarak kadın, çocuk, kör, mâlul, işsiz ve fakir kimseleri bu vergiden muaf tutmuşlardır.1249/1834'e kadar cizye miktarları kuruş olarak âlâ 60, ednâ 30 ve evsat 15 şeklinde uygulanmıştır (İnalçık, 46-48).

Cizye konusunda suiistimalleri ortadan kaldırmak amacıyla 19. yüzyılda ilk değişiklikler II. Mahmut döneminde yapıldı. II. Mahmut, 1834 tarihinde çıkardığı bir irade ile bu miktarları yeniden belirlemiştir. Buna göre âlâ 60, evsat 30 ve edna 15 kuruş olarak tespit edilmiştir (Özcoşar & Güneş, 2006). Cizye, Osmanlı tebaası arasında eşitlik prensibi getiren 1856 Islahat Fermanı ile kaldırılmıştır. Bunun yerine askerlik bedeli hizmetinden muafiyetleri karşılığında belirli bir vergi alınması kararlaştırılmış ve “bedel-i askerî” adı altında cizye vergisi 1907’e kadar sürmüştür (İnalçık, 46-48).

Bartın kazasına ait cizye mükellefleri ve ödedikleri vergiye ait veriler Osmanlı Arşivi’nde Bartın kazasına ait cizye defterlerinden elde edilmiştir⁵³. Söz konusu defterlerden elde

⁵³ Osmanlı Arşivi’nde Maliye Nezareti Defterleri, Varidat Muhasebesi Defterleri, Cizye defterleri kataloğunda ML.VRD.CMH.d fonunda Bartın ile kayıtlı dört adet cizye defteri bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, 1259 tarihli ML.VRD.CMH.d.291 nolu defterdir. Bolu’ya bağlı Düzce, Mudurnu, Bartın, Kastamonu kazaların cizye defteri başlığını taşımaktadır. Ciltsiz ve ebrusuz olan defter, 2,5x57 ebadındadır. Sayfa numaralandırma usulüne göre hazırlanan defter toplam 2 sayfadır.

İkinci defter, 1261 tarihli ML.VRD.CMH.d.449 nolu defterdir. Bolu Eyaleti Viranşehir sancağına tâbi, Zağferanbolu ve Bartın kazalarında bulunan re’ayanın cizyelerinin miktarını göstermektedir. Ciltsiz ve ebrusuz olan defter, 18,5x50 ebadındadır. Sayfa numaralandırma usulüne göre hazırlanan defter toplam 24 sayfadan ibarettir.

Üçüncüsü, ML.VRD.CMH.d.641 nolu defterdir. Defterin başlangıç tarihi 1262 ve bitiş tarihi ise 1263.CA.29’dur. Viranşehir Kaymakamlığı’na bağlı Safranbolu ve Bartın kazalarındaki yerli ve ticaret için gelen yabancı re’ayaların cizye defteridir. Ciltsiz ve ebrusuz olan defter, 8,5x49 ebadındadır. Sayfa numaralandırma usulüne göre hazırlanan defter toplam 60 sayfadan ibarettir. Defterin son üç sayfası Bartın’a aittir.

Dördüncü ve son defter ise, başlangıç tarihi 1262, bitiş tarihi 1263.R.29 olan ML.VRD.CMH.d.643 nolu defterdir. Viranşehir Kaymakamlığı, Safranbolu ve Bartın kazalarındaki re’ayanın cizye defteri başlığını taşımaktadır. Ciltsiz

edilen veriler doğrultusunda cizye miktarları âlâ, evsat ve ednâ olarak belirlenmiştir (Tablo 39). 1259/1844'te muharrem ayının başında verilen cizye vergisine bakıldığında Bartın kazasında âlâ 2, evsat 12 ve edna 27 kişidir. Bunların ödediği toplam vergi 885 kuruştur (BOA, ML.VRD.CMH.d. 291, s. 1).

1261/1844 tarihinde bartın kazasında evsat 6, edna 14 kişi bulunmaktadır. Toplam vergi ise 390 kuruştur (BOA, ML.VRD.CMH.d. 449, s. 20).

1262/1845 tarihinde âlâ grubunda yerli reayaya rastlanılmaz iken evsat grubunda 2 ve ednâ grubundan 11 kişi bulunmaktadır. Bunların toplam vergisi ise 225 kuruştur (BOA, ML.VRD.CMH.d. 643, s. 57). Aynı tarihlerde yabancı reayaya verilen cizye evrak miktarı ise âlâ 1, evsat 7 ve edna ise 6 kişidir. Bunların toplam vergisi ise 360 kuruştur. Ayrıca ticaret maksadıyla kazada bulunan reayaya verilen cizye miktarı evsat 14, edna 13 ve âlâ bulunmamaktadır. Toplam ödedikleri vergi miktarı ise 615 kuruştur (BOA, ML.VRD.CMH.d. 641, s. 59).

ve ebrusuz olan defter, 7,6x49 ebadındadır. Sayfa usulü numaralandırılmış olup toplam 36 sayfadan ibarettir.

Tablo 39: Cizye Mükellefi GayriMüslimlerin Cizye Dağılımları

Tarih	Âlâ	Evsat	Edna	Toplam Vergi (Kuruş)
1259/1843	2	12	27	885
1261/1845		6	14	390
1262/1846	1	23	30	1200
Toplamlar	3	41	71	2,475

Kaynak: BOA, ML.VRD.CMH.d. 291, 449, 641, 643

Tabloda görüleceği gibi, Bartın kazasında toplam 186 cizye mükellefi bulunmaktadır. Bunlardan 3 nefer âlâ, 41 nefer evsat ve 71 nefer ise edna diliminde vergiye tabidir. Mükelleflerden toplam 2.475 kuruş değerinde bir cizye vergisi alınmıştır. Tablo verileri birlikte değerlendirildiğinde gayriMüslimlerin daha çok edna diliminde cizye vergisi ödedikleri görülmektedir.

2.3.2. KÖYLER

2.3.2.1. Vergü-yi Mahsusa

Vergi dağılımında Bartın merkez ile kırsal kesim arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Hane başına tarh edilen ortalama vergi miktarına bakıldığında bütün kırsal kesim ölçeğinde 210 kuruş olduğu görülmektedir. Halbuki bu ortalama gelir şehir merkezinde 317,06 kuruş olarak ortaya çıkmıştı. Hane başına ortalama vergi şehirde en yüksek rakam olarak 761,84 kuruş ile Şahne Divanı iken, kırsal kesimde en yüksek köy ortalaması şehrin rakamlarının gerisinde kalmıştır. Bu rakam Debbağlar Köyü'nde 414 kuruştur.

Köylerde ortalama vergi en az düzeyde Şevban Köyü'nde olup 85 kuruştur.

Bütün kırsal kesimin toplam vergi yükü 266.860 kuruştur. Bu rakam şehirde ise 79.583 kuruştur. Dolayısıyla Bartın kırsal kesimi vergü-yi mahsusa yükünün %79.55'ini ödemektedir. Bu oran Bilecik kırsal kesimi için %80.55 olup oldukça birbirine yakın çıkmıştır.

Aşağıdaki tabloda her köyde tahakkuk eden toplam vergü-yi mahsusa miktarı ile hane başına düşen ortalama vergü-yi mahsusa miktarı verilmiştir.

Tablo 40: Vergü-yi mahsusa'nın dağılımı, 1261/1845

Köy/Mahalle	Hane Sayısı	Vergü-yi mahsusa (Kuruş)	Hane Başına Düşen Vergi (Kuruş)
Abdıç	4	687	172
Abdihay Oğlu	11	1.780	162
Ağracı	15	2.500	167
Ahmet Beşe Oğlu	10	3.272	327
Akçaköy	3	1.553	518
Akçamescit	26	6.285	242
Akmanlar	6	1.222	204
Amed	7	1.590	227
Aşağı Kıyı	7	1.740	249
Balalaz	8	1.280	160
Balıtop	33	7.561	229
Başköy	4	880	220
Bahar köy	21	3.928	187
Boğazköy	9	2.683	298
Börekçi	7	1.217	174
Cebeci	7	1.615	231
Çaklı	6	2.006	334
Çapkınlar	4	800	200
Çavuş	13	1.458	112
Çontuklar	4	846	212
Debbağlar	10	4.136	414
Dede	4	690	173
Defterciler	19	3.427	180
Demirciler	16	3.146	197
Derbent	25	4.815	193
Dervişler	6	942	157
Dolaşılar	5	927	185
Emiroğlu	6	1.332	222
Esmer	28	5.455	195
Güller	6	960	160
Küllük	21	4.982	237

Gürgan	10	2.021	202
Hace	5	1.130	226
Hacı İsa	9	2.274	253
Hacı Osman	6	1.853	309
Halil Ağa	8	1.948	244
Hasan	15	3.460	231
Hendi Zade	16	2.461	154
Hoşafçılar	5	430	86
İmam Köyü	4	1.025	256
Kaba koz	20	4.085	204
Kadıköy	14	4.080	291
Kamankaplı	15	4.708	314
Kamburlar	8	1.534	192
Kantarcı	14	2.915	208
Karaçay	12	2.621	218
Karaçayır	21	3.156	150
Karagedikler	8	1.438	180
Karagöldüzü	80	14.209	178
Karakızan	13	2.546	196
Karaköy	30	9.546	318
Karambonlar	6	1.252	209
Karapınarlı	17	2.824	166
Karasu	22	3.624	165
Katızıcı	13	2.425	187
Keçan	16	3.115	195
Kenvir	9	1.614	179
Kıran	27	5.281	196
Kırmid	20	3.904	195
Kulaksız	5	628	126
Kurtköy	15	2.660	177
Kuvrubıçağı	25	5.720	229
Küçük Saziye	50	10.362	207
Küllük	3	670	223
Lazoğlu	14	2.010	144

Makaracıoğlu	2	410	205
Mansurlar	4	1.020	255
Mehmet Bey Köyü	8	1.420	178
Mekçiler	20	4.128	206
Merkez Alimağaç Köyü	7	1.802	257
Merkez Kiriş Köyü	43	8.306	193
Nesfi Akpınar	17	3.595	211
Nefsi Arnelma	6	680	113
Nefsi Kutlubey	5	1.440	288
Orduyeri Köyü	89	16.967	191
Osmanoğlu Köyü	5	739	148
Recep Beşeoğlu	12	2.558	213
Saraylı	5	1.564	313
Sarıkuyu	72	18.837	262
Sipahi	4	908	227
Sinoplu	7	1.584	226
Sofi	5	426	85
şevban	4	877	219
Takyid	9	1.774	197
Tefaseng	14	2.791	199
Topal	6	645	108
Uğurlar	15	4.105	274
Yılanacı	6	1.040	173
TOPLAM/ORT.	1.271	266.860	210

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.3.2.2. şr

İslam maliye sisteminde devletin Müslüman vatandaşını yakından ilgilendiren vergilerden biri de şrdr. şre konu teşkil eden tarım ürünlerinin başında hububat gelmektedir (Kazıcı, 2005, s. 41-43). şr vergisi yükü, kırsal alanda tarıma

ayrılan toprakların kapasitesi ve sağlanan ürüne bağlı olarak şehire kıyasla fazla miktardadır. Vergi yükündeki bu fazlalık köylerden şehirlere göçlere neden olmuştur bu göçlerin nedeni ekonomik sebeplere dayandığını görmekteyiz (Karpat, 2003). Bu fazlalık miktar açısından olup, hane başına düşen vergi yükü bakımından daha düşük miktardadır.

Bütün kırsal kesim ölçeğinde öşür vergisi toplamı 36.250 kuruş olarak gerçekleşmiştir. Hane başına ortalama öşür vergisi yükü 29 kuruştur. Bartın şehir merkezi ve kırsal alan genelinde öşür vergisinin toplamı 59.365 kuruştur. Genel toplam içinde Bartın şehir merkezinin payı %38,94, kırsal kesimin payı ise %61,06'dır.

Hane ölçeğinde en yüksek öşür vergisi ortalaması 1.784 kuruş ile Küçük Saziye Köyü'nde görülmektedir. Bu köyde hane başına ortalama öşür vergisi 36 kuruştur. En az miktarda ise Makaracıoğlu Köyü'nde olup, 41 kuruştur. Şehirde en yüksek ortalama 14.861 kuruş, en düşük ortalama 65 kuruş idi.

Kırsal kesimde en fazla miktarda öşür vergisi yükünün, hane başına ortalama en yüksek düzeyde vergi yüküne sahip olan Akçaköy'de olduğu görülmektedir. En az miktarda Karagöldüzü Köyü'nde olup 1 kuruştur.

Tablo 41: Toplam öşür ve hane başına dağılımı, 1261/1845

Köy/Mahalle	Hane Sayısı	Toplam Öşür (Kuruş)	Hane Başına Düşen Öşür (Kuruş)
Abdiç	4	55	14
Abdihay Oğlu	11	292	27
Ağracı	15	552	37
Ahmet Beşe Oğlu	10	424	42
Akçaköy	3	306	102
Akçamescit	26	1.168	45
Akmanlar	6	267	45
Amed	7	251	36
Aşağı Kıyı	7	290	41
Balalaz	8	173	22
Balıtop	33	1.287	39
Başköy	4	198	50
Bahar köy	21	449	21
Boğazköy	9	275	31
Börekçi	7	183	26
Cebeci	7	361	52
Çaklı	6	396	66
Çapkınlar	4	225	56
Çavuş	13	264	20
Çontuklar	4	184	46
Debbağlar	10	680	68
Dede	4	50	13
Defterciler	19	657	35
Demirciler	16	607	38
Derbent	25	961	38
Dervişler	6	144	24
Dolaşlar	5	207	41
Emiroğlu	6	254	42
Esmer	28	83	3
Güller	6	110	18
Küllük	21	859	41

Gürgan	10	576	58
Hace	5	129	26
Hacı İsa	9	321	36
Hacı Osman	6	315	53
Halil Ağa	8	387	48
Hasan	15	536	36
Hendi Zade	16	455	28
Hoşafçılar	5	84	17
İmam Köyü	4	308	77
Kaba koz	20	670	34
Kadıköy	14	431	31
Kamankaplı	15	640	43
Kamburlar	8	228	29
Kantarçı	14	804	57
Karaçay	12	252	21
Karaçayır	21	594	28
Karagedikler	8	302	38
Karagöldüzü	80	107	1
Karakızan	13	393	30
Karaköy	30	1.433	48
Karambonlar	6	277	46
Karapınarlı	17	523	31
Karasu	22	677	31
Katızıcı	13	439	34
Keçan	16	571	36
Kenvir	9	217	24
Kıran	27	404	15
Kırmid	20	235	12
Kulaksız	5	130	26
Kurtköy	15	429	29
Kuvrubıçağı	25	806	32
Küçük Saziye	50	1.784	36
Küllük	3	139	46
Lazoğlu	14	377	27

Makaracıoğlu	2	41	21
Mansurlar	4	244	61
Mehmet Bey Köyü	8	345	43
Mekçiler	20	668	33
Merkez Alimağaç Köyü	7	415	59
Merkez Kiriş Köyü	43	947	22
Nesfi Akpınar	17	681	40
Nefsi Arnelma	6	182	30
Nefsi Kutlubey	5	280	56
Orduyeri Köyü	89	859	10
Osmanoğlu Köyü	5	153	31
Recep Beşeoğlu	12	451	38
Saraylı	5	340	68
Sarıkuyu	72	407	6
Sipahi	4	44	11
Sinoplu	7	82	12
Sofi	5	38	8
şevban	4	111	28
Takyid	9	225	25
Tefaseng	14	487	35
Topal	6	169	28
Uğurlar	15	622	41
Yılançı	6	274	46
TOPLAM/ORT.	1.271	36.250	29

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.3.2.3. Vergilerin Toplam Hâsıla İçindeki Yeri

Kırsal kesimde vergü-yi mahsusanın toplam hasıla içindeki payı %56,10, şrn payı ise %7,62'dir. şehir merkeziyle bir karşılaştırma yaptığımızda şrn toplam hasıla içindeki

payının %46 oranında köylerde yükseldiği görülmektedir. Bu oran Bilecik için %43'tür (Öztürk, 1996, s. 197).

Köyler içinde vergü-yi mahsusanın en yüksek oranda gerçekleştiği köy Karaçay Köyü'dür. Karaçay Köyü'nde vergü-yi mahsusanın hane başına ortalama olarak hasıla içindeki payı %12 daha fazla gerçekleşmiştir. Bu fazlalık, köye ait gelirin daha az olmasından kaynaklanmıştır. Gelire oranla vergü-yi mahsusanın daha çok gerçekleşmesi, bir yazım hatası olarak da değerlendirilebilir. Çünkü sadece bu köyde böyle bir durum söz konusudur. En az oranda ise Topal Köyü'nde %22.04 olarak gerçekleşmiştir.

Öşür oranının toplam hasıla içinde en yüksek orana ukaştığı köy % 12.37 ile Mehmet Bey Köyü'dür. En az düzeyde ise %0.56 ile Esmer Köyü'nde gerçekleşmiştir.

Kırsal alanı net hasıla açısından değerlendirdiğimizde; vergi ve öşür dışında sağlanan net gelir olarak en yüksek düzeyde %72,19 ile Topal Köyü, en düşük düzeyde ise Hacı Köyü'nde gerçekleşmiştir. Bütün kırsal alan net hasıla ortalaması %36,28'dir. Şehirde ise bu rakam kırsal alanın iki katından daha fazla olup %76,81'dir.

Net hasılada kırsal alanın düşük seviyede kalması, öşür vergisi yükünün şehire oranla yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kırsal alanda tarımın ağırlıklı olması, toprak miktarının fazlalığı, dolayısıyla tarımdan elde edilen ürünün şehre kıyasla fazla olması kırsal kesimde tahsil edilen öşür vergisi oranlarına da yansımıştır.

Aşağıda tabloda vergü-yi mahsusa ve öşür vergisinin toplam hasıla içindeki payı ve net hasılanın oranı köyler ölçeğinde verilmiştir.

Tablo 42: Vergü-yi mahsusa, öşür ve net hasıla oranları, 1261/1845

Köy/Mahalle	Toplam Vergi (Kuruş)	Toplam Öşür (Kuruş)	Toplam Gelir (Kuruş)	Vergü-yi Mahsusa %	Ürün Öşürü %	Toplam Gelir %	Net Hasıla %
Abdıç	687	55	1.484	46,29	3,71	100	50,00
Abdihay Oğlu	1.780	292	2.749	64,75	10,62	100	24,63
Ağracı	2.500	552	5.388	46,40	10,24	100	43,36
Ahmet Beşe Oğlu	3.272	424	8.156	40,12	5,20	100	54,68
Akçaköy	1.553	306	2.727	56,95	11,22	100	31,83
Akçamescit	6.285	1.168	12.013	52,32	9,72	100	37,96
Akmanlar	1.222	267	2.526	48,38	10,57	100	41,05
Amed	1.590	251	2.239	71,01	11,21	100	17,78
Aşağı Kıyı	1.740	290	3.286	52,95	8,83	100	38,22
Balalaz	1.280	173	2.565	49,90	6,74	100	43,35
Balıtop	7.561	1.287	11.793	64,11	10,91	100	24,97
Başköy	880	198	1.912	46,03	10,36	100	43,62
Bahar köy	3.928	449	5.209	75,41	8,62	100	15,97
Boğazköy	2.683	275	2.759	97,25	9,97	100	-7,21
Börekçi	1.217	183	1.819	66,90	10,06	100	23,03
Cebeci	1.615	361	3.227	50,05	11,19	100	38,77
Çaklı	2.006	396	3.623	55,37	10,93	100	33,70
Çapkınlar	800	225	1.829	43,74	12,30	100	43,96
Çavuş	1.458	264	4.297	33,93	6,14	100	59,93
Çontuklar	846	184	1.576	53,68	11,68	100	34,64
Debbağlar	4.136	680	7.361	56,19	9,24	100	34,57
Dede	690	50	1.060	65,09	4,72	100	30,19
Defterciler	3.427	657	5.801	59,08	11,33	100	29,60
Demirciler	3.146	607	6.351	49,54	9,56	100	40,91
Derbent	4.815	961	9.181	52,45	10,47	100	37,09

Dervişler	942	144	2.026	46,50	7,11	100	46,40
Dolaşılar	927	207	2.029	45,69	10,20	100	44,11
Emiroğlu	1.332	254	2.423	54,97	10,48	100	34,54
Esmer	5.455	83	14.828	36,79	0,56	100	62,65
Güller	960	110	1.493	64,30	7,37	100	28,33
Küllük	4.982	859	7.421	67,13	11,58	100	21,29
Gürgen	2.021	576	5.602	36,08	10,28	100	53,64
Hace	1.130	129	1.120	100,89	11,52	100	-12,41
Hacı İsa	2.274	321	3.321	68,47	9,67	100	21,86
Hacı Osman	1.853	315	2.701	68,60	11,66	100	19,73
Halil Ağa	1.948	387	3.570	54,57	10,84	100	34,59
Hasan	3.460	536	4.806	71,99	11,15	100	16,85
Hendi Zade	2.461	455	4.364	56,39	10,43	100	33,18
Hoşafçılar	430	84	958	44,89	8,77	100	46,35
İmam Köyü	1.025	308	2.685	38,18	11,47	100	50,35
Kaba koz	4.085	670	6.211	65,77	10,79	100	23,44
Kadıköy	4.080	431	6.163	66,20	6,99	100	26,81
Kamankaplı	4.708	640	5.788	81,34	11,06	100	7,60
Kamburlar	1.534	228	2.230	68,79	10,22	100	20,99
Kantarcı	2.915	804	7.450	39,13	10,79	100	50,08
Karaçay	2.621	252	2.333	112,34	10,80	100	-23,15
Karaçayır	3.156	594	5.520	57,17	10,76	100	32,07
Karagedikler	1.438	302	2.790	51,54	10,82	100	37,63
Karagöldüzü	14.209	107	25.120	56,56	0,43	100	43,01
Karakızan	2.546	393	4.089	62,26	9,61	100	28,12
Karaköy	9.546	1.433	14.629	65,25	9,80	100	24,95
Karambonlar	1.252	277	2.601	48,14	10,65	100	41,21
Karapınarlı	2.824	523	5.076	55,63	10,30	100	34,06
Karasu	3.624	677	7.291	49,71	9,29	100	41,01
Katızıcı	2.425	439	3.947	61,44	11,12	100	27,44
Keçan	3.115	571	5.793	53,77	9,86	100	36,37
Kenvir	1.614	217	2.003	80,58	10,83	100	8,59
Kıran	5.281	404	10.550	50,06	3,83	100	46,11
Kırmid	3.904	235	5.212	74,90	4,51	100	20,59

Kulaksız	628	130	1.334	47,08	9,75	100	43,18
Kurtköy	2.660	429	4.826	55,12	8,89	100	35,99
Kuvrubıçağı	5.720	806	9.172	62,36	8,79	100	28,85
Küçük Saziye	10.362	1.784	15.628	66,30	11,42	100	22,28
Küllük	670	139	2.201	30,44	6,32	100	63,24
Lazoğlu	2.010	377	6.115	32,87	6,17	100	60,96
Makaracıoğlu	410	41	1.624	25,25	2,52	100	72,23
Mansurlar	1.020	244	2.232	45,70	10,93	100	43,37
Mehmet Bey Köyü	1.420	345	2.789	50,91	12,37	100	36,72
Mekçiler	4.128	668	5.951	69,37	11,23	100	19,41
Merkez Alimağaç Köyü	1.802	415	3.493	51,59	11,88	100	36,53
Merkez Kiriş Köyü	8.306	947	12.759	65,10	7,42	100	27,48
Nesfi Akpınar	3.595	681	6.121	58,73	11,13	100	30,14
Nefsi Arnelma	680	182	1.614	42,13	11,28	100	46,59
Nefsi Kutlubey	1.440	280	2.409	59,78	11,62	100	28,60
Orduyeri Köyü	16.967	859	21.581	78,62	3,98	100	17,40
Osmanoğlu Köyü	739	153	1.940	38,09	7,89	100	54,02
Recep Beşeoğlu	2.558	451	4.544	56,29	9,93	100	33,78
Saraylı	1.564	340	3.108	50,32	10,94	100	38,74
Sarıkuyu	18.837	407	42.365	44,46	0,96	100	54,58
Sipahi	908	44	2.079	43,67	2,12	100	54,21
Sinoplu	1.584	82	4.498	35,22	1,82	100	62,96
Sofî	426	38	1.439	29,60	2,64	100	67,76
Şevban	877	111	1.152	76,13	9,64	100	14,24
Takyid	1.774	225	2.074	85,54	10,85	100	3,62
Tefaseng	2.791	487	5.382	51,86	9,05	100	39,09
Topal	645	169	2.927	22,04	5,77	100	72,19
Uğurlar	4.105	622	5.694	72,09	10,92	100	16,98
Yılandıcı	1.040	274	3.550	29,30	7,72	100	62,99
TOPLAM/ORT	266.860	36.250	475.675	56,10	7,62	100	36,28

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.3.2.4. Vergi Yüğü İçinde Vergü-yi Mahsusa ve Öşür

Toplam vergi giderleri içinde vergü-yi mahsusa ve öşürün ağırlığı köylere göre farklı oranlarda gelişme kaydetmiştir. Bütün kırsal kesimde vergi gidderleri içinde vergü-yi mahsusanın oranı %88,04, öşrün oranı ise %11,96'dır.

Vergü-yi mahsusa en yüksek düzeyde %99,25 oranı ile Karagöldüzü Köyü'nde gerçekleşmiştir. Bu köy aynı zamanda öşür düzeyinin de en düşük olduğu (%0,75) köydür. Vergü-yi mahsusa en düşük düzeyde %76,89 oranı ile İmam Köyü'nde gerçekleşmiştir. İmam Köyü aynı zamanda öşür düzeyinin de ise en yüksek düzeyde %23,11 oranı ile gerçekleştiğı köydür.

Şehir merkezinde genel ortalama vergü-yi mahsusada %77,51, öşürde %22,49'dur. Bütün vergi toplamı içindeki oranları açısından, köylerde öşrün oranı %11,96'dır.

Aşağıda tabloda köylerde tahakkuk eden toplam vergi yükü içinde vergü-yi mahsusanın ve öşrün oranlarının ayrıntılı dökümü verilmiştir.

Tablo 43: Toplam vergi içinde vergü-yi mahsus ve öşür oranı, 1261/1845

Köy/Mahalle	Toplam Vergü-yi Mahsusa (Kuruş)	Toplam Öşür (Kuruş)	Toplam Vergi	Vergü-yi Mahsusa %	Ürün Öşrü %	Toplam Vergi %
Abdıç	687	55	742	92,59	7,41	100
Abdihay Oğlu	1.780	292	2.072	85,91	14,09	100
Ağracı	2.500	552	3.052	81,91	18,09	100
Ahmet Beşe Oğlu	3.272	424	3.696	88,53	11,47	100
Akçaköy	1.553	306	1.859	83,54	16,46	100
Akçamescit	6.285	1.168	7.453	84,33	15,67	100
Akmanlar	1.222	267	1.489	82,07	17,93	100
Amed	1.590	251	1.841	86,37	13,63	100
Aşağı Kıyı	1.740	290	2.030	85,71	14,29	100
Balalaz	1.280	173	1.453	88,09	11,91	100
Balıtop	7.561	1.287	8.848	85,45	14,55	100
Başköy	880	198	1.078	81,63	18,37	100
Bahar köy	3.928	449	4.377	89,74	10,26	100
Boğazköy	2.683	275	2.958	90,70	9,30	100
Börekeçi	1.217	183	1.400	86,93	13,07	100
Cebeci	1.615	361	1.976	81,73	18,27	100
Çaklı	2.006	396	2.402	83,51	16,49	100
Çapkınlar	800	225	1.025	78,05	21,95	100
Çavuş	1.458	264	1.722	84,67	15,33	100
Çontuklar	846	184	1.030	82,14	17,86	100
Debbağlar	4.136	680	4.816	85,88	14,12	100
Dede	690	50	740	93,24	6,76	100
Defterciler	3.427	657	4.084	83,91	16,09	100
Demirciler	3.146	607	3.753	83,83	16,17	100
Derbent	4.815	961	5.776	83,36	16,64	100
Dervişler	942	144	1.086	86,74	13,26	100
Dolaşlar	927	207	1.134	81,75	18,25	100
Emiroğlu	1.332	254	1.586	83,98	16,02	100
Esmer	5.455	83	5.538	98,50	1,50	100
Güller	960	110	1.070	89,72	10,28	100

Küllük	4.982	859	5.841	85,29	14,71	100
Gürgen	2.021	576	2.597	77,82	22,18	100
Hace	1.130	129	1.259	89,75	10,25	100
Hacı İsa	2.274	321	2.595	87,63	12,37	100
Hacı Osman	1.853	315	2.168	85,47	14,53	100
Halil Ağa	1.948	387	2.335	83,43	16,57	100
Hasan	3.460	536	3.996	86,59	13,41	100
Hendi Zade	2.461	455	2.916	84,40	15,60	100
Hoşafçılar	430	84	514	83,66	16,34	100
İmam Köyü	1.025	308	1.333	76,89	23,11	100
Kaba koz	4.085	670	4.755	85,91	14,09	100
Kadıköy	4.080	431	4.511	90,45	9,55	100
Kamankaplı	4.708	640	5.348	88,03	11,97	100
Kamburlar	1.534	228	1.762	87,06	12,94	100
Kantarcı	2.915	804	3.719	78,38	21,62	100
Karaçay	2.621	252	2.873	91,23	8,77	100
Karaçayır	3.156	594	3.750	84,16	15,84	100
Karagedikler	1.438	302	1.740	82,64	17,36	100
Karagöldüzü	14.209	107	14.316	99,25	0,75	100
Karakızan	2.546	393	2.939	86,63	13,37	100
Karaköy	9.546	1.433	10.979	86,95	13,05	100
Karambonlar	1.252	277	1.529	81,88	18,12	100
Karapınarlı	2.824	523	3.347	84,37	15,63	100
Karasu	3.624	677	4.301	84,26	15,74	100
Katızıcı	2.425	439	2.864	84,67	15,33	100
Keçan	3.115	571	3.686	84,51	15,49	100
Kenvir	1.614	217	1.831	88,15	11,85	100
Kıran	5.281	404	5.685	92,89	7,11	100
Kırmid	3.904	235	4.139	94,32	5,68	100
Kulaksız	628	130	758	82,85	17,15	100
Kurtköy	2.660	429	3.089	86,11	13,89	100
Kuvrubıçağı	5.720	806	6.526	87,65	12,35	100
Küçük Saziye	10.362	1.784	12.146	85,31	14,69	100
Küllük	670	139	809	82,82	17,18	100

Lazoğlu	2.010	377	2.387	84,21	15,79	100
Makaracıoğlu	410	41	451	90,91	9,09	100
Mansurlar	1.020	244	1.264	80,70	19,30	100
Mehmet Bey Köyü	1.420	345	1.765	80,45	19,55	100
Mekçiler	4.128	668	4.796	86,07	13,93	100
Merkez Alimağaç Köyü	1.802	415	2.217	81,28	18,72	100
Merkez Kiriş Köyü	8.306	947	9.253	89,77	10,23	100
Nesfi Akpınar	3.595	681	4.276	84,07	15,93	100
Nefsi Arnelma	680	182	862	78,89	21,11	100
Nefsi Kutlubey	1.440	280	1.720	83,72	16,28	100
Orduyeri Köyü	16.967	859	17.826	95,18	4,82	100
Osmanoğlu Köyü	739	153	892	82,85	17,15	100
Recep Beşeoğlu	2.558	451	3.009	85,01	14,99	100
Saraylı	1.564	340	1.904	82,14	17,86	100
Sarıkuyu	18.837	407	19.244	97,89	2,11	100
Sipahi	908	44	952	95,38	4,62	100
Sinoplu	1.584	82	1.666	95,08	4,92	100
Sofi	426	38	464	91,81	8,19	100
şevban	877	111	988	88,77	11,23	100
Takyid	1.774	225	1.999	88,74	11,26	100
Tefaseng	2.791	487	3.278	85,14	14,86	100
Topal	645	169	814	79,24	20,76	100
Uğurlar	4.105	622	4.727	86,84	13,16	100
Yılançı	1.040	274	1.314	79,15	20,85	100
TOPLAM/ORT.	266.860	36.250	303.110	88,04	11,96	100

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

Tablo 44: Toplam vergi içinde vergü-yi mahsusa ve öşrün oranları

Mahalle	1256/1840 nr741	1258/1843 nr742
Kalaycı	85	
Çakaloğlu	44	
Seyyidoğlu	94	
Çortulabaşı	187	
Hacı Mehmet	122	
Karagöldüzü	216	
Kanlırmak	162	162
Köprübaşı	137	137
Esmer	86	86
Sarıkuyu	137	137
Halatçıyamas	133	133
Çoturlar	180	180
Asmabaşı	268	267
Halatçıyamas	-	85

Tablo 45: Toplam vergi içinde vergü-yi mahsusa ve öşrün oranı

Divan	1253/1837 nr.740	1256/1840 nr.741	1258/1843 nr.742
Karaköy	1482	309	309
Fermit	1240	325	317
Akpınar	432	351	396
Büyük Sazye	409	399	409
Küçük Sazye	680	250	250
Kiriş Divanı	330	301	305
Arıkonan Divanı	195	206	207
Feslid Divanı	174	154	155
Estorat Divanı	112	104	105
Mülent Divanı	436	387	397
Terke Divanı	236	221	221
Budak Divanı	319	307	347

Arı Elma Divanı	232	210	210
Aslıkeve Divanı	141	129	129
Kozlu Divanı	130	104	104
Kutlubey Divanı	353	295	293
Şiremir Divanı	209	169	171
Alemağaç Divanı	104	83	86
Afşar Divanı	50	52	56
Çakır Divanı	174	140	148
Ulugeçit Divanı	176	155	155
Şahne Divanı	99	144	104
Eski Bartın Divanı	187	139	139
Dernek Divanı	209	188	187

2.4. GENEL YAPIYA İLİŞKİN SONUÇLAR

Buraya kadar şehir ve köy ayırımına gidilerek yapılan sosyal ve ekonomik yapıyı burada her iki yerleşim ünitesini birlikte ele alarak bir değerlendirme yapılacaktır. Amaç her iki yerleşim ünitesindeki gelişmeleri birlikte görmek, verilere daha net bakabilmektir.

2.4.1. Demografik Yapı

Bartın XVIII.yüzyıl ortalarından itibaren XIX. yüzyıl ortalarına kadar önemli bir nüfus artışına sahne olmuştur. 1927 yılında yapılan nüfus sayımında 8.681 olarak tespit edilen nüfus 1950'lere kadar önemli bir artış kaydetmemiş hatta 1940 yılında düştüğü görülmüştür. 1937 yılında yapımına başlanılan Ankara-Zonguldak demiryolunun nüfus değişimi üzerinde etkili olduğu söylenebilir. 1950 yıllarından itibaren özellikle kereste fabrikalarının kurulmasıyla nüfusta da canlanma görülmüştür.

1246/1824 tarihli ve 818 numaralı deftere göre Bartın kazasında ehli zimmet sayılan Rum Milletinden toplam 1.225 kişi bulunmaktadır.

1253/1837 tarihli 740 numaralı defterde Bartın'ın nüfusu 1.171 kadar kaza merkezinde olmak üzere toplam 8.109 olarak verilmektedir. Bu nüfus belirtilen tarihlerde toplamda 21 divanı kapsamaktadır (Tablo 1).

1256/1840 tarihli ve 741 numaralı nüfus defterine göre⁵⁴ Bartın kazasında 13 mahalle, 24 divan, 135 köy ve 1.761 hane kaydı tespit edilmiştir. Bartın kazasının toplam nüfusu ise toplam 5.122 olarak belirlenmiştir. Bunun 729 haneden oluşan 1.851'i kaza merkezine aittir (BOA, NFS.d.741,1253/1837,ss.1-247).

1258/1842 tarihli 742 numaralı defterde⁵⁵, Bartın kazasında 8 mahalle, 480 hane ve 1.187 nüfus bulunmaktadır.

1260/1844 tarihli ve 817 numaralı defter kayıtlarına göre “keştü küzar” (dolaşan) Müslim Kıptiyan tahrir defterine göre Bartın’da 4 hane ve 9 nüfus Müslüman Kıpti bulunmaktadır. Aynı tarihte Amasra’da ise Müslüman Kıpti’ye ait 7 hane ve 137 nüfus olduğu görülmektedir. Aynı tarihlerde asker sınıfından olmak üzere 2.561 Müslüman nefere karşılık 20 reaya Ermeni milletinden asker bulunmaktadır. 1275/1859 tarihlerinde ise yine 142 Müslüman, 1 kıpti Müslim, 1 Rum olmak üzere 147 Ermeni bulunmaktadır.

1264/1848 tarihinde Bartın nüfusunda fazla bir değişiklik olmadığı, 8 mahalle, 24 divan ve 135 köy olduğu tespit edilmiştir.

⁵⁴ Defter şekli ciltsiz ve ebrusuzdur. Toplam 536 sayfadan ibaret olan ve sayfa usulüne göre numaralandırılan defter 18X49,5 ebadındadır. Numaralı 1,7-8,113-120,217-218,245-246,281-282,301-302,311-213,359-533,536 sayfalar boş bırakılmıştır.

⁵⁵ NFS.d kodlu ve 00742 sıra nolu defter, ciltsiz ve ebrusuzdur. 20x55,5 ebadındadır. Sayfa usulüne göre numaralandırılmış ve toplam 224 sayfadan oluşmaktadır. Defterin 14-15, 19-21, 58-60, 93-94, 111-112, 139-140, 222-224 sayfaları boş bırakılmıştır.

2.4.2. Ekonomik yapı

Osmanlı topraklarına katılmasıyla gelişmeye başlayan Bartın, tarihi süreçte önemli bir ticaret ve gemi inşa yeri olarak bilinmektedir. Bartın sahip olduğu liman⁵⁶ıyla tarihten gelen ticaret merkezi konumunu güçlendirmeye devam edecektir.

Bartın şehir ve kırsal alanının on dokuzuncu yüzyılda genel ekonomik yapısını özellikle tarım ekonomisi bağlamında genel hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağız.

2.4.2.1. Gelir Kaynakları

Ekonominin tarıma bağlı olduğu bir yapıda gelir kaynaklarının dağılımında ziraî kaynakların önemli olacağı muhakkaktır. Bartın şehir ve köyler genel toplam hasılası içinde ziraî kaynaklardan sağlanan gelirin payı %28,03'tür. Köy ve şehrin genel gelir kaynaklarının dağılımı aşağıda tabloda verilmiştir.

⁵⁶ Bartın ili sınırları içindeki Bartın, Amasra ve Kurucaşile'de olmak üzere 3 adet liman bulunmaktadır. Amasra ve Kurucaşile limanları ile Tekkeönü balıkçı barınağı ulusal bir ticari liman statüsündedir. Bartın limanı yüksek yolcu taşımacılığında uluslararası liman olarak hizmet vermektedir. 480 m rıhtım uzunluğuna sahip Bartın limanının su derinliği 6-7 m'dir. Rıhtım aynı anda 2 adet 5-6 bin tonluk gemi veya 6 adet 200-500 tonluk motor yanaşabilmektedir (T.C. Bartın Valiliği , 2008, s. 378).

Tablo 46: Gelir kaynakları (Kuruş) , 1261/1845

	Şehir	Köyler	Toplam
Ziraî Gelirler	14.869	311037	325.906
Hayvancılık Geliri	870	11533	12.403
Meslek Geliri	104.525	648420	752.945
Diğer	240	71227	71.467
TOPLAM	120.504	1042217	1.162.721

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.4.2.2. Genel Ziraî Yapı

Bartın merkez ve kırsal alanda ekilebilir alanların toplamı 14.710 dönümdür. Toprakların %98,07'si kırsal alanda, %1,93'ü ise şehirde bulunmaktadır. Burada önemli bir nokta olarak belirtmeliyiz ki köy kent genelinde üretim dışı bırakılan toprak görülmemektedir.

Köy-şehir toprak dengesine baktığımızda görürüz ki hububata ayrılan toprakların %0,15'i şehirde, %99,85'i ise köylerde bulunmaktadır.

Toprak dağılımının ürüne ve köy-şehir ayırımına göre miktar olarak dağılımı aşağıda tabloda 47'de verilmiştir.

Tablo 47: Toplam toprakların ürün ve miktar açısından dağılımı (Dönüm) , 1261/1845

	Şehir	%	Köyler	%	Toplam
Hububat vd.	20	0,15	13.282	99,85	13.302
Bostan	264	19,12	1.117	80,88	1.381
Sebze- Meyve		0,00	27	100,00	27
TOPLAM	284	1,93	14.426	98,07	14.710

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

İşletmelerin büyüklüğü açısından şehir-kırsal bağlamında önemli bazı farklılıklar görülmektedir. Bartın kazasında şehirde büyük ve küçük işletme tipi, kırsal alanda ise orta ölçekli işletme tipi daha yaygın olarak görülmektedir. Büyük işletmelerin oranı kırsal alanda %1'in altına düşmüştür. Büyük işletmelerden daha çok küçük ve orta ölçekli işletmelerin fazlalığı, geleneksel yapının bir yansıması olarak görülebilir.

Tablo 48: İşletmelerin büyüklüğü, 1261/1845

	1-10 Dönüm	%	10-50 Dönüm	%	50 Dönümden Fazla	%
Şehir	384	67,13	181	31,64	7	1,22
Köy	1.099	61,92	664	37,41	12	0,68
TOPLAM	1.483	63,19	845	36	19	0,81

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3056

2.4.2.3. Hayvancılık

Hayvancılığın daha çok geçimlik ve aile ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olduğu görülmektedir.

2.4.2.4. Vergi Yüğü ve Vergi Dağılımı

Bartın şehir merkezinde 251 vergi mükellef ve bu mükelleflere ait toplam 79.583 kuruş vergi bulunmaktadır. Şehirde hane başına düşen ortalama vergi yükü ise 317,06 kuruştur. Divan bazında ödenen vergi miktarı ise 37.330 kuruştur.

Tablo 49: Vergü-yi mahsusanın dağılımı, 1261/1845

Mahalle/Divan	Hane Sayısı	Toplam Vergi (Kuruş)	Hane Başına Düşen Vergi (Kuruş)
Kanlırmak Mah.	61	11.423	187,26
Hacı Mehmet Mah.	39	8.630	221,28
Cebeciler Divanı	12	2.497	208,08
Burak Divanı	25	5.076	203,04
Şahne Divanı	49	37.330	761,84
Karlı Mah.	8	1.087	135,88
Gemici Köyü	2	632	316,00
Köprübaşı Mah.	55	12.908	234,69
TOPLAM/ORT.	251	79.583	317,06

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT No:2824,3032,3033,3035,3036-3041,3043-3057

Bartın şehir merkezinde 251 vergi mükellefi bulunmaktadır. Bu mükelleflerin toplam vergisi 79.583 kuruştur. Şehirde ortalama hane başına düşen vergi yükü 317,06 kuruştur. Toplam vergi yükü en fazla Şahne Divanı'nda gerçekleşmiştir.

Bu divanda toplam ödenen vergi miktarı 37.330 kuruştur. Verginin en az gerçekleştiği yer ise Gemici köy olup vergi miktarı 632 kuruştur.

Hane başına vergi en yüksek düzeyde ortalama olarak 761,84 kuruş ile Şahne Divanı'nda, en düşük düzeyde ise 135,88 kuruş ile Karlı Mahallesiinde bulunmaktadır.

BİTİRİRKEN

Bartın şehir merkezi ve merkeze bağlı köyler üzerinde yaptığımız bu araştırma, Osmanlı İmparatorluğu gibi çok geniş coğrafyasının küçük bir yerleşim ağındaki sosyal ve ekonomik kompozisyonunun kazandığı muhteva, şekil ve alt yapıları açıklamayı amaçlamıştır.

Tarihi boyunca bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Bartın, coğrafi konum itibariyle Batı Karadeniz Bölgesi'nde önemli bir kıyı kentidir. Özellikle günümüzde bir ilçesi olan Amasra'nın sahip olduğu tarihsel miras sayesinde aynı zamanda önemli bir turizm merkezidir. Nüfusu dönemler itibariyle bazen durağan, bazen yükselen bazen de azalan bir seyir izlemiştir. Şehirde özellikle kereste fabrikalarının varlığı şehri canlandırmıştır. Ayrıca şehrin ortasında geçen ve deniz taşımacılığına imkân veren Bartın Çayı şehri, Türkiye'nin önemli bir limanı haline getirmektedir. Liman, bölgede çalışmaları devam eden "Filyos Vadisi Projesi" sayesinde yakın gelecekte daha da önemli bir konuma gelecektir. Bu bağlamda Bartın limanının sahip olduğu konumunun daha da iyileştirilmesi ve artan ticaretinden yararlanma potansiyelinin geliştirilmesi kaçınılmazdır. Şehrin Ankara ve İstanbul illerine yakın olması ise ulaşımı kolaylaştırmaktadır.

Bartın 1461'de Amasra'nın fethiyle Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı idarî teşkilâtında kaza statüsünde Bolu

vilayetine bağılı olan Bartın'da 1867'de kaymakamlık, 1876'da ise belediye teşkilâtının kurulduğu bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde 1924'te Zonguldak iline bağılı iken 1991'de il statüsüne kavuşmuştur.

Demografik yapı olarak 1831 nüfus sayımında Bartın'ın toplam nüfusu Amasra ve Ulus dahil olmak üzere toplam 16.656 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu tarihte Viranşehir Sancağı'na bağılı olan Bartın'ın sancak nüfusu içinde hatırı sayılır bir orana (%27,43) sahip olduğu görülmüştür. Bartın şehir nüfusu 1253/1837'de merkez kaza ve köyler ile 24 divanın toplam nüfusu 8.109'dur. Nüfusla ilgili başvuru bir kaynak da Vilayet Salnameleri'dir. Çalışmada Bartın'ın 19. yüzyıla ait nüfus verilerinin elde edildiği Kastamonu Vilayet Salnamelerinde Bartın'da Müslüman nüfusun yanısıra Rum ve Ermeni gibi Müslüman olmayan nüfusun da yaşadığı tespit edilmiştir. Nitekim 1287/1870 tarihli salnamede Bartın kazasının toplam nüfusu 19.132 olarak tespit edilmiştir. Bunun 19.107'si İslâm, 8'i Rum ve 17'si de Ermeni nüfusedir. Yine 1306/1889 tarihli salnamede 45.495 nüfusun %1,43'ünün gayriMüslim olduğu görülmüştür.

Cumhuriyet tarihinde 1927'de yapılan ilk nüfus sayımında 8.681 olarak tespit edilen nüfus 1950'de 8.789 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla nüfusun bu tarihlerde fazla gelişmediği görülmektedir. İlerleyen tarihlerde bir takım kontrplak, kereste ve çimento fabrikalarının kurulmasıyla şehirde

meydana gelen canlanma ile 1970'lerde 15.926 olan nüfus 1990'da şehirde 30.142, ilde 205.834'e ulaşmıştır. Günümüzde ise TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2018 yılı verilerine göre bu rakam 198.999 olarak gerçekleşmiştir. Bu hale göre Bartın, nüfus itibariyle Osmanlı'dan Cumhuriyet'e dönemselsel olarak farklılık gösterse de günümüzde önemli bir nüfus potansiyeline sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik yapı bağlamında incelendiğinde Bartın kazasının temel geçim kaynağını tarımsal üretim ve hayvancılık oluşturmaktadır. Tarıma ayrılan alanların tamamı ekilebilir alanlardan oluşmaktadır, ekilmeyen arazi bulunmamaktadır. Bartın şehir ve köylerde ekili ziraî toprak miktarı toplam 18.033 dönümdür. Bunun 3.506 dönümü şehirde 14.527 dönümü ise köylerde bulunmaktadır. Ziraî üretim daha yoğun olarak hububat olarak gerçekleştirilmiştir. Şehirde tarımsal üretim köylere göre daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. Köylerde yaşayan insanların çoğu kerestecilikle uğraşmaktadırlar. Kerestecilik faaliyetleri ise ayrıca şehrin geçim kaynakları arasında önemli bir paya sahiptir. Günümüzde zengin orman ürünlerine sahip olması Bartın için bir avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle şehirde mobilya, ahşap, kağıt, gemi ve yat yapımı gibi sanayi kolları geliştirilmelidir.

İlk maden ocaklarının 1870'lerin ortalarından itibaren Amasra'da işleme açılması, Bartın civarındaki ormanlardan bu ocaklara kalaslar tedarik edilmesi maden sektörü bakımından

Bartın'ın önemini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde 1800'lerde yumurtacılık ticaretinin şehir ticaretinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. 1867'de kaza merkezi olması ve 1876'da kazada Belediye teşkilatının kurulmasıyla şehirde ekonomik gelişme hızlanmıştır. Bartın'ın 1967'de modern bir limana kavuşması şehirdeki ticarî hayata canlılık kazandırmıştır.

İnceleme döneminde Bartın kazasının gelir kaynakları tarımsal üretim, hayvancılık ve meslek gelirlerinden oluşmaktadır. Meslek geliri içinde kerestecilik faaliyetlerinin önemli bir gelir kaynağı olduğu tespit edilmiştir. Aynı dönemde ziraî üretim daha çok bostan ve ekili araziden meydana gelmektedir. Tarım işletmeleri ise daha çok küçük tarım işletmeleri şeklindedir. Tarım işletmelerinin %99'u 1-10 dönüm aralığında olduğu saptanmıştır.

Köy ölçeğinde bakıldığında gelir kaynaklarının tarım ürünleri, meslek gelirleri, bağcılık, hayvancılık, sebze-meyve yetiştiriciliği ve kerestecilik faaliyetlerinden meydana geldiği görülmüştür. Bunlar arasında kerestecilik gelirlerinin önemli bir gelir kaynağı olduğu saptanmıştır.

Bir tarım ülkesi olan Osmanlı Devleti'nde tarımsal üretimden alınan vergiler önemli gelir kaynakları arasında yer almıştır. Bu durum İmparatorluk üzerine yapılan mikro düzeydeki çalışmalara da yansımıştır. Bu bağlamda inceleme döneminde Bartın şehir merkezinde 251 vergi mükellefi tespit edilmiştir. Aynı şekilde hane reislerinin meslekî dağılımına

bakıldığında kayda değer bir kesiminin esnaf olduğu ortaya çıkmıştır. Bartın kazasında 1259/1843-1262/1846 yılları arasında toplam 3 nefer âlâ, 41 nefer evsat ve 71 edna diliminde olmak üzere toplam 115 vergi mükellefi tespit edilmiştir. Bu mükelleflerin toplam vergi miktarı ise 2.475 kuruştur.

Vergü-yi mahsusanın toplam hasıla içindeki payı %18'dir. Öşrün toplam hasıla içindeki payı ise %5 civarındadır. Vergü-yi mahsusa kırsal kesime göre şehirde daha yüksektir. Bütün kırsal kesimde vergi giderleri içinde vergü-yi mahsusanın oranı %88,04, öşrün oranı ise %11,96'dır. Şehir merkezinde genel ortalama vergü-yi mahsusada % 77,51, öşürde %22,49'dur. Köylerde öşrün oranı ise %11,96'dır.

Cumhuriyet dönemine geçişle birlikte Osmanlı bütçe gelirleri içinde önemli bir paya sahip olan aşar vergisi 1925'te kaldırılmıştır. Ülkede 1927'de ilk genel sayım yapılmış ve bu sayımla beşerî ve malî envanter çıkarılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Bartın'da iktisadî hayatın ağırlık noktasını tarımsal üretim oluşturmuştur.

Özetlemek gerekirse Bartın şehir merkezi ve kırsal kesimine ait bilgi ve belgeler birlikte değerlendirildiğinde; kazanın ondokuzuncu yüzyılda sosyal yapı olarak İmparatorluğun etnik ve dinî zenginlik örneğini mikro düzeyde yansıttığı, ekonomik yapı itibarıyla ise tipik ve küçük bir Anadolu yerleşim birimi özelliklerini taşıdığı görülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA

ARŞİV BELGELERİ

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) :

BOA, İ..MMS., 105/4466, 1306/1888.

BOA, A.}MKT.UM., 1267/1850.

BOA, A.}MKT.UM., 74/82. 1267/1850.

BOA, DH.MKT., 1524/63, 1305/1887.

BOA, HRT.h, 1576, 1341/1922.

BOA, HRT.h., 1833, 1300/1882.

BOA, HRT.h., 589, 1341/1922.

BOA, ML.VRD.TMT Nr. 3050- 3061.

BOA, ML.VRD.CMH.d. 291, 449, 641, 643.

BOA, MVL, 435-66, 1280/1863.

BOA, NFS.d,No:971, 1260/1844.

BOA, NFS.d. 741, 1253/1837.

BOA, NFS.d. 742, 1258/1843..

BOA, NFS.d. 817, 1260/1847.

BOA, NFS.d.740,1253/1837.

BOA, Y..MTV., 230/5, 1320/1902.

BOA, Y..MTV., 77/118, 1310/1891.

BOA, K.K.d No:6526. (1264). 167.

İNCELEMELER:

- Akdağ, M. (1999). *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi* (Cilt 2 (1453-1559)). Ankara: Barış Yayınevi.
- Akdağ, M. (1999). *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1243-1453)* (Cilt 1). Ankara: Barış Kitabevi.
- Akgündüz, A. (2008). *Osmanlı Devleti'nde GayriMüslimlerin Yönetimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Akyıldız, A. (2011). "Tanzimat". *İslaâm Ansiklopedisi* (Cilt 40). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Arslan, R. (2016). Tanzimat Dönemi'nde Bartın Kazasının Demografik Yapısı. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 7(13), 379-401.
- Aşçıoğlu, E. (2006). *Bartın ve Kökleri*. Bartın: Bartın.
- Ballı, E. (2015). Modernleşme Çağında Karadeniz'de Bir Liman Kenti: Bartın. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 5(12), 510-541.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi. (2000). T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:42.
- Bozkurt, N. (2011). XIX. Yüzyılın Ortalarında Bolatlı-Dazkırı'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (7695 Numaralı Temettüat Defterine Göre). *History Studies*, 3(2), 41-74.
- Erkal, M. (2007). "Öşür". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 34, s. 97-100). içinde İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Erkal, M. (1993). "Cizye". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 42-45). içinde İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Erol, S. I. (2012). İktisadi Kalkınmada Değerlerin Rolü (İbn Haldun'un Perspektifinden). *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(2), 49-65.

- Genç, M. (2007). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken.
- Güneş, M. (2014). Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili. *Gazi Akademik Bakış*, 8(15), 221-240.
- Güran, T. (1998). *19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Güran, T. (1998). *Osmanlı Tarımı*. İstanbul: Eren.
- Güran, T. (2014). *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar* (1 b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Haceminoğlu, N.-A. B. (2002). "Kıptîler" (Cilt 25). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
- Hizmetli, M. (2014). *Osmanlıdan Cumhuriyete Belge ve Fotorafırlarla Bartın*. Bartın: Ankara Okulu Yayınları.
- Hüseyin, M. (2008). XIX. Yüzyılın Ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre). *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(24), 253-276.
- İnalçık, H. (1993). *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları İncelemeler*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İnalçık, H. (2009). *Devlet-i'aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-ı Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim* . İstanbul: Kültür Yayınları.
- İnalçık, H., & Quataert, D. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (Cilt 1 (1300-1600)). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İnalçık, H. (1993). "Cizye". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 45-48). içinde İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

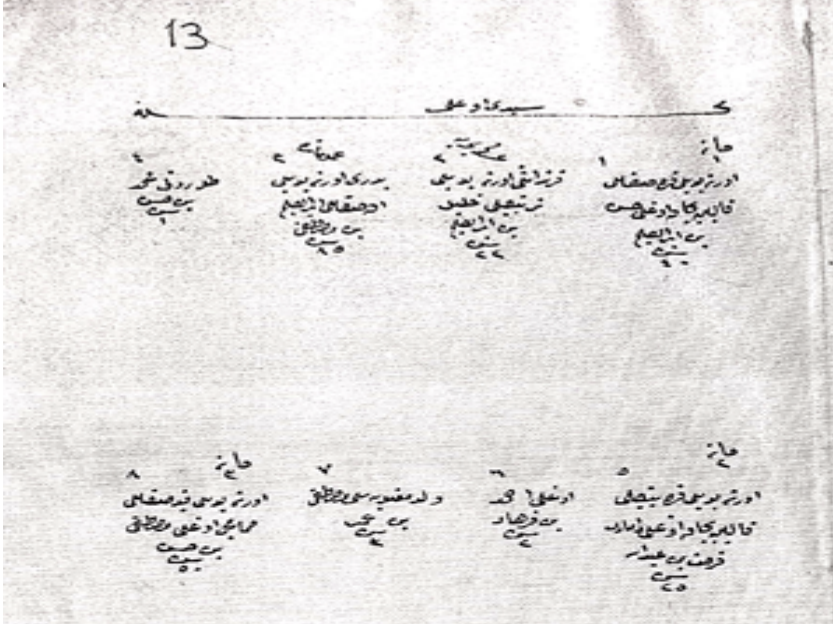
- Karpat, K. H. (2003). *Osmanlı Nüfusu 1830-1914 Demeografik ve Sosyal Özellikleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kazgan, G. (2013). *Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi* (5 b.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 22.
- Kazıcı, Z. (2005). *Osmanlıda Vergi Sistemi*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Kenanoğlu, M. M. (2013). "Vergi". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 43, s. 52-58). içinde İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Kıray, E. (2015). *Osmanlı'da Ekonomik Yapı ve Dış Borçlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kozak, E. (1985). *Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf*. İstanbul: Akabe Yayıncılık.
- Küçükkaşçı, M. S. (2010). "*şehir*" (Cilt 38). İstanbul: Diyanet İşleri Vakfı Yayınları.
- Küçükkalay, A., & Efe, A. (2006). Osmanlı Ziraî Sektörünün Ticarileşebilme İmkânı Üzerine Bir Deneme: 1844-45 Alpu Köyü Örneği. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 245-279.
- Kütükoğlu, M. S. (2000). *XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadî Yapısı*. İzmir: İzmir Yayıncılık.
- Özcan, T. (2003). *Fetvalar Işığında Osmanlı Esnafı*. İstanbul: Kitapevi.
- Özcoşar, İ., & Güneş, H.H. (2006). Osmanlı Devleti'nde Cizye ve 19. Yüzyıla Ait Bir Cizye Defteri: Cizre Sancağı'nın Cizye Defteri (Cizye Defter Numarası 375). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 159-179.
- Öztürk, S. (1996). *Tanzîmât Döneminde Bir anadolu Şehri Bilecik*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

- Öztürk, S. (2003). Türkiye’de Temettuat Çalışmaları . *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* , 1(1), 287-304.
- Pamuk, Ş. (2007). *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*. İstanbul: Kültür Yayınları.
- Pamuk, Ş. (2011). *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500 1914* (7 b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Quataert, D. (2002). *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Quataert, D. (2004). 19. Yüzyıla Genel Bakış Islahatlar Devri 1812-1914. H. İnalçık, & D. Quataert içinde, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1600-1914* (S. Andıç, Çev., Cilt 2, s. 945). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Sarı, S. (2007). *Bartın İli Tarım Coğrafyası*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Seyidoğlu, H. (2002). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlüğü* (3 b.). İstanbul: Güzem Can Yayınları 18.
- T.C. Bartın Valiliği . (2008). *Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı*. Bartın: Sargın Matbaası.
- Tabakoğlu, A. (2007). "Öşür". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 34, s. 100-103). içinde TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Takım, A. (2011). Bartın İli İşgücü Piyasalarının İncelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2), 160-174.
- Tezel, Y. S. (1986). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi* (2 b.). Ankara: Yurt Yayıncılık.
- Toprak, Z. (2012). *Türkiye’de Milli İktisat 1908-1918* (1 b.). İstanbul: Doğan Kitap.

- Tuncel, M. (1992). "*Bartın*" (Cilt 38). İstanbul: Türkiye Diyanet İşleri Vakfı Yayınları.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM, Kastamonu Vilayet Salnameleri, 1287/1870;1289/1873;1306/1889
- Uslu, H. (1985). *Başlangıçtan Günümüze İslâm Müesseseleri Tarihi*. İstanbul: Gonca Yayınevi.
- Yakupoğlu, C. (2010). *Bartın Vakıfları 1214-1514*. Bartın: T.C. Batın İl Özel İdaresi Yayını.
- Yılmaz, C. (2010 (2/1)). Türkiye'de Tarihçiler ve Coğrafyacılar Tarafından Farklı Anlamalarda Kullanılan Bir Terim: Divan. *History Studies*, 273-309.

EKLER

Ek 1: Seyyidoğlu mahallesinde ilk iki haneye ait nüfus kayıt örneği ve transkripsiyonu

Kaynak: BOA, NFS.d. 741, 1253/1837,s. 13.

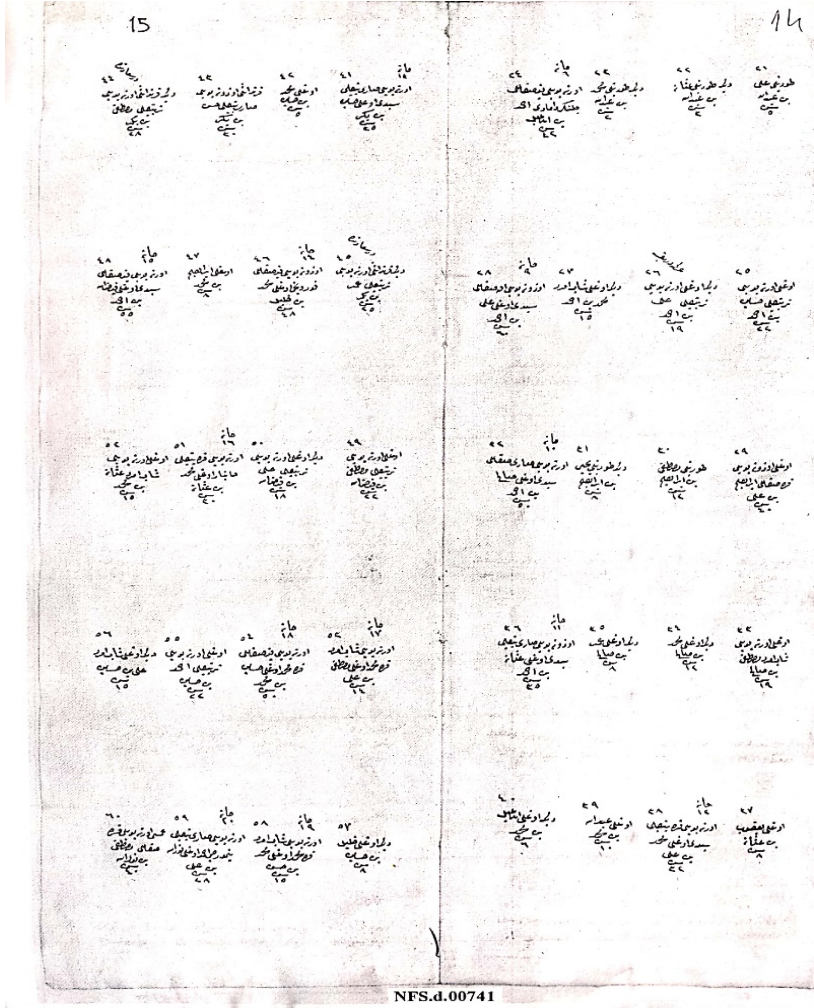
Belge Transkripsiyonu:

Mahalle-i Seyyidoğlu
Hane:1

1. Orta boylu,
kalın bacak oğlu
Hasan bin İbrahim
sin:40	4. Torunu. Ahmed bin Hasan
Sin: 1
2. (Asakir-i bahriye). Karındaşı,
orta boylu, ter bıyıklı, Halil
bin rahim.
Sin:22	Hane: 2
3. (Amele) Bedri
Orta boylu, ak sakallı, İbrahim
bin Mustafa,
Sn: 45	5. Orta boylu kısa bıyıklı
Kalın bacak oğlu Damadı
Ferhad bin Abdullah
Sin:25
	6. Oğlu Mehmedbin Ferhat
Sin:2

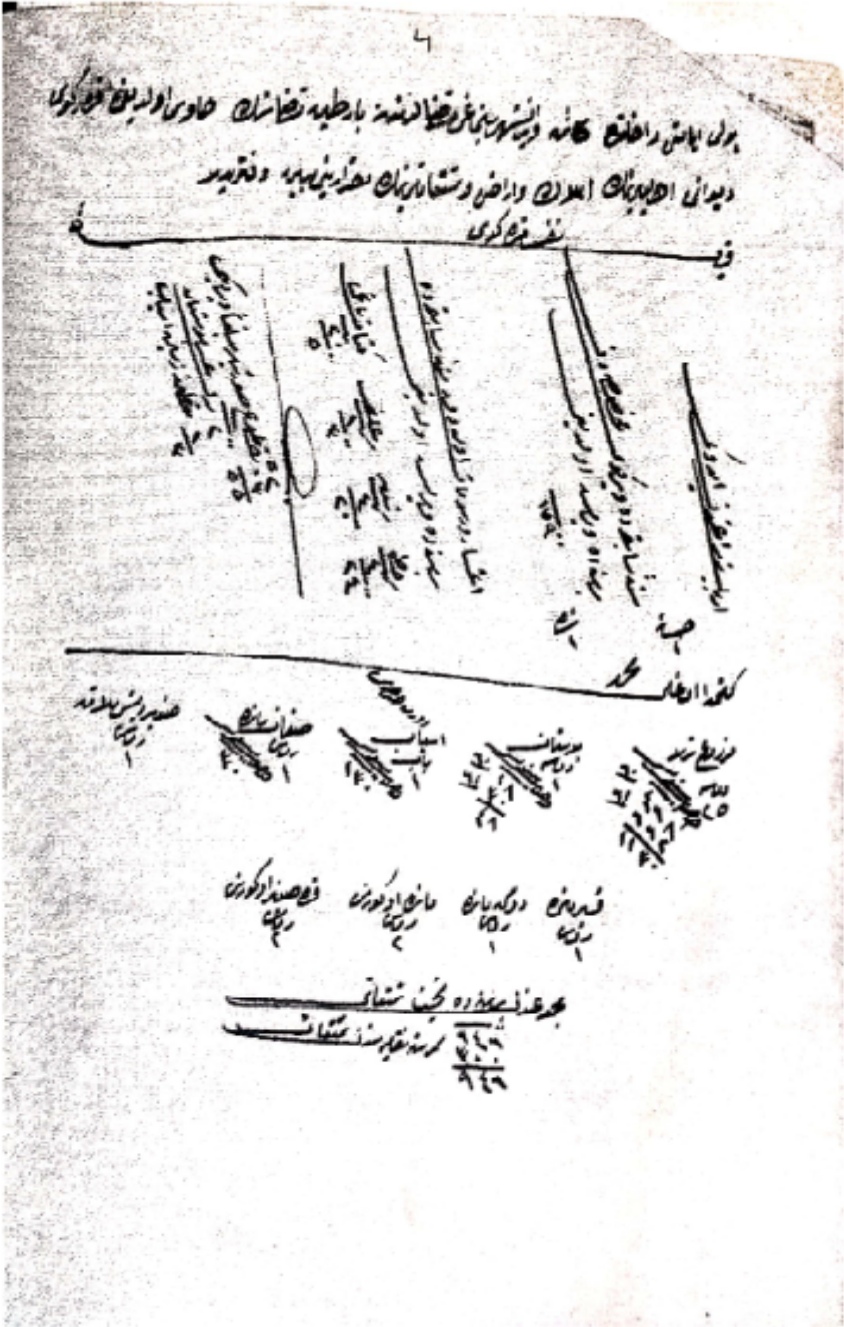
7. Veled-i manevisi
Mustafa bin Ömer
Sin: 3

Ek 2: Bartın kazası Seyyidoğlu Mahallesi nüfus kayıt örnekleri

Kaynak: BOA, NFS.d. 741, 1253/1837, ss. 14-15

Ek 3: Bir haneye ait temettuat kaydı örneği

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT Nr. 3050, s. 4.

Ek 3 Nolu Belgenin Transkripsiyonu:

Bolu eyaleti dahilinde kaim Viranşehir Sancağı kazalarından Bartın kazasının havi olduğu Karaköy Divanı ahalilerinin emlak ve arazi ve temettuatlarının miktarını mübeyyin defterdir.

Karye-i Nefsi Karaköy

Kethuda oğlu Mehmed Hane: 1, Numara: 1

Erbab-ı ziraatten olduğu

Sene-i sabıkada vergi-yi mahsusadan bir senede vermiş olduğu :
179

Aşar ve rısumat olarak senei sabıkada bir senede vermiş olduğu:
Hınta- kise: 4/24; Şa'ir- kile: 4/20; Alaf- kile: 1/3, keten demet:20/5

Maktu surette vergisi	: 52
Maktu suretiyle tebliğen verdiği	: <u>3</u>
	55

Bedel-i öşr-i bostan : 2

Mukata-i aşiyab : 1
3

Mezru tarla dönüm 25 Hasılat-ı seneviyesi:

1260: 468

1261:662

1130

Bostan dönüm 1 Hasılat-ı sneviyesi:

1260: 18

1261: 30

48

Aşiyab bab 1 Hasılat-ı seneviyesi :130 (Dört hissesi)

Sağman manda ruus: 1 Hasılat-ı seneviyesi: 30

Sağır dişi malak ruus 1 , kısır manda ruus 1, düğe manda ruus 1

Manda öküzü ruus 2, kara sığır öküzü ruus 2

Mecmuundan bir senede tahmini temettuatı : 646

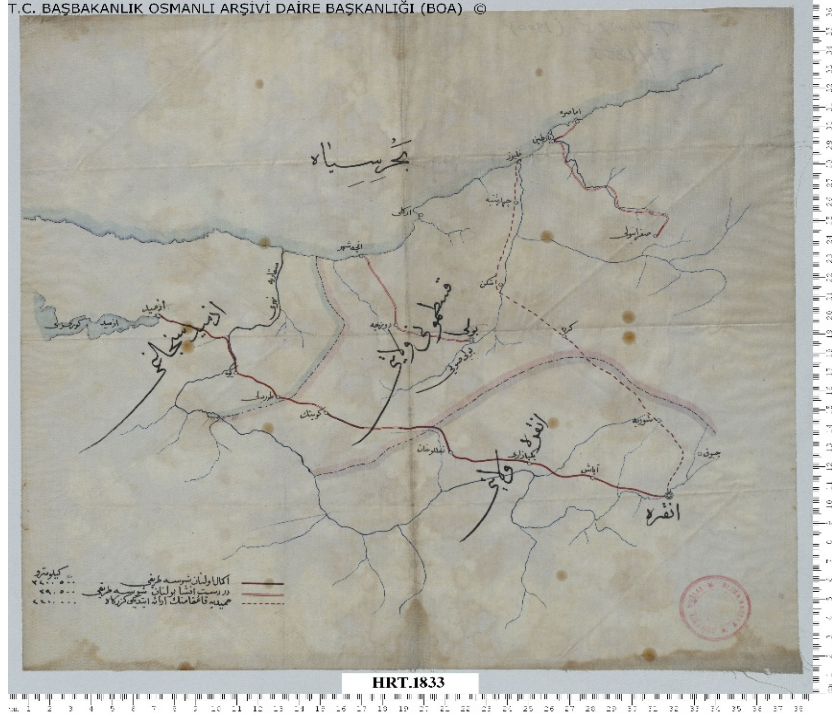
Kereste kat'iyesinden temettuatı	: <u>300</u>
	946

Ek 4: Temettuat kayıt örnekleri

Kaynak: BOA, ML.VRD.TMT Nr. 3050, ss. 6-7.

Ek 5: İzmit-Ankara. Ankara-Filyoz, Safranbolu-Bartın, Bolu-Akçaşehir yolunun haritası

Kaynak: BOA, HRT.h., 1833, 1300/1882

Ek 6: Ereğli, Bartın, Safranbolu, Çerkeş, Gerede kazaları ile Bolu merkez ve civarlarını gösterir harita.

Kaynak: BOA, HRT.h, 1576, 1341/1922, ss. 1-2

Açıklama: Arşiv kaynağından alınan iki görüntü birleştirilerek tek sayfada verilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi
Ramazan ARSLAN

1966 yılında Adıyaman'ın Besni ilçesinde doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Besni'de tamamladı. 1991 yılında Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nden mezun oldu. 1995 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Politikası Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. 1995'ten 2008'e kadar özel kurumlarda çalıştı. 2009 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı'nda doktora programını tamamladı. 15 Mayıs 2009 tarihinde Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı'na Yardımcı Doçent olarak atandı. Halen Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan Yardımcılığı yanında İktisat Bölümü İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanlığı görevini yürütmektedir. Yabancı dili İngilizcedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Bartın Üniversitesi Yayınları No: 34
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No: 6

XIX. ASIRDA
BARTIN KAZASININ
SOSYAL VE İKTİSADİ YAPISI

ISBN 978-605-9895-18-7

9 786059 895187